

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧІНИ

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

Навчально-методичний посібник

Видання друге, виправлене, доповнене

Умань
ФОП Жовтий О. О.
2015

УДК 378.147.88(075.8)
ББК 74.580.252.4я73
П 24

*Розглянуто та рекомендовано до друку вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини,
протокол № 9 від 24.03 2015 р.*

Рецензенти:

Дутко О. М. – кандидат педагогічних наук, старший викладач (Камянець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка).

Лебідь І. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін Європейського університету (Уманська філія).

П 24 Педагогічна практика : навчально-методичний посібник / [уклад.: В. В. Макарчук, А. В. Добридень]. – 2-ге видання, виправлене, доповнене. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – 158 с.

УДК 378.147.88(075.8)
ББК 74.580.252.4я73

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. Зміст педагогічної практики для студентів II курсу.....	6
2. Зміст педагогічної практики для студентів III курсу.....	11
3. Зміст педагогічної практики для студентів IV курсу.....	16
4. Зміст педагогічної практики для студентів V курсу.....	21
5. Зміст педагогічної практики у ЛОТ.....	26
ДОДАТКИ	31
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	157

ПЕРЕДМОВА

Педагогічна практика – складова частина навчально-виховного процесу. Вона забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх викладачів з їх практичною діяльністю в педагогічному закладі, сприяє формуванню творчого відношення майбутнього спеціаліста до педагогічної діяльності, визначає ступінь його професійної здатності і рівень педагогічної спрямованості. А також допомагає закріпленню їх теоретико-методичних, психологічних знань з дидактики, теорії виховання, загальної, вікової та педагогічної психології і багатьох інших дисциплін.

Педагогічна практика сприяє адаптації студента до майбутньої професійної діяльності, озброює його початковим досвідом роботи вчителя. В процесі проходження практики студент має можливість безпосередньо спостерігати роботу своїх старших колег – майстрів своєї справи, адже їх досвід роботи має неоціненне значення для формування особистості майбутнього педагога.

Під час практики відбувається перевірка теоретичної і практичної підготовленості студента до самостійної роботи та створюються широкі можливості для збагачення творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя.

Формування і вдосконалення професійних умінь і навичок – процес, що триває протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі, а потім у ході самостійної професійної діяльності. Виходячи з цього, діяльність студентів повинна поступово ускладнюватися від курсу до курсу залежно від мети і завдань навчання на кожному етапі професійного формування, ступеня теоретичної підготовки, а також самостійності майбутніх викладачів у процесі діяльності, рівня загального розвитку й індивідуальних особливостей.

Педагогічна практика проводиться паралельно із вивченням курсів «Педагогіка», «Загальна психологія», «Методика виховної роботи» та «Основи педагогічної майстерності», що створює умови для виконання студентами в період педпрактики конкретних завдань, безпосередньо зв'язаних із теоретичними курсами: проведення досліджень в класах, аналіз структури та змісту документації школи, складання характеристики на учня на основі вивчення його

особистої справи, бесід та спостережень; складання характеристики на клас, використовуючи різноманітні діагностичні методики.

Студенти виконують обов'язки помічника класного керівника, вчителів-предметників та педагогів-організаторів навчального закладу, де проходить практика, у відповідності з індивідуальним планом роботи.

Мета педагогічної практики студентів II курсу: сприяти вивченню психолого-педагогічних основ організації навчально-виховного процесу в загальноосвітніх закладах, готувати студентів до усвідомленого оволодіння професійними вміннями та навичками, необхідними для ефективної роботи в загальноосвітній школі.

Завдання практики:

- ознайомлення з теоретичною і практичною складовими функціонування комплексу навчально-виховної роботи школи (альтернативного закладу);
- закріплення, поглиблення, конкретизація психологічних та педагогічних знань на основі ознайомлення із сучасним станом організації навчального процесу в школі;
- поглиблення зв'язку теоретичного навчання з практичною діяльністю та стимулювання до вивчення спеціальних і педагогічних дисциплін, удосконалення педагогічних здібностей;
- формування навичок організації та здійснення навчально-виховної роботи у школі з урахуванням вікових особливостей учнів;
- формування професійної спрямованості, інтересу до педагогічної діяльності;
- вироблення індивідуального стилю діяльності в умовах активної педагогічної взаємодії.

Під час проходження практики необхідно розвивати такі вміння:

- планувати, організовувати та проводити роботу відповідно до програми практики;
- спостерігати та аналізувати особливості організації навчально-виховного процесу в школі.

Зміст практики

Змістовий модуль I. Навчальна діяльність

1. Настановча конференція, де студенти ознайомлюються з метою та змістом практики, індивідуальними завданнями і формами звітності.

2. Ознайомлення студентів із системою роботи навчально-виховного закладу:

- специфікою діяльності закладу;
- системою виховної роботи класного керівника; вивчення плану його роботи;
- системою роботи вчителів-предметників, відвідування їх уроків;
- шкільними кабінетами та їх обладнанням;
- змістом, формами, методами роботи шкільних громадських організацій та самоврядуванням;
- бесіди з керівництвом навчального закладу;
- вивчення плану роботи навчального закладу;
- відвідування уроків, виховних годин та інших заходів, які проводяться у навчальному закладі.

Змістовий модуль II. Виховна діяльність

1. Виконання функцій та обов'язків помічника класного керівника, здійснення позакласної виховної роботи:

- складання індивідуального плану виховної роботи відповідно до плану роботи класного керівника;
- організація постійного спілкування з учнями, проведення індивідуальної роботи з ними;
- підготовка та проведення виховних годин;
- відвідування шкільних меморіальних куточків.

Змістовий модуль III. Методична діяльність

1. Навчально-методична робота:

- ознайомлення з організацією навчального процесу на основі відвідування уроків учителів з метою вивчення вимог до учнів, різноманітних методів організації пізнавальної діяльності учнів на уроках, виявлення міжпредметних зв'язків і можливостей їх використання на уроках;
  - відвідування уроків та позаурочних заходів.
2. Оформлення звіту та відповідної документації.
  3. Звітна конференція.

Змістовий модуль IV. Дослідницька діяльність

1. Вивчення учнівського колективу:

- спостереження за віковими та індивідуальними особливостями учнів, їхніми нахилами та інтересами, рисами характеру, взаємовідносинами у класі в ході навчально-виховного процесу шляхом проведення бесід;
- збір матеріалів для звітної документації.

Звітна документація

1. Щоденник психолого-педагогічних спостережень, який включає:

- список учнів (форма останньої сторінки класного журналу);
- план розміщення учнів у класі;
- розклад дзвінків;
- розклад уроків.

2. Індивідуальний план роботи студента-практиканта на період проходження практики.

3. Аналіз 2 виховних годин, які проводить класний керівник.

4. Відгук-характеристика на студента-практиканта з місця проходження педагогічної практики, підписаний класним керівником та завірений директором школи.

5. Психолого-педагогічний аналіз уроків (15), відвіданих студентом-практикантом.

6. План-сітку виховної роботи класного керівника на семестр.

7. Звіт студента про проведену роботу під час проходження практики.

Критерії оцінювання педагогічної практики студентів II курсу

№п/п	Зміст роботи, виконаної студентом	Кількість балів
1.	Загальне оформлення ведення педагогічного щоденника	10
2.	Психолого-педагогічний аналіз уроків	15
3.	Аналіз виховних годин (2)	30
4.	Виховна робота студента у школі з обов'язковою фіксацією у психолого-педагогічному щоденнику (перевірка щоденників учнів закріпленого класу, індивідуальні бесіди з учнями, допомога класному керівнику в різних видах діяльності тощо)	10
5.	Вчасно подана документація	5
6.	Позитивний відгук, рівні: «достатній» «середній» «високий»	10 15 20
7.	Звіт з практики	10
	Всього:	100

Розподіл балів за шкалою ECTS:

90 – 100 балів – відмінно (A);

75 – 89 балів – добре (B, C);

60 – 74 балів – задовільно (D, E);

35 – 59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX);

1 – 34 балів – незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

Мета навчальної практики студентів III курсу – ознайомлення із системою навчально-виховної, позакласної та позашкільної роботи класного керівника, вчителя з фахової дисципліни та школи загалом; формування уміння конструювати й організовувати окремі елементи процесу навчання з фахового предмету; вивчати досвід навчально-виховної, позакласної роботи вчителів-предметників та класних керівників у колективах учнів закріплених класів.

Завдання практики:

- формування практичних умінь в організації самостійного проведення навчально-виховної роботи з урахуванням вікових особливостей учнів;
- вивчення сучасних педагогічних технологій та передового педагогічного досвіду вчителя (класного керівника);
- закріпити інтерес до педагогічної професії;
- вироблення індивідуального стилю діяльності в умовах активної педагогічної взаємодії.

При організації педагогічної практики необхідно враховувати індивідуальні особливості студентів, рівень їх соціальної зрілості, попередній досвід загальнопедагогічної діяльності, рівень їх загальноосвітньої та професійної підготовки.

Студенти розподіляються по класах загальноосвітніх шкіл та альтернативних закладів освіти як помічники класних керівників, вчителів-предметників.

Зміст практики

Змістовий модуль I. Навчальна діяльність

1. Настановча конференція, де студенти ознайомляться з метою та змістом педпрактики, індивідуальними завданнями та формами звітності.

2. Ознайомлення студентів із системою роботи навчально-виховного закладу:

- ознайомлення зі специфікою діяльності навчально-виховного закладу;
- ознайомлення із системою виховної роботи класного керівника, вивчення плану його роботи;
- ознайомлення із системою роботи вчителів-предметників, учителів-новаторів, відвідування їх уроків;
- знайомство зі шкільними кабінетами та їх обладнанням;
- ознайомлення зі змістом, формами, методами роботи шкільних громадських організацій та самоврядуванням;
- вивчення плану і роботи освітнього закладу;
- відвідування уроків, заходів, які проводять шкільні громадські організації.

Змістовий модуль II. Виховна діяльність

1. Виконання функцій та обов'язків помічника класного керівника, здійснення позакласної виховної роботи:
  - складання індивідуального плану виховної роботи з класом відповідно до плану роботи класного керівника;
  - підготовка та проведення 1 виховного заходу та 2 виховних годин.
2. Ознайомлення з формами естетичного виховання. Відвідування шкільних меморіальних куточків.

Змістовий модуль III. Методична діяльність

1. Навчально-методична робота:
  - вивчення навчального процесу на основі відвідування уроків учителів, різноманітних методів організації пізнавальної діяльності й виховання учнів на уроках, виявлення міжпредметних зв'язків і можливостей їх використання на уроках;
  - відвідування всіх уроків і позаурочних заходів.

2. Оформлення звіту та необхідної документації.
3. Підсумкова конференція про результати завдань практики.

Змістовий модуль IV. Дослідницька діяльність

1. Вивчення учнівського колективу, в якому буде працювати студент-практикант:

- вивчення вікових та індивідуальних особливостей учнів, їх нахилів та інтересів, рис характеру, взаємовідносин у колективі в ході навчально-виховного процесу.

Звітна документація

1. Щоденник психолого-педагогічних спостережень:
  - список учнів (форма останньої сторінки класного журналу);
  - план розміщення учнів у класі;
  - розклад дзвінків у школі;
  - розклад уроків.
2. Індивідуальний план роботи студента-практиканта на період проходження практики.
3. Розробка та проведення 1 виховного заходу.
4. Психолого-педагогічна характеристика на клас.
5. Психолого-педагогічний аналіз уроків (30), відвіданих студентом-практикантом.
6. Розробка та проведення 2 виховних годин.
7. План-сітку виховної роботи класного керівника на семестр.
8. Відгук-характеристика на студента-практиканта з місця проходження педагогічної практики, підписаний класним керівником та завірений директором школи.
9. Звіт студента про проведenu роботу під час проходження практики.

Розподіл балів за шкалою ECTS:

90 – 100 балів – відмінно (A);

75 – 89 балів – добре (B, C);

60 – 74 балів – задовільно (D, E);

35 – 59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX);

1 – 34 балів – незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

Мета педагогічної практики студентів IV курсу – ознайомлення із системою навчально-виховної, позакласної та позашкільної роботи класного керівника, вчителя з фахової дисципліни та школи загалом; формування умінь конструювати й організовувати навчально-виховний процес; вивчати досвід навчально-виховної, позакласної роботи вчителів-новаторів та класних керівників.

Завдання практики:

- розвиток навичок в організації самостійного проведення навчально-виховної роботи з учнями з урахуванням їх вікових особливостей;
- формування практичних умінь для проведення навчально-виховної роботи з класом;
- вивчення сучасних педагогічних технологій та передового педагогічного досвіду вчителя (класного керівника);
- набуття навичок та умінь аналізувати стан навчально-виховної роботи школи;
- закріплення інтересу до педагогічної професії;
- вироблення індивідуального стилю діяльності в умовах активної педагогічної взаємодії.

При організації педагогічної практики необхідно враховувати індивідуальні особливості студентів, рівень їх соціальної зрілості, попередній досвід загальнопедагогічної діяльності, рівень їх загальноосвітньої та професійної підготовки.

Студенти розподіляються по класах загальноосвітніх шкіл та альтернативних закладів освіти як помічники класних керівників, учителів-предметників.

Зміст практики

Змістовий модуль I. Навчальна діяльність

1. Настановча конференція, де студенти знайомляться з метою та змістом

практики, індивідуальними завданнями та формами звітності.

2. Ознайомлення з роботою шкільних кабінетів.

3. Вивчення змісту плану виховної роботи класного керівника.

4. Вивчення досвіду роботи вчителя, за яким закріплений студент (класного керівника).

5. Ознайомлення студентів із системою роботи навчально-виховного закладу (школи та класу, за яким вони закріплені):

- специфікою діяльності даного навчально-виховного закладу;
- системою виховної роботи класного керівника, вивчення плану його роботи;
- системою роботи вчителів-предметників, учителів-новаторів, відвідування їх уроків;
- шкільними кабінетами та їх обладнанням;
- змістом, формами, методами роботи шкільних громадських організацій та самоврядуванням.

Змістовий модуль II. Виховна діяльність

1. Розробити і провести 2виховні години та 2 виховних заходи.

2. Вести виховну роботу в закріпленому класі:

• виконання функцій та обов'язків помічника класного керівника, здійснення позакласної виховної роботи;

• складання індивідуального плану виховної роботи класу відповідно до плану роботи класного керівника;

• проведення індивідуальної роботи з учнями.

4. Відвідування шкільних меморіальних куточків, шкільного та міських музеїв і картинної галереї.

Змістовий модуль III. Методична діяльність

1. Навчально-методична робота:

- вивчення навчального процесу на основі відвідування уроків учителів з метою вивчення різноманітних методів організації пізнавальної діяльності і виховання учнів на уроках, виявлення міжпредметних зв'язків і можливостей їх використання на уроках;

- відвідування всіх уроків і позаурочних заходів.

2. Оформлення звіту та необхідної документації.

3. Підсумкова конференція, про результати виконання завдань практики.

Змістовий модуль IV. Дослідницька діяльність

1. Вивчення учнівського колективу:

- вікових та індивідуальних особливостей учнів, їх нахилів та інтересів, рис характеру, взаємовідносин у класі в ході навчально-виховного процесу (проведення психолого-педагогічних досліджень: анкетування, тестування, соціометрія, метод незалежних характеристик; визначення лідера)

Звітна документація

1. Графік залікових виховних годин та заходів.

2. Індивідуальний план студента-практиканта на період практики.

3. Самоаналіз виховної години та виховного заходу за схемою.

4. Опис досвіду роботи вчителя-новатора з фахової дисципліни.

6. Розробка сценарію двох виховних заходів та їх проведення, затверджені методистом та вчителем.

7. Розробка та проведення двох виховних годин.

Розподіл балів за шкалою ECTS:

90 – 100 балів – відмінно (A);

75 – 89 балів – добре (B, C);

60 – 74 балів – задовільно (D, E);

35 – 59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX);

1 – 34 балів – незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

Мета педагогічної практики студентів V курсу – ознайомлення із системою навчально-виховної, позакласної та позашкільної роботи класного керівника, вчителя з фахової дисципліни та школи загалом; формування уміння конструювати й організовувати окремі елементи процесу навчання з фахового предмету; вивчати досвід навчально-виховної, позакласної роботи вчителів-предметників та класних керівників у колективах учнів закріплених класів.

Завдання практики:

- закріплення навичок організації самостійного проведення навчально-виховної роботи з учнями з урахуванням їх вікових особливостей;
- формування практичних умінь для проведення навчально-виховної роботи з класом;
- вивчення сучасних педагогічних технологій та передового педагогічного досвіду вчителя (класного керівника);
- дослідження стану навчально-виховної роботи школи загалом та класу зокрема;
- вироблення індивідуального стилю діяльності в умовах активної педагогічної взаємодії.

Цей вид практики є завершальним етапом практичної підготовки студентів до професії педагога. Доцільно створювати необхідні умови швидкої адаптації студентів до майбутньої діяльності, направляючи їх у загальноосвітні навчально-виховні заклади.

Зміст практики

Змістовий модуль I. Навчальна діяльність

1. Настановча конференція, де студенти знайомляться з метою та змістом педпрактики, індивідуальними завданнями та формами звітності.
2. Ознайомлення студентів із системою роботи навчально-виховного закладу

(школи та класу, за яким вони закріплені):

- ознайомлення зі специфікою діяльності навчально-виховного закладу;
- ознайомлення із системою виховної роботи класного керівника; вивчення плану його роботи;
- ознайомлення з системою роботи вчителів-предметників, учителів-новаторів, відвідування їх уроків;
- знайомство зі шкільними кабінетами та їх обладнанням;
- ознайомлення зі змістом, формами, методами роботи шкільних громадських організацій та самоврядуванням. Бесіди з керівництвом організацій закладу. Вивчення планів і мети роботи організацій (навчального закладу). Відвідування уроків. Відвідування заходів, які проводять шкільні громадські організації.

Змістовий модуль II. Виховна діяльність

1. Виконання функцій та обов'язків помічника класного керівника, здійснення позакласної виховної роботи:

- складання індивідуального плану виховної роботи з класом відповідно до плану роботи класного керівника;
- організація постійного спілкування з учнями, проведення індивідуальної роботи з учнями;
- підготовка та проведення 2 виховних заходів.

2. Організація та здійснення морального-духовного напрямку виховання. Відвідування шкільних меморіальних куточків та музею. Відвідування міських музеїв та картинної галереї. Проведення бесід за індивідуальним планом класного керівника.

Змістовий модуль III. Методична діяльність

1. Навчально-методична робота:

- вивчення навчального процесу на основі відвідування уроків різних

вчителів з метою вивчення вимог до учнів, різноманітних методів організації пізнавальної діяльності й виховання учнів на уроках, виявлення міжпредметних зв'язків і можливостей їх використання на уроках з фахових дисциплін;

- відвідування всіх уроків і позаурочних заходів з предмету.
- 2. Оформлення звіту та необхідної документації.
- 3. Підсумкова конференція, де студенти звітують групами про результати виконання завдань практики.

Змістовий модуль IV. Дослідницька діяльність

1. Вивчення учнівського колективу, в якому буде працювати практикант:
  - вивчення вікових та індивідуальних особливостей учнів, їхніх нахилів та інтересів, рис характеру, взаємовідносин у класі в ході навчально-виховного процесу шляхом вивчення документації, бесід з учнями, спостереження;
  - збір матеріалів для написання наукових робіт.

Звітна документація

1. Графік залікових виховних годин та заходів.
2. Індивідуальний план студента-практиканта на період практики.
3. Самоаналіз виховної години та виховного заходу за схемою.
4. Опис досвіду роботи вчителя-новатора з фахової дисципліни.
5. Розробка сценарію двох виховних заходів та їх проведення, затверджені методистом та вчителем.
6. Розробка та проведення двох виховних годин.
7. Дослідження колективу класу і складання психолого-педагогічної характеристики.
8. Відгук-характеристика на студента-практиканта з місця проходження педагогічної практики, підписаний класним керівником та завірений директором школи.

фото (відео) матеріали про здійснену роботу.

2. Зразки оформлення документації та допоміжні матеріали.

3. захист педагогічної практики відбувається у формі короткої доповіді студента, з наступним обговоренням комісії.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ЛОТ

Практика в літніх оздоровчих таборах – складова частина навчально-виховного процесу. Вона забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх педагогів з їх практичною діяльністю в позашкільному закладі, сприяє формуванню творчого відношення майбутнього спеціаліста до педагогічної діяльності, визначає ступінь його професійної здатності і рівень педагогічної спрямованості. А також допомагає закріпленню їх теоретико-методичних, психологічних знань з теорії виховання, загальної, вікової та педагогічної психології та багатьох інших дисциплін.

Під час практики відбувається перевірка теоретичної і практичної підготовленості студента до самостійної роботи та створюються широкі можливості для збагачення творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя.

Формування і вдосконалення професійних умінь і навичок – процес, що триває протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі, а потім у ході самостійної професійної діяльності.

Студенти виконують обов'язки вихователів, старших вихователів літнього оздоровчого закладу, де проходить практика, у відповідності з індивідуальним планом роботи.

Мета практики – поглиблення і закріплення теоретичних знань про систему навчально-виховної, позакласної та позашкільної роботи; формування вміння конструювати і організовувати окремі елементи виховного процесу; вивчати досвід навчально-виховної, позакласної роботи у дитячих колективах закріплених загонів; спонукання студентів до професійного самовдосконалення, педагогічної творчості в навчально-виховній діяльності.

Завдання практики:

- формування теоретичних і практичних основ організації дозвілля дітей;
- розвиток вміння добирати цікавий матеріал та проводити виховну роботу з дітьми;
- розвиток умінь планувати, прогнозувати виховну роботу влітку;

- формування уміння вивчати індивідуальність учня і проектувати програму його індивідуального розвитку в умовах позашкільної діяльності.

Термін педагогічної практики – 3 тижні. Місце – оздоровчі дитячі міжшкільні табори в селах, на приміській території (на пришкільних та на приміських майданчиках), табори праці і відпочинку при загальноосвітніх закладах та закладах позашкільної освіти тощо.

Змістовий модуль I. Навчальна діяльність

1. Настановча конференція, в ході якої студенти знайомляться з метою та змістом практики, індивідуальними завданнями та формами звітності.

2. Ознайомлення студентів із системою роботи закладу (літнього оздоровчого табору) із специфікою діяльності даного навчально-виховного закладу, правилами внутрішнього розпорядку.

Змістовий модуль II. Виховна діяльність

1. Виконання функцій та обов'язків вихователя (командира) загону, здійснення виховної роботи:

- складання індивідуального плану виховної роботи з загonom у відповідності з планом роботи табору;
- організація постійного спілкування з дітьми, проведення індивідуальної роботи;
- підготовка та проведення 2 виховних заходів.
- вести психолого-педагогічні спостереження за дітьми, вивчаючи їх індивідуальні особливості, та занотовувати їх результати у щоденник;
- розробити план-сітку роботи загону (ланки) на основі загального табірною плану роботи;
- проводити виховну роботу з дітьми протягом зміни, передусім, контролюючи дотримання дітьми правил техніки безпеки та основ безпеки життєдіяльності,

створюючи психологічний комфорт під час перебування дітей у таборі, урізноманітнюючи їх щоденне дозвілля.

Змістовий модуль III. Методична діяльність

1. Оформлення звіту та звітної документації.
2. Підсумкова конференція, у ході якої студенти звітують групами про результати виконання завдань практики.

Змістовий модуль IV. Дослідницька діяльність

1. Вивчення колективу, в якому буде працювати практикант:
  - вивчення вікових та індивідуальних особливостей дітей, нахилів та інтересів, рис характеру, взаємовідносин у загоні; шляхом вивчення документації, бесід з учнями, спостереження;

Вид підсумкового контролю:

- матеріали з проходження практики;
- підсумкова конференція, у ході якої студенти звітують групами про результати виконання завдань практики.

Звітна документація

- план-сітка роботи табору (з печаткою) із зазначеними організаторами та виконавцями основних заходів, завірену начальником оздоровчого табору або директором школи ;
- щоденник психолого-педагогічних спостережень (список дітей, режим дня, назва табору та загону, речівка, загонова пісня, соціально-психологічний паспорт дітей загону з обов'язковим зазначенням уміння плавати, список доручень дітей, інформація про батьків дітей, перелік правил техніки безпеки, зокрема, про поведження біля та на

	«ВИСОКИЙ»	15
8.	Захист практики	10
	Всього:	100

Розподіл балів за шкалою ECTS:

90 – 100 балів – відмінно (A);

75 – 89 балів – добре (B,C);

60 – 74 балів – задовільно (D,E);

35 – 59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX);

1 – 34 балів – незадовільно з обов’язковим повторним курсом (F).

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ ТА АНАЛІЗУ
ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ**

1. Загальні відомості про проведений виховний захід. Тема.

Дата _____ Школа _____ Час проведення _____

Кількість учнів ____ Чи є захід традиційним, входить у систему виховної роботи школи, класу, чи є епізодичним. Мета заходу, чим обумовлений його вибір. Місце й умови його проведення. План проведення виховного заходу. ініціатори заходу (учні, вчителі, батьки, керівництво школи).

2. Хід підготовки до проведення заходу.

Відповідність виховного заходу меті й завданням дитячого колективу, віковим та індивідуальним особливостям учнів. Наскільки були враховані інтереси, побажання учнів. Мотиви їх участі, ступінь активності, ініціативи й самостійності школярів у ході підготовки заходів. Як зберігався принцип добровільності, який термін тривала підготовча робота. Залучення батьків, їх поради і допомога. Роль керівництва школою, класного керівника в організації і проведенні виховного заходу. Роль окремих учнів, вплив лідерів шкільного колективу (офіційних, неофіційних) на виконання плану заходу. Опора на актив учнів.

3. Хід заходу.

Наскільки організованим був початок (час, дисципліна). Зовнішній вигляд учнів, їх емоційний настрій. Інтерес до заходу. Якою мірою школярі були захоплені ходом заходу? Емоціональні реакції дітей на хід заходу, на його окремі етапи. Дисципліна учнів у процесі проведення заходу. Якими прийомами і методами основні ідеї заходу були доведені до їх учасників? Наскільки вчитель сприяв прояву ініціативи учнів, як спрямував підготовку і хід заходу, які масові явища спостерігаються в ході заходу (наслідування, натхнення, змагання). Тривалість заходу, його вплив на ставлення учнів до його проведення (задоволення, бажання продовжити захід чи його закінчити, які технічні засоби були використані).

4. Загальний висновок про виховну цінність заходу.

Вплив заходу на окремих учнів, на колектив загалом. Які моральні, політичні, інтелектуальні й естетичні переконання пробудив у школярів цей захід? Чи сприяв проведений захід, на згуртування і зміцнення учнівського колективу? Становлення правильних взаємовідносин між учнями в колективі. Який захід сприяв розширенню кругозору дітей, розвитку інтересів, допитливості в галузі науки, техніки, мистецтва, спорту, прояву творчих здібностей і обдарувань учнів?

Зв'язок заходу з життям і працею народу, вплив на виховання в дітей стійких переконань, вироблення моральних понять і норм поведінки.

Наскільки проведений захід сприяв вихованню в учнів моральних, естетичних почуттів? Чи сприяв проведений захід формуванню в учнів потреби в самовихованні, вихованню в них громадських інтересів, активності в роботі, принциповості, відповідальності, розвитку самосвідомості і громадської думки?

Який інформаційний об'єм заходу?

Як проведений захід вплинув на наступну поведінку окремих школярів на зміст громадської думки дитячих колективів у школі, як були збережені гігієнічні вимоги в ході підготовки? Загальна оцінка виховної та пізнавальної цінності заходу. Недоліки, які виявилися в ході проведення заходу, їх причини і шляхи усунення. Пропозиції щодо покращення проведення заходу.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА СКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

ХАРАКТЕРИСТИКА

учня _____ класу _____ школи № __ за _____ н. р.

1. Загальні відомості про школяра (вік, стан здоров'я, фізичний розвиток, стать, національність). Як давно вчиться в цій школі.

2. Психологічна характеристика місця і ролі школяра в сім'ї.

Особливості взаємовідношень у сімейному колективі. Склад сім'ї, хто батьки, умови виховання в сім'ї. Допомога учневі в навчанні, контроль за навчанням з боку батьків. Що з домашніх умов сприяє учневі успішно вчитися. Режим дня учня.

3. Загальна психологічна характеристика класного колективу, членом якого є школяр.

Міжособисті відносини у колективі. Симпатії та антипатії, дружба, товаришування і колективізм. Ставлення до громадської роботи і громадсько-корисної праці. Успішність і дисципліна.

4. Характеристика відносин школяра з колективом.

Потреба бути членом колективу, рахуватися з його думкою, боротися за його честь. Авторитет учня в колективі школярів. Товариськість і розуміння інших людей. Вплив на школяра масових соціально-психологічних явищ (навіювання, звичаї, традиції, мода). Ставлення до негативних соціально-психологічних явищ у колективі (списування, підказування, заздрощі).

5. Спрямованість особистості.

Інтерес учня до громадсько-політичного життя країни. Переконавання, ідеали.

Єдність знань і поведінки. Характеристика інтересів: їх глибина, широта, стійкість і дійовість; інтерес до певних навчальних предметів, до певних видів знань, до питань світогляду, моралі, політики, науки, техніки, мистецтва,

фізкультури і спорту. Читацькі інтереси, професійна спрямованість учня. Нахили учня.

6. Рівень домагань і самооцінка школяра.

Характеристика рівня домагань (занижений, адекватний, завищений). Характерна для школяра оцінка своїх можливостей (впевненість, скромність, самовпевненість). Вимогливість до себе. Ставлення школярів до самовиховання і його виявлення в різних видах діяльності.

7. Учень у різних видах діяльності.

Ставлення школяра до навчання: виконує роботу старанно, нестаранно, вчиться з інтересом, не бажає вчитися. Які оцінки переважають? Успішність і дисциплінованість. Ступінь сформованості навчальних навичок. Причини неуспішності. Які заходи було вжито до подолання неуспішності? Які наслідки? Ставлення до навчальної, трудової та ігрової діяльності в житті учня. Громадська активність школяра. Професійна орієнтація і вибір професії.

8. Характеристика пізнавальної діяльності.

Особливості сприймання, спостереження, вміння спостерігати. Особливості пам'яті, точність, швидкість, міцність запам'ятання. Увага: стійкість, зосередженість, розсіяність, переключення, розподіл та інші особливості. Співвідношення творчої та відтворюючої уяви. Розвиток логічного мислення (послідовність і доказовість у викладі своїх думок, уміння виділяти загальні й відмінні ознаки, уміння міркувати, робити висновки). Систематичність і критичність мислення. Ступінь розвитку образного й абстрактного мислення. Культура усної та письмової мови (багатство словника, вміння виражати свої думки в усній і письмовій мові).

9. Особливості емоційно-вольової сфери. Ступінь емоційної збудженості школяра, зрівноваженість. Швидкість протікання і зміни емоції. Переважаючий настрій. Зовнішнє вираження емоційних переживань. Емоційна стійкість у напруженій обстановці і при невдачах. Характер емоційної реакції на педагогічні впливи. Розвиток вищих (моральних, інтелектуальних, естетичних) переживань. Глибина і стійкість почуттів. Уміння стимулювати емоційні переживання і

зміцнювати їх. Характерне у ставленні до протилежної статі. Зміст, характер, мотиви дружби, товаришування. Прояви нездорових смаків, некультурності. Вольові особливості: цілеспрямованість, стійкість, ініціативність, рішучість, наполегливість, моральна вихованість, воля тощо. Наявність бажання перемогти труднощі.

10. Здібності. Загальні і спеціальні здібності. Найбільш видатні здібності учнів (музичні, технічні, математичні). З яких предметів виявляє особливі здібності?

11. Темперамент. Прояв деяких особливостей типу вищої нервової діяльності (сила, зрівноваженість, рухливість).

12. Характер. Риси характеру, що проявляється у ставленні до навчання (старанність, активність, дисциплінованість, ініціатива в підтриманні порядку, в боротьбі з його порушниками). Відвідування учнем школи. Пропуски занять, причини пропусків. Дисципліна на уроках, перервах, класних зборах, гурткових заняттях. Виконання правил поведінки. Риси характеру, що проявляються у відношенні до класу і школи (переживання успіхів і не успіхів свого класу і школи, боротьба за честь класу і школи, відношення до заходів, що проводяться в класі і школі й інші). Причини того чи іншого відношення.

Риси характеру, що проявляються до громадських обов'язків і доручень, яку виконує громадську роботу, почуття відповідальності й обов'язку перед колективом за виконану роботу, самостійність у роботі, ініціативність, активність. Причини того чи іншого відношення.

Риси характеру, що проявляються у відношенні до праці, старанність, працьовитість або лінощі, любов до праці, наполегливість.

Риси характеру, що проявляються у ставленні до товаришів, учителів, батьків, дорослих: доброта, чуйність, грубість, товариськість, навіюваність, конформізм, вимогливість до себе і інших, принциповість. Риси характеру, що проявляються у відношенні до самого себе: самолюбство, почуття власної гідності, скромність, гордість, самокритичність.

Риси характеру, що проявляються до речей: акуратність, недбайливість чи бережність.

13. Що зроблено студентом-практикантом по вихованню учнів через колектив, а також у результаті індивідуального впливу. Ефективність проведеної роботи.

14. Педагогічні висновки. Конкретні заходи, що їх потрібно здійснити школою, учнівськими організаціями, сім'єю для дальшого поліпшення, навчання, розумового розвитку, ідейної спрямованості й поведінки учня.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОЛЕКТИВУ КЛАСУ

ХАРАКТЕРИСТИКА

_____ класу _____ школи _____ навч. рік _____

1. Загальні відомості про школу, до складу якої входить класний колектив. Назва школи, її місце знаходження, природні умови, територія та її гігієна, естетичний вигляд. Санітарно-гігієнічне становище школи і класу. Характеристика школи як колективу, соціальні контакти загальношкільного колективу (зв'язок сім'ї і школи, вплив суспільства на життя шкільного колективу) шефські зв'язки, вплив школи на життя села, мікрорайону, міста, вплив загальношкільного колективу на формування класного колективу.

2. Офіційна структура колективу. Склад класу, кількість учнів, стать, віковий період. Скільки часу клас існує в цьому складі. Які пройшли зміни в цьому складі класу, соціальне положення батьків, їх авторитет і вплив на життя класного колективу. Система традицій. Найбільш помітна традиція (як впливає на психологію учня, класу).

3. Характеристика класу як колективу. Вияв колективізму в поведінці учнів у всіх видах діяльності: навчанні, грі, в праці. Уміння працювати колективно і підкорятись інтересам колективу. Уміння учнів самоорганізовуватися на виконання колективних справ, розподіляти обов'язки і контролювати їх виконання, взаємодопомога і вимогливість у колективі класу. Згуртованість і організованість класу в боротьбі за глибокі знання і високу дисциплінованість. Наявність в учнів почуття честі класу. Традиції класу.

Зміст неофіційної (фактичної) думки, яка підбадьорює чи не підбадьорює членів колективу. Відповідність неофіційної колективної думки офіційній.

Громадська зрілість колективу, його життєва позиція: переконання, ідеали, інтерес до суспільно-політичного життя, пізнавальні інтереси, естетичні. Чи

спостерігається розрив між біологічною зрілістю учнів-старшокласників та їх громадською зрілістю? Кого і як наслідують учні? Чи є змагання в класі?

4. Особливості взаємовідносин у класному колективі. Прояв критики і самокритики у класі. Боротьба за честь класу. Роль активу класу в згуртованості класного колективу, його допомога вчителям, класному керівнику в навчанні і позакласній роботі.

Загальні інтереси учнів як фактор згуртованості колективу. Товариство і дружба в класі. Дружба дівчат і хлопців (у чому вона виражається). Наявність груп і мотиви їх появи. Який принцип об'єднання учнів у малі групи? Які взаємовідносини між групами в колективі? Негативні соціальні-психологічні прояви в класному колективі (списування, підказування, заздрість, дезінформація, насмішки, цинізм). Чи забезпечує колектив кожному учневі морально-психологічний захист (задоволення колективом за його успіхи, захист особистості кожного члена колективу, розвиток морально-вольової сфери і здібностей кожного учня).

5. Загальна характеристика навчальної діяльності (чи є вона ведучою? Якщо ні, то яка ведуча?) Характеристика успішності з окремих предметів. Боротьба класу за підвищення успішності, взаємодопомога. У чому вона виражається? Робота вчителя та активу класу по попередженню другорічників. Улюблені навчальні предмети в класі. Клас на уроках різних учителів. Невстигаючі учні, з яких предметів. Відмінники в класі, їх вплив на клас. Відношення до відмінників у класі. Домінуючі мотиви навчальної діяльності учнів (інтерес до знань узагалі, бажання проявити себе до професії, намагання виконати обов'язок перед Батьківщиною). Відношення колективу й окремих учнів до оцінки знань. Уміння й навички працювати самостійно. У чому це виражається?

6. Участь колективу в позакласній та позашкільній роботі.

Місце і роль класного колективу в житті школи. Участь класу в заходах загальношкільного характеру. Міжколективні зв'язки класу в школі і поза школою.

7. Стан дисципліни в класі. Загальний рівень дисципліни. Дисципліна на уроках. Якими методами підтримується дисципліна? Негативний вплив окремих учнів і груп на поведінку колективу. Хто і чому порушує дисципліну, якою причиною це пояснюється?

8. Типові особливості окремих учнів як членів колективу, їх відношення до товаришів і колективу загалом. Соціальні ролі учнів у класі. Активісти, лідери класу. Чи є дезорганізатори, хто і чого знаходиться під їх впливом? Негативні риси характеру учнів як членів колективу: індивідуалізм, егоїзм, заздрість. Причини, які обумовлюють негативні особливості поведінки, характеру школяра, шляхи попередження й ліквідації негативних дій і вчинків учнів, перевиховання негативних рис характеру і закріплення позитивних.

9. Вікові особливості учнів колективу. Указати, які психологічні прояви учнів ви відносите до вікових особливостей. Порівняти клас, у якому ви проходили практику в минулому році, з цим колективом.

10. Вплив батьків і суспільства на формування учнівського колективу.

Детальний аналіз міжколективних зв'язків поза школою. У чому вона виражається? Як вона впливає на життя класного колективу? Яка робота проведена студентом-практикантом у класі для підвищення громадської активності учнів.

ВИСНОВКИ: Конкретні заходи, які потрібно здійснити школі, учителям класу, класному керівникові, учнівським організаціям, сім'ї відносно покращання мікроклімату в колективі, його згуртованості і розвитку.

ХАРАКТЕРИСТИКА

педагогічної роботи

студента _____ курсу _____

факультету _____

педагогічного університету

(прізвище, ім'я та по батькові), який (працює за спеціальністю факультету)

Місце роботи і посада (що викладає)

Далі короткий аналіз його роботи за розділами:

1. Виховна робота студента-практиканта.
3. Позакласна робота за спеціальністю.
4. Суспільна робота студента-практиканта.
5. Рішення педради школи про роботу студента-практиканта.
6. Побажання і пропозиції.

Директор школи _____

У щоденнику повинна відображатися вся робота студента-практиканта в школі:

- список учнів класу (форма останньої сторінки класного журналу) з успішністю учнів (за підсумками минулої чверті) та їх індивідуальних особливостей;
- план розміщення учнів в класі;
- розклад дзвінків в школі;
- розклад уроків;
- графік уроків студентів усієї групи;
- графік позакласних заходів;

- план виховної роботи класного керівника на семестр;
- індивідуальний план роботи студента-практиканта на період практики;
- спостереження та аналіз відвіданих уроків учителів та студентів-практикантів групи, а також спостереження та аналіз відвіданих виховних заходів, які проводяться класними керівниками та студентами-практикантами;
- завдання керівників практики;
- аналіз уроків;
- матеріали до методичних та педагогічних семінарів, які проводилися під час практики.

Зразок щоденника педагогічної практики

студента-практиканта _____ ф-ту _____ курсу

Практика проводиться в школі _____ району _____ в класі,

з __ по ____ року.

Методисти з української мови _____

Методисти з іноземної мови _____

Методисти з педагогіки та психології _____

Груповий керівник _____

Директор школи _____

Класний керівник _____

Затверджую

« ____ » _____ 20 ____ р.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН РОБОТИ

студента _____ курсу _____ факультету

Уманського державного педагогічного університету

імені Павла Тичини

1. Прізвище, ім'я, по батькові студента.
2. Школа.
3. З яких предметів.
4. Класи.
5. Прізвище, ім'я, по батькові класного керівника.
6. Прізвища та ініціали вчителів.
7. Склад класу: всього учнів ____, з них: хлопців _____, дівчат _____

Зміст роботи, строки виконання, відмітки про виконання, всі заходи в плані групуються за такими розділами:

I. Знайомство зі школою:

- взяти участь у бесіді з директором (завучем, учителями) про навчально-виховну роботу у школі;
- познайомитися з літературним фондом шкільної бібліотеки;
- поцікавитися, що читають учні класу. Вивчити склад класу.

II. Навчально-виховна робота з предмету:

- вивчити методику діяльності вчителя зі спеціальності;
- відвідати уроки вчителів інших предметів у класі;
- відвідати уроки в V–IX класах із предмету;
- підготувати і провести уроки в ____ класі;
- взяти участь у роботі педради, методоб'єднання.

III. Позакласна робота:

- підготувати і провести екскурсію (куди, з якою метою, на яку тему);
- взяти участь у підготовці і проведенні шкільних свят;

- підготувати та провести виховний захід _____;
- підготувати та провести тематичний вечір на тему _____;

IV. Робота з батьками та громадськістю:

- підготувати та провести лекцію для батьків на тему _____;
- взяти участь у батьківських зборах.

Методичні вказівки щодо складання індивідуального плану педпрактики:

1. При складанні слід виходити з конкретних завдань виховної діяльності в класі, плану роботи вчителя та класного керівника.

2. У плані необхідно передбачити:

- вивчення класу, школи в бесідах з директором, учителями, класними керівниками, а також у процесі власного спостереження;

- відвідування всіх уроків у класі для вивчення особливостей учнівського колективу та окремих учнів, також уроків зі своєї спеціальності в різних класах з метою засвоєння методики викладання;

- участь у підготовці батьківських зборів, у роботі педагогічної ради;

- підготовка до уроків та їх проведення;

- підготовка та проведення позакласних заходів зі спеціальності;

- робота помічником класного керівника;

- участь у підготовці та проведенні класних зборів, диспуту, організації вечора запитань та відповідей.

3. Навчально-виховна робота.

ЗВІТ

студента _____ курсу _____ факультету

Уманського державного педагогічного університету

імені Павла Тичини

про педагогічну практику, проведenu у _____ школі

з _____ по _____ 20__ р.

I. Навчальна робота.

1. З яких предметів проходив педпрактику?
2. Прізвища вчителів, до яких був прикріплений.
3. Скільки відвідав уроків у цих учителів?
4. Скільки відвідав уроків з інших предметів (з яких)?
5. Скільки уроків проаналізував (письмово)?
6. Скільки уроків провів (теми, класи, оцінки, основні досягнення та недоліки)?
7. Проведено уроків з використанням ТЗН (які теми, класи).
8. Скільки уроків провів поза планом (класи, теми)?
9. Скільки провів занять з невстигаючими учнями? Результати цих занять.
10. Які наочні посібники використовував у ході навчально-виховної роботи?
11. Скільки занять провів суспільно корисної, продуктивної праці?

II. Методична робота.

1. Скільки і які провів бесіди з директором школи, вчителями, класним керівником, організатором продуктивної праці?
2. Скільки разів був на засіданнях педради, виробничої наради та ін.?
3. З якими документами школи познайомився?
4. Яку педагогічну та методичну літературу прочитав?

III. Виховна робота.

1. До якого класу був прикріплений? Кількість учнів у класі.
2. Прізвище класного керівника.

3. Скільки разів був на класних зборах (виховних годинах)? Скільки провів сам?

5. Скільки разів був удома у невстигаючих, «важких» учнів?

6. Робота в гуртках.

7. Культпоходи, екскурсії.

IV. Позакласна робота.

Висновки

ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ВИХОВНИХ СПРАВ

Виховна справа (7 клас)

Тема: Добро і зло в нашій душі

Мета:

- *визначити* і окреслити суть категорій «добро» і «зло»; допомогти усвідомити значення добра як життєвого вибору в духовному становленні особистості, усвідомити, що таке совість і сором, як пов'язані почуття совісті й відповідальності перед собою та перед іншими; спонукати дітей замислитися над тим, коли людині буває соромно, чому важливо знати думку інших про себе та коли люди відчувають провину;
- *формувати* вміння сприймати оцінку своїх учинків іншими і наводити приклади такої оцінки;
- *виховувати* почуття відповідальності за свої вчинки, уміння самооцінювати їх.

Обладнання:

Вислови видатних людей, тлумачний словник Даля.

Бути добрими до кожної травинки ніжної...

Добро все перемаже.

Народна мудрість

Записи на дошці:

Добро

*Усе позитивне в житті людей, що відповідає їхнім інтересам, бажанням, мріям.

*Добра, корисна справа, дія, вчинок.

Зло

*Що-небудь погане, недобре.

*Нещастя, лихо, горе.

*Почуття роздратування, гніву, досади, розлюченості.

Милосердя – щиросердність, співчуття, готовність робити добро всякому,

любов на ділі, здатність відгукнутися на чужий біль. Людям милосердним притаманне співчуття по відношенню до сироти, інваліда, тяжко хворої людини, людини похилого віку, людини, що потрапила в біду.

(Тлумачний словник В. І. Даля)

Хід роботи:

I. Організаційний етап

Перевірка присутності.

Запитання для розгляду:

1. Що ми вкладаємо в поняття «добро» і «зло»?
2. Що впливає на гарні й погані вчинки людини?
3. Добро – як свідомий вибір у житті духовної людини.

Учитель: Очевидно, ви не раз чули вислови жити по совісті, працювати по совісті, судити по совісті, говорити по совісті. Що, на вашу думку, вони означають? Що ж таке совість? Сьогодні ми з'ясуємо це непросте питання, переконуємося, що совість і сором – це регулятори людської поведінки, що совість взаємопов'язана з відповідальністю людини перед собою. Кожній людині важливо знати думку інших про себе, вона оцінює свої вчинки очима сторонньої людини, іноді вона відчуває провину, їй буває соромно.

II. Основний етап

Завдання:

Доберіть із довідки прислів'я, які можна використати в наведених ситуаціях.

I ситуація

Бабуся Ганна сиділа на лавочці. Вона чула, як неподалік сперечалися Дмитрик і Толя. Кожен із хлопчиків переконував іншого, що має право першим прочитати книжку, яка сьогодні надійшла до шкільної бібліотеки. Дмитрик говорив про свого батька-льотчика, а Толя про свою маму-лікаря. Головні герої книжки – пілот і лікар. Бабуся Ганна, вислухавши їхню суперечку, усміхнулася і сказала:

II ситуація

Маринка давно мріяла про таку ляльку, як у Зої. У крамниці ще залишалася

одна така ж. На день народження мама обіцяла її купити. Та коли дівчинка з мамою прийшла в магазин, на вітрині ляльки вже не було. Побачивши сльози на очах Маринки, продавець загадково посміхнулася і, ніби чарівниця, винесла ляльки, які щойно привезли для продажу. Серед них дівчинка побачила таку ляльку, таку – аж подих перехопило! “Ось цю ми й візьмемо, – сказала мама, – Бачиш...”

Довідка. Справжнє щастя завжди попереду;

Батьком-матір'ю не хвались, а хвалися честю.

Притча про доброго самарянина

«Один чоловік спускався з Єрусалима до Єрихона й потрапив до рук розбійників, що його обдерли й побили тяжко та й пішли геть, залишивши майже мертвого. Випадково ішов якийсь священник тією дорогою, побачив він його й, збочивши, пройшов мимо. Так само й левіт пройшов на те місце, глянув на нього й пройшов мимо. Але один самарянин, що був у дорозі, зненацька натрапив (на нього) й, побачивши його, змилосердився. Він приступив до нього, перев'язав йому рани, полив їх оливою й вином, потім посадив його на власну скотину, привів до заїзду й доглянув його. На другий день він вийняв два динари, дав їх господареві й мовив: «Доглядай його, і те, що витратиш на нього більше, я заплачу тобі, коли повернуся».

Запитання для обговорення.

1. Про що йдеться у притчі?
2. Що означає “бути хорошим ближнім”?
3. Як ви думаєте, чому священник і левіт не допомогли потерпілому?
4. Як ця притча вчить нас допомагати незнайомим людям?
5. Як ви думаєте, чи змінилося ставлення мандрівника до самарян після цього випадку?
6. Наведіть приклади милосердя, допомоги, добрих справ, про які ви чули або знаєте?
7. Яку добру справу ви б хотіли зробити людям?

Ситуація для обговорення

Старенька бабуся їде в трамваї. Вона щойно одержала свою невелику пенсію і підраховує, скільки треба заплатити за електроенергію, водопостачання та інші побутові послуги. У цей час двоє підлітків витягують у неї із сумки гаманець. Це помічає контролер. Він підходить і просить показати квитки. Звичайно, квитків у хлопців немає, але за них заступається бабуся: вона ладна заплатити за них.

Завдання для роздумів:

1. Чи вчинили б і ви так само, як бабуся?
2. Як ви думаєте, про що думали підлітки, коли бабуся за них заступилася?

Учитель: У кожної людини є внутрішній потенціал добра і зла. Кожний учинок, думка є вибором того або іншого. Але, здійснюючи шляхетні й гарні вчинки, людина може керуватися негативними мотивами (бажання зарекомендувати себе з кращого боку, змусити гарно говорити про себе, отримати схвалення, подяку, нагороду, підвищити свій рейтинг тощо). При цьому людина не переймається високою ідеєю і щирим бажанням допомогти; внутрішньо вона залишається байдужою до проблеми того, кому допомагає. Тому в християнстві найвищу цінність має та добродійність, яка робиться від чистого серця. Чи завжди ви керуєтеся щирими почуттями у своїх шляхетних учинках? Наведіть приклади, коли ваша допомога була щирою.

Як ви розумієте вислови?

«Те, що в нас є два ока, не полегшує нашої долі: одне око служить, щоб бачити хороші сторони життя, а друге – щоб бачити погані» (Вольтер).

«Людина ніколи не буде доброю, доки не зрозуміє, яка вона погана або якою поганою вона могла б стати» (Честертон).

«Зло протистоїть добру навіть тоді, коли добро хоче допомогти тим, хто став на шлях зла» (Ч. Айтматов).

Учитель: Прочитаймо і поміркуймо.

Є ще одне найніжніше деревце

Мама з Катрусєю поливають яблуньки в саду. Десять яблуньок, під кожну – по десять голубеньких відерець. Щоб зеленіли, квітли і родили. Катруся вже

кінчає перший клас, вона добре вмiє рахувати. I ось за її пiдрахунками виходить: пiд яблуньку вже вилили десять голубеньких вiдерець, а мама виливає ще й одинадцять.

– Скiльки ж треба вилити пiд кожную яблуньку? – питається Катруся.

– Десять, – вiдповiдає мама.

– А чого ж ви пiд кожную яблуньку виливаєте ще й одинадцять вiдерце? – дивується Катруся.

– Бо є ще одне – найнiжнiше деревце, – каже усмихаючись мама. – Його теж треба полити, щоб вiчно зеленiло.

– Що ж це за деревце?

– Совiсть

(В.Сухомлинський).

1. Що здивувало Катрусю?

2. Яку вiдповiдь на своє запитання дiстала вона вiд матерi?

3. Чому совiсть – це найнiжнiше деревце, яке слiд плекати?

Творча робота.

Учитель: Помiркуйте над ситуацiєю i закинiть розповiдь.

Иринка з мамою в садочку збирає у кошик грушi, їй не дуже хочеться нахилитися, пiдбирати дрiбненькi iграшки. Мамi не подобається, як дiвчинка працює, тож вона каже: «Прислухайся до себе, чи тобi нiхто не докоряє за таку роботу?» Иринка...

Чи стало дiвчинцi соромно?

Чи заговорила в нiй совiсть?

Притча про совiсть

Був чудовий лiтнiй вечiр, мiсячне сiяво освiтлювало стежку, якою йшов чоловiк. Замислившись, вiн не помітив каменя, спiткнувся, впав i боляче забився. Встав, подивився на камiнь i пішов собі далі. Через деякий час на стежцi з'явився iнший чоловiк. Насвистуючи, вiн ще здалеку помітив камiнь. Пiдiшов до нього i подумав: «Це ж моя кохана йтиме цiєю стежкою, не помітить каменя i впаде». Узяв вiн камiнь та й вiднiс на узбiччя. Та ось з'явився ще один чоловiк. Вiн

побачив камінь, що лежав віддалік, зловтішно посміхнувся і поклав його знову серед стежки. Починало світати. На доріжці з'явився четвертий чоловік. Коли він побачив камінь, то подумав, що люди можуть його не помітити, і прибрав камінь зі стежки.

Стародавні греки вважали, що стежка – це наше життя. А чотири чоловіки – це ми, люди, такі різні в цьому житті: перший чоловік – байдужий, другий – егоїст, третій – безсовісний. І тільки четвертий – людина з совістю.

– Чи згодні ви з такою оцінкою людей? Обґрунтуйте своє твердження.

– Висловіть власне судження: коли людині буває соромно?

Робота у творчих групах. Висловіть власну думку.

I ситуація (Завдання для першої групи).

Гомінкий струмок і мовчазна річка. Зеленою долиною тече широка повновода річка. Повільно несе вона води свої. По ній плывуть кораблі й плоті. Тиха річка, мовчазна. А поміж гір тече маленький струмок. Швидкий і гомінкий, він усе поспішає, бігає навколо камінчиків і все щось балакає-жебонить. Розказує про те, що народився високо в горах із талого снігу. Аж ось і місце зустрічі гомінкого струмка з мовчазною річкою. Зачарований могутністю річки, гомінкий струмок замовк, притих. Йому соромно патякати: річка мовчить.

– Чому стало соромно струмкові?

– Чи відчув він сторонній погляд на собі?

– Чи зробив самооцінку?

II ситуація (Завдання для другої групи)

Скляний чоловічок

В одного хлопчика був маленький приятель – Скляний чоловічок. Був зовсім прозорий і вмів угадувати, що думає й переживає його приятель – хлопчик. Не вивчив хлопчик уроки й хоче йти гуляти – Скляний чоловічок уже помутнів і каже хлопчикові:

– Не треба так чинити, друже. Спочатку зроби діло, а потім гуляй. Соромно стає хлопчикові, він зараз же береться до діла: вивчить уроки, а тоді йде гуляти. Чоловічок мовчить, але стає прозорим.

Якось у хлопчика занедужав товариш, з яким він сидів за однією партою. Минув день, другий, а хлопчик і не згадує про товариша. Дивиться, а Скляний чоловічок став темний, як хмара.

– Що я зробив чи подумав поганого? – з тривогою питає хлопчик.

– Ти нічого не зробив поганого, нічого не подумав поганого. Але ти забув про свого товариша. Соромно стало хлопчикові, і він пішов провідати хворого. Поніс йому квіти й велике-велике яблуко, яке дала йому мама. Так Скляний чоловічок навчав хлопчика життю. Це була його совість.

– Коли й чому Скляний чоловічок темнів?

– Коли хлопчикові ставало соромно?

– Хто оцінював його вчинки?

Учитель: Дати відповіді на запитання.

– Як пов'язані совість і відповідальність?

– Як чинить совісна людина в конкретних ситуаціях?

– Наведіть приклади із власного життя.

– Що таке сором? Яких учинків слід найбільше соромитися людям?

– Що таке провина? Коли люди відчують провину?

Учитель: Запам'ятаймо!

Слово вибачте означає даруйте мені мою провину. Тому слід казати вибачте, а не вибачаюсь (ніби сам собі вибачаєш). Вибачаються тоді, коли своїм учинком завдали комусь прикрощів: мимохіть штовхнули, сказали недоречне слово. Звертаючись на вулиці до незнайомого, аби про щось запитати, починають також зі слова вибачте.

Милосердя – це слово, до якого ми останнім часом звертаємося все частіше. Чому? Тому що наше суспільство втомилося вже від грубощів, несправедливості, розбещеності, черствості душ людських, жорстокості.

Виступи учнів.

1-й учень. Милосердя, доброта. Ще з давньоруських часів була вона в традиціях нашого народу. Цілком природним і закономірним вважалося допомагати нещасному, знедоленому, поділитися шматком хліба, дати притулок

бездомному, захистити старість, порятувати хворого і каліку, захистити скривдженого.

2-й учень. Доброта і милосердя – багатолікі. Потреба в них повсякчасна.

Милосердя і доброта, як два крила, на яких тримається людство. Як же могло так статися, що милосердя втратило свою цінність? Невже нам потрібні Чорнобиль і землетруси, щоб виіскрити доброту із наших сердець? Чи поруч немає людей, яким потрібна допомога в повсякденному житті?

3-й учень. В Україні проживає майже 2 млн. самотніх людей. Близько 200 тис. – не здатні себе обслуговувати, 15 тис. проживає в будинках – інтернатах. Їх об'єднує самотність і самотність. У злигоднях живуть сьогодні 1,5 млн. наших земляків. Цифри це сумні, але це – правда!

III. Підсумковий етап

Отже, Добро – це життя людини заради інших, щире бажання допомогти, любов до батьків, близьких, Батьківщини, здатність до самопожертви. Зло – бажання отримати від життя все можливе, не рахуючись ні з ким і ні з чим, замкненість і зосередженість на власних проблемах, інтересах, амбіціях. Совість і сором – це регулятори людської поведінки, совість взаємопов'язана з відповідальністю людини перед собою. Кожній людині важливо знати думку інших про себе, вона оцінює свої вчинки очима сторонньої людини, іноді вона відчуває провину, їй буває соромно.

Хотілося б, щоб після цього уроку кожен з вас осмислив свою життєву позицію, став добрішим, кращим, досконалішим і жив по цим правилам:

Золоті правила:

1. Ставитися до інших так, як ви б хотіли, щоб ставилися до вас.
2. Поважати інших, особливо старших і слабших від себе.
3. Не знущатися, не сміятися над каліками.
4. Не проходити байдуже мимо людської біди, горя, розпачу.
5. Вміти не тільки поспівчувати у горі, а й порадіти чужому успіху.

Список використаних джерел:

1. Володарська М. О. Година спілкування / М. О. Володарська. – Х.: Вид-во «Ранок», 2010. – 176с.
2. Попова А.О. Живлюще джерело. Кращі прислів'я та приказки українського народу. / А. О. Попова. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 448 с.

Виховна справа (6 клас)

Тема: Наші права – щасливе дитинство

Мета:

- розповісти учням про їхні права й свободи, визначені Конвенцією про права дитини;
- навчити правильно реалізовувати свої права;
- виховувати в учнів поважне ставлення до власної особистості та інших.

Обладнання:

карта України, плакат «Календар правових дат», великі картки, на яких написані основні права дитини, визначені відповідною Конвенцією.

Хід заняття

I. Організаційний етап

Вступне слово вчителя:

Кожен народ любить свою батьківщину, робить усе для процвітання своєї держави, для її слави, свободи, незалежності. А ми живемо в Україні, волелюбній, мирній державі, і теж усім серцем любимо нашу милу, дорогу країну, хочемо, щоб вона стала процвітаючою, сильною, завжди була вільною і незалежною, бо всі ми громадяни нашої Вітчизни, патріоти, люблячі сини і дочки України.

Ось погляньте на карту Європи. Тут багато є різних країн. Кожна з них має свою територію – землю, свою мову, культуру, історію і свої символи. Земля кожної держави – її недоторканна власність, яку вона готова обороняти від ворогів. Україна, наша Батьківщина, розміщена у центрі Європи. Вона також має свою землю, мову, культуру, історію, звичаї, традиції і державні символи.

Ми з вами – патріоти і громадяни, які покликані захищати свій край від ворогів, трудитись так невтомно й завзято, щоб жилося всім добре, найкраще у світі, бо кожна людина має право на достойне і радісне життя. А яке завдання стоїть перед учнями?

(Відповіді учнів)

II. Основний етап

Бесіда про міжнародну організацію ООН

Учитель: А чи знаєте ви, що наша країна – правова держава? І сьогодні ми поговоримо про ваші права, права дітей.

Як ви гадаєте, коли й як наші пращури дійшли до розуміння того, що права людини слід захищати?

(Учні висловлюють власні думки щодо запитання.)

Учень 1:

Давним-давно, ще у стародавні часи, у людей виникла необхідність відстоювати свої права. Спочатку це робили силою. Слабка людина не мала жодних прав, якщо в неї не було сильного покровителя, що бажав би допомогти їй у вирішенні спорів.

Учень 2:

Тривалий час діяв неписаний закон «Хто сильний, той і правий». Але коли виникли перші держави, правителі яких прагнули встановити загальний справедливий порядок і норми життя для усіх громадян, у людське суспільство прийшов закон права. Тепер держава ставала на захисті й сильного, й слабкого. Головним критерієм права стала справедливість, а не сила.

Учень 3:

З тих пір минуло чимало століть. Держави створювалися, розросталися, процвітали або гинули. Чому? Як свідчить історія, правителі й уряд не завжди піклувалися про свій народ. Так, оголошуючи сусідній країні війну чи приймаючи яке-небудь політичне рішення, правитель прагнув задовольнити лише свої інтереси й зовсім не замислювався над долею простих людей. Отже, людству потрібно було щось придумати, знайти такого захисника, який міг би примусити державу поступитися своїми інтересами заради інтересів своїх громадян і постійно піклуватися про них.

Учитель:

Місію такого захисника взяла на себе міжнародна організація ООН.

Що ви знаєте про цю організацію?

(Учні відповідають на запитання)

1-й учень. 1945 року, після закінчення Другої світової війни - найжахливішої і найжорстокішої війни за всю історію людства - народи багатьох країн вирішили, що задля збереження миру їм слід об'єднатися. Навіщо? Для того, щоб будь-які конфлікти та суперечки між країнами в подальшому вирішувались не воєнним шляхом, а мирним, за столом переговорів. Саме з цією метою 1945 року була створена Організація Об'єднаних Націй (ООН). До речі, одним із її засновників була Україна.

2-й учень. А 1948 року держави, що увійшли до ООН, підписали Загальну декларацію прав людини - документ, у якому вони пообіцяли одна одній і своїм народам забезпечити громадянські права й свободи, рівність усіх перед законом, особисту недоторканність, свободу совісті, можливість дотримуватись своєї релігії й багато іншого.

3. «Конвенція про права дитини»

Учитель:

Загальна декларація прав людини – важливий і корисний документ. Але в ньому говориться про людей загалом – і жодного слова про дітей. Але ж діти потребують особливої уваги й захисту з боку держави.

3-й учень. Саме тому 1989 року ООН прийняла окремий документ під назвою «Конвенція про права дитини». Конвенція – це міжнародна угода. У ній держави беруть зобов'язання дотримуватись прав кожної дитини. І наша держава також підписалася під цим документом, а значить – пообіцяла світові піклуватися про своїх маленьких громадян.

На столах у вас лежать роздруковані аркуші, на яких перелічені основні права дітей – основні статті цієї Конвенції.

(Учні по черзі читають по одній статті і своїми словами коротенько пояснюють її зміст)

Учитель:

Ви дуже добре процитували й пояснили статті Конвенції про права дитини. Але нам би хотілося дізнатися, чи добре ви знаєтесь на своїх правах і чи вмієте їх

правильно реалізовувати?

4. Проведення «Казкової правової вікторини»

Учитель:

Давайте проведемо «Казкову правову вікторину» і на прикладі героїв відомих вам казок спробуємо роз'яснити статті Конвенції про права дитини.

Вчитель проводить вікторину і по черзі описує негативні ситуації, у які потрапив той чи інший казковий герой. Учні мають визначити, яке право, визначене Конвенцією про права дитини, було порушено стосовно цього героя.

Ситуація 1

Мачуха з ранку до вечора примушує Попелюшку працювати. Бідній дівчинці заборонено брати участь в іграх та забавках сестер.

Яке право порушено стосовно Попелюшки?

(Право дитини на відпочинок і розваги, право брати участь у розважальних заходах, що відповідають її віку).

Ситуація 2

За часи письменника Марка Твена в Америці дружба дітей із різних соціальних пластів не схвалювалась і навіть вважалась іноді порушенням суспільної моралі. Чи має право Том Сойер товаришувати з таким хлопчиком, як Гекльберрі Фін?

(Так, адже Конвенція про права дитини визнає право на свободу асоціацій та свободу мирних зібрань).

Ситуація 3

Мауглі майже з народження жив у тваринному середовищі. Чи можна вважати, що він має рівні права зі звичайною дитиною?

(Так, Конвенція визначає, що дитиною вважається кожна людська істота, що не досягла вісімнадцяти років).

Ситуація 4

Мауглі не вміє говорити людською мовою – лише видавати незрозумілі, з точки зору людей, звірячі звуки. Чи мають право люди, що знайшли Мауглі в лісі, замкнути його в клітці та поводитися з ним, як із твариною? Які права хлопчика

порушено?

(Ні в якому разі. Мауглі може бути визнаний неповноцінною дитиною, і в цьому випадку згідно з Конвенцією йому мають забезпечити гідні умови зростання і виховання. Крім того, Конвенцією суворо заборонено будь-яке жорстоке поводження з дитиною, що принижує її гідність та шкодить фізичному й психічному здоров'ю).

Ситуація 5

Опікун Гаррі Поттера перехоплює і читає листи, що надходять хлопчику зі школи чарівників Ходвадсу. Яке право Гаррі порушено?

(Право на приватне життя, недоторканність житла й таємницю кореспонденції).

Ситуація 6

Баба Яга викрадає Івасика Телесика й відносить його за тридев'ять земель у тридцяте царство. Які права дитини порушила злодійка?

(Згідно з Конвенцією дитина має право не розлучатися з батьками всупереч її бажання (окрім випадків, визначених законодавством), крім того, Конвенцією забороняється незаконне переміщення дітей і неповернення їх із-за кордону).

(Учитель відзначає учнів, які брали активну участь в обговоренні ситуацій вікторини).

5. Обов'язки, які повинен виконувати кожен учень

Учитель:

«Я маю право!», «Чому ви порушуєте мої права?» – ці слова, на жаль, часто використовує людина в ситуаціях, коли сама неправа. Зазвичай, заява про особисті права слугує виправданням пасивності, лінощів, прагненням отримати щось, нічого не даючи взамін. Та слід знати не лише свої права, але й обов'язки.

(Учні перелічують обов'язки)

Обов'язки:

1. Поважати і любити своє оточення. Ставитися до них так, як би ми хотіли, щоб ставились до нас.

2. Поважати близьких та друзів. Не принижувати гідності кожної людини.

Поводитись так, щоб своєю поведінкою не порушувати прав іншої людини.

3. Бути толерантним до таких людей. Поважати їх і допомагати їм.

4. Дотримуватись режиму харчування. Вживати продукти до кінця терміну придатності. Поважати працю кухарів.

5. Дотримуватись правил моральної етики; організувати дозвілля так, щоб воно приносило користь і не заважало іншим.

6. Сумлінно навчатись; активно працювати на уроках, готуватись самотужки; старанно виконувати домашні завдання.

7. Дотримуватись певних норм поведінки, прийнятих у суспільстві. Намагатись не створювати ситуації, які призводять до порушення закону.

8. Поважати своє оточення. Давати нагоду кожному висловлювати свої думки. Не нав'язувати своїх поглядів іншим, якщо вони з ними не згодні.

9. Цінувати і дбати про своє здоров'я. Виконувати приписи лікарів у разі потреби.

10. Поважати співрозмовників. Коректно і тактовно висловлювати свої думки. Дотримуватись правил мовного етикету.

11. З повагою ставитися до людей, які піклуються про нас.

12. Виконувати роботу, яка не завдає шкоди здоров'ю. Виконувати всі види обслуговуючої праці.

13. Самостійно знаходити інформацію в різноманітних джерелах.

14. Не ображати і не принижувати оточуючих.

15. Дотримуватись норм і правил поведінки, прийнятих у суспільстві. Не створювати ситуацій, що можуть спричинити нещасні випадки.

III. Підсумковий етап

Заключне слово вчителя:

Від народження ви маєте певні права, які гарантовані і захищаються державою.

Їх ви повинні знати й реалізовувати щодня. Але пам'ятайте: ваші права не повинні порушувати права інших. З часом у вас збільшиться обов'язків і відповідальності. Існують закони, які визначають ваші обов'язки. Ви мусите їх

знати.

Незнання закону не звільняє вас від відповідальності за ваші вчинки, дії або бездіяльність.

Пам'ятайте! Саме ви відповідаєте за своє здоров'я. Від вашого ставлення до здоров'я залежите не тільки ви самі. Ваша позиція впливає на ваших друзів, знайомих, батьків, на ваших майбутніх дітей.

Виховна справа (8-9 клас)

Тема: Подорож моїми мріями

Мета:

- познайомити учнів з цікавими місцями світу;
- розвивати в дітей любов до природи, естетичний смак, вміння висловлювати свою думку і слухати інших;
- виховувати почуття толерантності до інших культур, вміння вести себе у транспорті.

Обладнання:

Комп'ютер, презентація, знаки країн, герби країн, карта світу, пам'ятка правил поведінки, вислови відомих людей.

Епіграф: Світ – це книжка і той, хто не подорожує, читає лише одну сторінку (*Св. Аугустин*).

Вислови:

1. Подорожі привчають до толерантності (*Бенджамін Дізраелі*).
2. Щоб найкраще зрозуміти нову країну, треба її понюхати (*Редярд Кіплгні*).
3. Подорожі множать всі людські емоції (*Пітер Хьог*).
4. Розумний мандрівник ніколи не зневажає свою власну країну (*Карло Гольдоні*).

Хід виховної справи

I. Організаційний етап

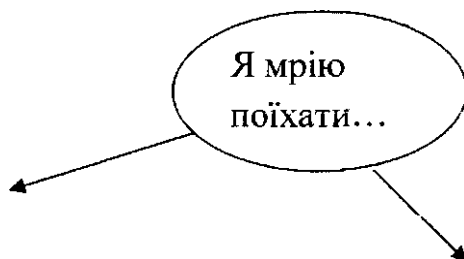
Вступне слово вчителя

Світ, як книга, цікавий і різноманітний. Людина з давніх-давен прагнула освоїти не лише суходіл, а й водні простори. Так було здійснено безліч географічних відкриттів. Жага до подорожей не зникла і на сьогоднішній день. Ви любите подорожувати? Поглянувши на карту, можна зрозуміти, що існує сила-силенна прекрасних і невідомих нам місць, відвідавши які, захочеш знову повернутися і залишитися там навечно. Це так звані куточки раю на землі. Але для кожного цей рай свій. Для когось він на рідній землі, а для когось – це оазис в

пустелі, інший мріє про безкраї океанські простори. А комусь миліша снігова Антарктида.

II. Основний етап

Давайте подивимось на дошку і спробуємо заповнити сонечко-бажань, давши відповідь на запитання: «Яке місце на Землі я мрію відвідати?» Хто почне?

Молодці. У вас досить різноманітні смаки і бажання. Сподіваюсь вони обов'язково збудуться. Давайте всі разом подумаємо, чому ми так любимо подорожі? Що нам це дає?

1. Ми відкриваємо щось нове і цікаве. Світ – це книжка і той, хто не подорожує, читає лише одну сторінку (*Св. Аугустин*).

2. Вдосконалюємось.

3. Отримуємо позитивні емоції. Подорожі множать всі людські емоції (*Пітер Хьог*).

4. Знайомимось з новими людьми, заводимо друзів.

5. Відпочиваємо. Набираємось сил.

Щоб найкраще зрозуміти нову країну, треба її понюхати. Кіплінг. Що хотів сказати автор цими словами?

Пропоную вашій увазі місця на планеті Земля, в яких варто побувати.

1) Тайланд

2) Бора-Бора

3) Сейшели

4) Греція

5) Іспанія

1. Тайланд

• Його Величність Король Тайланду – єдиний монарх в світі, в якого є американське громадянство.

- Тайланд – найбільший в світі експортер рису.
- Вперше в історії людства, рис, як культурну рослину вивели саме в Тайланді, більше 6000 років тому.

- До 1913 року більшості тайців не мали прізвищ, лише імена

Тайланд – єдина країна в світі, де Король, заступник всіх релігій, за Конституцією має бути буддистом.

Згідно з Книгою Рекордів Гіннесу, Тайський алфавіт – другий за величиною в світі. Найбільший в світі алфавіт – кхмерський. Тайланд – країна з найбільш високим в світі процентним співвідношенням буддистів. Понад 95% населення є його прибічниками.

Проект будівництва нового аеропорту Бангкока Суваннапхум – найтриваліший за всю світову історію зведення аеропортів. Ідея його споруди на тому місці, де він знаходиться зараз, була запропонована тайським урядом ще в 60х роках!

Тайланд – єдина країна в Південно-Східній Азії, яка ніколи не була нічиєю колонією.

Тайланд займає друге місце в світі (після Бразилії) по експорту тростинного цукру.

Територія Тайланду дорівнює території Франції, в півтора рази більше Великобританії, в 2 рази більше Камбоджі, в 10 разів більше Японії, в 15 разів більше Ізраїлю, а чисельність його населення майже досягає половини населення Росії. Довжина сухопутного кордону Тайланду 4863 км.

Тайланд – найбільший постачальник натурального каучуку на світовому ринку.

Тайланд знаходиться на другому місці в світі за об'ємом виловленої риби і морепродуктів. На першому місці – Китай, а на третьому – Норвегія.

У Тайланді понад 32 700 буддиських храмів, в яких проживає близько 370 тисяч ченців і послушників. Це приблизно 1 чернець на 170 громадян.

Всупереч поширеній серед туристів думці, Таиланд, за межами «туристичної зони» Паттаї або Пхукету, країна вельми строгих сімейних цінностей і буддиської релігійної моралі.

2. Наиболее привлекательным местом на **Бора-Бора** является лагуна с её богатым подводным миром, который может быть исследован во время плавания с аквалангом или трубкой. В глубине лагуны обитают барракулы и акулы, которых под надзором инструктора разрешается кормить. Наиболее известным местом среди ныряльщиков является «дорога скатов», представляющая собой участок лагуны, населённый большим количеством различных и юн скатов (среди прочих – манты).

Однако лучше всего достопримечательности острова познаются в пешей экскурсии. Из Вайтапе предпринимается большое количество пеших прогулок, которые в целях безопасности всегда проходят в сопровождении проводника.

Прогулка на вершину Пахии, с которой должен спуститься по ралуге бог воины, проходит среди фруктов, садов, лесов, зарослей орхидей. С вершины же Отеману открывается необычный вид на атолл. Достойны лицезрения руины более чем 40 марая (церемониальные площадки), большая часть которых расположены в окрестностях деревушки Фаануи.

3. Сей шели

Сейшельські острови являють собою великий архіпелаг, який об'єднує 115 великих і маленьких островів вулканічного і коралового походження, розташований в західній частині Індійського океану. Численні мандрівники, яким пощастило побувати на його курортах, порівнюють відпочинок з відпочинком в раю. Соковита зелень тропічних лісів, найчистіший пісок, ласкаві хвилі Індійського океану, надзвичайно яскраве сонце, дивовижні тварини і рослини, мальовничі ландшафти і чудові підводні пейзажі роблять тури надзвичайно привабливими для величезної кількості заможних людей. Курорти настільки гарні, що кожен мандрівник може знайти свій шматочок раю, вибираючи той чи інший острів цього чудового архіпелагу. Курорт Має – найбільший острів у складі

архіпелагу. Має острів з гористій поверхнею, який буквально потопає в океані тропічної зелені.

4. **Греція** офіційна назва **Грецька Республіка**

європейська держава на півдні Балканського півострова та численних островах. Сучасна Греція – спадкоємиця культури Стародавньої Греції і вважається колыскою західної цивілізації, батьківщиною світової демократії, західної філософії, основних принципів фізико-математичних наук, мистецтва театру та Олімпійських ігор сучасності. Грецька мова має найдовшу історію серед усіх мов іноєвропейської групи, адже нараховує 34 століття тільки писемного періоду. На основі грецької абетки виникли латиниця та кирилиця.

Багата культурна спадщина, географічне положення роблять Грецію однією з найбільш відвідуваних країн світу. Вона приваблює туристів одночасно рекреаційними курортами, різнобічним історико-культурним туризмом та паломництвом до святинь всього християнського

5. **Іспанія** розташована в південно-західній частині Європи, на Піренейському півострові, відмежована від Європи Піренейським хребтом. Омивається Середземним морем, Атлантичним океаном і водами Кантабрійської затоки. До складу Іспанії входять Балеарські острови на Середземному морі і Канарські острови в Атлантичному океані. Іспанія межує з Францією, Португалією, Андоррою, англійською колонією Гібралтар.

Іспанія є одним з найголовніших культурних центрів Європи. З кожним роком її міста відвідує все більше туристів. Хтось приїжджає, щоб насолодитися архітектурними пам'ятками і шедеврами мистецтва великих майстрів, а хтось – приємно провести час на красивих пляжах Середземного моря і отримати незабутні враження від яскравих і захоплюючих національних свят. Тут настільки тісно переплелися багатовікова історія, дивна природа і унікальна кухня, що розглядати їх можна лише у виді єдиного цілого – теплої, привітної та гостинної країни під назвою Іспанія.

Давайте пригадаємо разом загальні правила поведження в іншій країні і розробимо свою **пам'ятку**:

1. Пам'ятай, що ти в гостях.
2. Не порушувати законів країни.
3. Бути вихованим, ввічливим.
4. Не смітити.
5. Не заважати іншим.

III. Підсумковий етап

Як ви розумієте вислів, який у вас на картках: **«Розумний мандрівник ніколи не зневажає свою власну країну»** (*Карло Гольдоні*). Потрібно завжди пам'ятати про свою країну де б ти не був.

Рефлексія

1. Про що ми говорили?
2. Чи сподобалася вам виховна година?
3. Що було цікавого особисто для вас?
4. Які будуть побажання?

Дякую вам, за вашу активність.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. / І. Д. Бех. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 56с.
2. Корнієнко С. К. Весела перерва. 1-7 класи. Навчально-методичний посібник. / С. К. Корнієнко. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2004. – 80 с.
3. <http://uk.wikipedia.org/wiki>

Виховний захід (10 клас)

Тема: Справа твого життя

Мета:

- формувати в учнів свідоме ставлення до вибору майбутньої професії, навчати аргументовано відстоювати власну думку;
- розвивати творче мислення;
- виховувати в учнів впевненість, культуру спілкування, повагу до думки співбесідника.

Обладнання: портрет Сократа.

Коментар: для проведення заходу учитель заздалегідь пропонує старшокласникам письмово відповісти на запитання «Як ти плануєш побудувати своє життя?». До проведення заходу учитель залучає учнів-читців (три особи).

На класній дошці прилаштовано портрет Сократа, над ним написано тему заходу. Парти у класі розставлені півколом.

Хід заходу:

I. Організаційний етап

Вступне слово вчителя:

Сьогодні ми зібрались для Сократівської бесіди, основні умови якої – думка, слово і логіка.

Багато століть тому відомий мислитель Сократ збирав своїх учнів, щоби разом обговорити різні проблеми. Говорили переважно учні, Сократ же ставив їм запитання і поєднував думки логічними зв'язками. Чого прагнув великий учитель і філософ? Навчити своїх учнів розмірковувати і висловлювати правдиві, справедливі і розумні думки.

От і ми спробуємо стати учнями славетного мислителя. Але перед тим, як розпочати Сократівську бесіду, давайте визначимо її правила (Підходить до дошки, записує правила).

Правила сократівської бесіди:

1. Не можу мовчати.
2. Поважаю співбесідника.

3. Платон мені друг, але істина дорожча.

4. Заговори, щоб я тебе почув.

Сократівська бесіда передбачає діалог. Тож будьте готові швидко відповідати на запитання.

II. Основний етап

Розпочнемо бесіду з розминки, мета якої – активізувати думки. Відповідати на запитання серйозно не обов'язково, відповіді можуть бути і жартівливі. Але участь у розминці мають взяти усі присутні. До речі, така форма бесіди називається рондо.

Запитання до учнів:

Учитель ставить запитання. На кожне запитання учні відповідають по черзі.

Який у тебе зараз настрій?

Який у тебе настрій зазвичай?

З якими людьми тобі приємніше спілкуватись?

Як ти гадаєш, чим будеш займатися, наприклад, через п'ять (десять) років?

Слово вчителя:

Дякуємо. Тепер, коли ми трохи звикли до ролі співбесідників, перейдемо до обговорення основної теми, заради якої ми зібралися.

Ставши учнем дев'ятого класу, хлопець чи дівчина розуміють, що до самостійного дорослого життя їм залишається лише три кроки – останні шкільні роки. Наступає час, коли не школі, не вчителям і навіть не нашим батькам, а саме вам потрібно визначити свій подальший життєвий шлях, зробити вибір долі і нести відповідальність за цей вибір. Вам самим доведеться шукати відповіді на запитання, які поставить нам життя.

Кілька днів тому вам було запропоновано відповісти на запитання: «Як ти плануєш побудувати своє життя?». Гадаю, вам буде цікаво дізнатись, як на нього відповіли друзі і однокласники.

Творче завдання «Твої плани на майбутнє».

Усі учні класу по черзі зачитують свої відповіді на запитання.

Слово вчителя:

Давайте спробуємо узагальнити ваші думки. Кожен із вас мріє про цікаве, яскраве і благополучне майбутнє, кожен прагне визначити сенс свого життя.

Запитання до учнів:

Скажіть, будь-ласка, що вам потрібно для того, щоб ви вважали своє життя яскравим?

Слово вчителя:

Узагальнюючи ваші висловлювання, можна зробити висновок, що основними складовими яскравого, змістовного життя є: по-перше, трудова діяльність, що приносить матеріальне і моральне задоволення; по-друге, друзі, любов, родина і, по-третє, повноцінний відпочинок.

Отже, ці три фактори ви вважаєте найбільш важливими для себе. Сьогодні ми поговоримо із вами про ваші майбутній професії.

Бесіда.

Чарльз Дарвін свого часу сказав: «Якщо ви вдало оберете труд і докладете до нього душу, то щастя саме знайде вас».

Чи згодні ви із цим висловом? Які аргументи «за» або «проти» можете навести?

Якій справі збираєтесь присвятити себе після закінчення школи?

Чим будете керуватися, обираючи фах (здібностями та зацікавленістю, матеріальними можливостями, престижем, родинною традицією)?

Слово вчителя:

Так чи інакше, але вам самим обирати справу, якій присвятите життя.

Як ви гадаєте, друзі, якими якостями має володіти людина, щоб досягти успіху у роботі? (Учні висловлюють власні думки щодо запитання, ведучі узагальнюють відповіді і записують на дошці: «Талант», «Цілеспрямованість», «Працелюбність».)

Ось які складові успіху ми із вами визначили (показує на дошку). А тепер цікаво дізнатись, що ці складові означають для вас. (Учні класу по черзі дають визначення поняттям «талант», «цілеспрямованість» та «працелюбність».)

А от які визначення цим поняттям дали відомі письменники та мислителі.

Талант

«Талант розвивається із почуття любові до справи, можливо навіть, що талант – у суті своїй – і є любов до справи, до процесу роботи» (М. Горький).

«Головна ознака таланту – це коли людина знає, чого бажає» (В. Ключевський).

«Талант – це перед усім цілеспрямована воля до перемоги» (Л. Леонов).

«Не буває двох талантів: один для життя, другий для творчості. Одного достатньо і на те і на інше. І можна бути упевненим: якщо цього таланту вистачило лише на штучне творіння, несправжнє, то і життя йому було під силу лише пусте і нікчемне» (А. Камю).

Цілеспрямованість

«Жодне діло не можна зробити добре, якщо не відомо, чого хочеш досягти» (О. Макаренко).

«Май мету усього життя, мету для відомої епохи твого життя, мету для відомого часу, мету для року, для місяця, для тижня, для дня і для години, для хвилини» (Л. Толстой).

«Якщо ти прямуєш до мети і будеш дорогою зупинятися, щоб жбурляти камінням у будь-яку собаку, що гавкає на тебе, то ніколи не дістанешся своєї мети» (Ф. Достоевський).

«Коли у людини з'являється якась життєва мета, час не уповільнює свій біг, а прискорює» (А. Риваоль).

«Прямувати до мети усе життя можна лише утому випадку, якщо вона постійно відсувається» (Е. Лец).

Працелюбність

«Я взагалі не вірю водну рятувальну силу таланту без копіткої роботи. І після успіхів, достатніх для того, щоб запаморочити голову найстійкішій молодій людині, я продовжував навчатися у кого лише було можна, і працював, працював, працював» (Ф. Шаляпін).

«Коли людина працелюбна, то і земля не лінується» (Китайська мудрість).

«Люди середніх здібностей можуть досягати майже надзвичайних

результатів лише завдяки цілеспрямованій і довготривалій працелюбності» (С. Смайлс).

«Працелюбність властива людині, чиє серце не дозволяє отримувати засоби і зручності життя за рахунок праці та щедрості інших» (І. Барроу).

Зверніть, будь-ласка, увагу на ці слова: визначити власну долю, зрозуміти себе, свої зацікавленості, залишитися відданим своїй меті і праці – це найбільше щастя для людини.

Визначити мету усього життя – завдання не з легких. Для цього, напевне, спочатку потрібно відповісти на запитання: «Що я робитиму найближчим часом?» Відповідь на нього і буде першим кроком до цієї мети.

Запитання до учнів:

Скажіть, досягти якої мети ви прагнете нині?

Слово вчителя:

Юність – пора мрій та сподівань. Добре, якщо ці чудові можливості залишаться із вами на усе життя. Але, як правило, у реальному житті нас спіткають розчарування, невдачі. Це може торкнутись і обраного життєвого шляху – професії, яка, на вашу думку, мала розкрити вашу особистість і ваші здібності. Справа, що спершу, у мріях, здавалась цікавою, приємною і тому простою, раптом перетвориться на копіткий щоденний і подекуди тяжкий труд. Тож треба бути готовим, щоб прийняти труднощі і вдруге відчути, що обрана професія – дійсно ваша доля.

Запитання до учнів:

Скажіть, будь-ласка, ким ви переважно відчуваєте себе у житті: оптимістами чи песимістами.

Гра «Оптиміст і песиміст».

У грі беруть участь усі учні класу. Спочатку із числа учнів учитель обирає п'ятьох суддів (хлопців та дівчат, які протягом заходу показали себе найбільш розміркованими, практичними і незалежними особистостями).

Учитель пропонує для обговорення наступну ситуацію:

«Учень N дуже захоплюється культурою та історією Японії. Загалом йому

цікаво усе, що пов'язане з цією країною, він мріє поступити до престижного університету на факультет сходознавства. Але, по закінченню школи, учень не може здійснити свою мрію: державний конкурс дуже великий, а на контрактне навчання у родини не вистачає коштів. Урешті-решт N вимушений поступити до технічного вузу.»

Завдання гри – обидві групи мають визначити позитивні (оптимісти) і негативні (песимісти) сторони цієї ситуації. Судді мають оцінити усі наведені доводи.

Перемагає група учнів, яка виявилась переконливішою. Можливе і зарахування нічиєї.

Слово вчителя:

У грі ми переконались, що у будь-якій ситуації можна віднайти і позитивні, і негативні моменти. Отже, важливо визначитись, який бік прийнятний саме для вас, зрозуміти, що поразка чи перемога залежить насамперед від того, як поставитись до даної ситуації.

З цього приводу дуже корисно згадати слова російського мовознавця Дмитра Лихачова: «Нас цікавить, якими рисами має володіти випускник? Розміркованим оптимізмом. Він має уміти з готовністю і гідністю переносити усі життєві труднощі, без яких не прожити і без яких», у решті-решт, життя було б порожнє».

Тож знову ми повернулись до того, що справу нашого життя визначають наші особисті якості.

Виступ учнів-читців.

1-й учень

Ти маєш пам'ятати, що від того

Іржавіє і лист новий заліза,

Що не знаходять діла жодного для нього,

І в сирості лежить він некорисний.

Душі людській – важкіше набагато:

Пороки потайні й пороки явні

До серця стежку пролягають – їх багато,

Запам'ятай із них хоч три принаймні:
По-перше – заздрість. Знищ її, неправу,
Й навчись по правді цінувати людей,
Цінити їхню вдачу, успіх, славу,
Не слухай заздрості лихих речей.

2-й учень

По-друге – злість. Біжи від неї, друже.
Сій доброту. Живи з повагою, обачно,
Себе суди, якщо когось осудиш,
Пробач комусь, якщо собі пробачив.
В пориві злomu, в рішенні крутому
Утримайся і гніву не показуй.
Не спричини образи випадково
Якщо ж спричиниш – вибачайсь одразу.

3-й учень

І третє – то коріння багатьох незгод,
Що безліч особистостей калічить,-
Лінь. Це ганебніший у всі віки порок,
Тож потурати ліні нам не личить.
Не у пустому лежанні щоденнім,
А в святі світлого, корисного труда
Шукай свій смисл, працєю завжди натхненно,
Щоб розквітала доля молода.

III. Підсумковий етап

Сьогодні, друзі, ми поставили перед собою важливі запитання: як визначитись щодо майбутньої професії? Як не помилитись у цьому життєво важливому виборі? Що стане запорукою нашого успіху у професійній сфері?

Сподіваюсь, що Сократівська бесіда допомогла вам у пошуку відповідей на ці запитання, а закінчити нашу зустріч хочеться словами наших поетів, Василя Симоненка і Максима Рильського:

Є тисячі доріг, мільйон стежинок.

Є тисячі ланів, але один лиш мій.

Ми працю любимо, що в творчість перейшла,

І музику палку, що ніжно серце тисне.

У щастя людського два рівних є крила:

Троянди й виноград, красиве і корисне.

Виховний захід (1-5клас)

Тема: Осінній бал

Мета:

- закріпити знання дітей про осінь;
- розвивати увагу, мислення, артистичні здібності, мовлення;
- виховувати любов до слова, толерантність, любов до природи.

Оформлення залу: осінні квіти, гірлянди з пожовклого листя, різнобарвні кульки. Діти в спеціальних костюмах, розшитих листям.

Звучить вальс. Діти заходять в зал парами, зупиняються посередині.

Дійові особи: місяці осені, ведуча, діти, осінь

Хід заходу:

I. Організаційний етап

Ведуча. Дрімають села. Ясно ще

Осінь сонце сяє,

Та холодом осіннім вже

В повітрі потягає.

1. Де сходиться осінь і літо?

А там, де пожовклі сади

Гойдають на стомлених вітах

Рум'яні, духмяні плоди.

2. Де сходяться літо і осінь?

А там, де в захмарні шляхи,

Які пролягли через просінь,

Вдивляються пильно птахи.

(Пісня „ Осінь ”)

3. Красуня-осінь, славна чарівниця,

милуємося всі з її краси.

Які веселі фарби, подивіться,

Поклала осінь на гаї й ліси!

4. Осінь наша, осінь, золота година.

Неба ясна просінь, пісня журавлина.

Бабиного літа довгі білі коси.

І дорослі, й діти люблять тебе, осінь.

5. Та не тільки славна за свою ти вроду,

Урожаї здавна ти несеш народу.

Щира і дорідна, пахнеш ти медами.

Славиш край наш рідний зерном і плодами!

II. Основний етап

Ведуча. Саме такій осені: мрійливій і розкішній, щедрій і журливій присвячуємо ми сьогодні наш осінній бал. Жоден бал не обходиться без короля і королеви. Ми також оберемо їх на кінець балу. А допоможе нам у цьому журі: Оцінюватися будуть ваші артистизм, розкутість, знання віршів та пісень, присвячених Осені. А зараз зустрічайте її, головну гостю свята.

(Звучить музика, заходить Осінь).

Осінь. Я – красуня Осінь, в лісі походила,

Для дітей старалась, кольори змінила.

Осінь я. Осоння листом засипаю,

Осінь... Трави сонні долу нагинаю.

Ранками – імлиста, вдень – як позолота,

Розкидаю листя – це моя робота.

(Осінь розкидає пожовклі листочки. Ведуча бере листочок і показує всім).

Ведуча. Ось листячко упало,

Нагнусь я до листка:

А він живий, трипалий,

Мов лапки гусачка.

(Пісня „ Кленові листочки”, муз. і сл. Н.Грановської).

6. Осінь... Осінь... Лист жовтіє.

З неба часом дощик сіє.

Червонясте, золотисте

Опадає з кленів листя.

7. Пожовтів зелений сад,
Вже почався листопад.
Дощик часто накрапає,
Нас гуляти не пускає.

8. Як на небі сонечко –

Можна йти гуляти,

І стрибати, й бігати,

У футбол грати.

9. А як небо хмуриється,
Дощик накрапає,
Парасолька всіх малят
Від дощу сховає.
(Танок із парасольками).

Ведуча. Там, де пройшов рясний дощик, вирости чудові грибочки. Ось вони!

(Сценка „ Гриби”. Дійові особи: Боровик, Печериця, Сироїжка, Лисички, Рижок, Опеньки, Мухомор).

Дівчинка: Гей, грибки мої, грибки,
Шоколадні шапочки.
В кошик всіх зберу ураз,
Віднесу додому вас.
(Гриби з Дівчинкою виходять).

Осінь: Я – Осінь-трудівниця,

А ще я витівниця.

І дорослих, і діток

Запрошую на танок.

(Діти запрошують батьків, разом танцюють вальс).

Ведуча. Для того, щоб журі краще могли визначити найактивніших на святі, проведемо декілька веселих конкурсів.

Конкурс 1. Танцювальний.

Учасники виконують сольні танці різних жанрів.

Конкурс 2. Артистичний.

Конкурс пантоміми.

Конкурс 3. Театр – експромт.

Конкурс 4. Несподіванка.

Діти представляють номери, підготовлені ними самостійно.)

Осінь. Як чудово ви вмієте веселитися! А чи знаєте ви, що у мене є три синочки? Відгадайте, як їх звать.

У південний край землі
Відлітають журавлі
Знов лункий шкільний дзвінок
Нас покликав на урок.
Як цей місяць звати?
Прошу відгадати! (*Вересень*)
Кличуть нас ліси, поля, сади
Дозбирати осені плоди.
Із дерев спадає листя жовте,
То землею ходить місяць ... (*Жовтень*)
Крапле з неба, дахів, стріх
Дощ холодний, перший сніг.
Почорнів без листя сад.
Що за місяць? (*Листопад*)

Осінь: Молодці! Відгадали імена моїх синочків. А ось і вони, зустрічайте!
(*Хлопчики-Місяці виходять на середину залу*)

Вересень: Коли надходить вересень златавий,
Повільною ходою ідучи,
Шовкове пестить листя і отави,

І журавлі гуртуються в ключі.

Жовтень: А я розгонив сиві хмари,

Дощик від вас я проганяв.

І врожай щедрий у коморі

Для вас я припасав.

(Пісня "Збираємо урожай")

Листопад: А я – холодний листопад,

Всіх у хату заганяю,

Птахів в дорогу відправляю,

Зриваю листя із дерев,

З зимою всіх людей вітаю.

Ведуча. Осінь щедра не тільки на урожай, а й на іменинників.

(Кожен Місяць називає дітей, які народилися у відповідному місяці. Іменинники виходять на середину залу.)

Ведуча. Давайте привітаємо наших іменинників і подаруємо їм гарну пісню.

(Звучить пісня Крокодила Гени у незвичному виконанні: як кошенята, каченята, поросята, телятка тощо.)

Осінь: Що ж, прийшла пора прощатися з вами. Але я хотіла б ще привітати короля і королеву балу.

III. Підсумковий етап

(Журі оголошують результати. Осінь вручає переможцям корони короля і королеви.)

Осінь: Тепер спокійна я, свої турботи

Залишу на потім, на наступний рік.

Уже скінчилася моя робота

І дням моїм також скінчився лік.

У я прощаюсь з вами усіма,

Бо зовсім скоро надійде зима.

(Під мелодію вальсу Осінь виходить. Король і Королева запрошують усіх до танцю.)

Список використаних джерел

http://osvita.ua/school/lessons_summary/outschool/25630/

http://teacher.at.ua/publ/vikhovnij_pozaklasnij_zakhid_quot_podorozh_kazkmi_quot/20-1-0-12406

День Святого Валентина

(сценарій свята для старшокласників)

Мета:

- ознайомити учнів про свято, його традиції, обряди в різних країнах світу;
- розвивати уважність, вміння слухати, дружелюбність, наполегливість;
- виховувати добрі взаємовідносини, любов до прекрасного.
-

Обладнання: зала, прикрашена святковими кульками у вигляді сердечок, магнітофон, на сцені стіл, ваза з квітами, крісла, що створюють затишок святково прибраної кімнати.

Дійові особи: ведучі, герої з літературних творів (Ромео, Джульєтта, Наташа Ростова, Леся Українка, Єлька), Читець.

Хід свята:

I. Організаційний етап

Ведучий.

Любов придумана не нами,
Вона від Бога нам дана,
І хоч любов буває різна,
Та кожна справжня –
Завжди лиш одна.

Ведуча.

Любов безмежний, чудовий дар,
Що дав творець своєму створінню.
Любов – це жертва, серця жар,
І райський спокій у терпінні.

Ведучий. «Я тебе кохаю...». Різні віки, різні мови... все різне. Єдине –

кохання. Кохання – вогонь і лід, поезія і проза, о, як пісня, без кінця та краю, що лине над безкрайними степами: як біг струмка, як грім і блискавиця, як зірка, що вражає сміливця красою й простотою водночас. Кохання – все, що було, буде. Воно зігриває вас у свята й будні.

II. Основний етап

Ведуча. Найкращими словами, що причаїлись у найпотаємніших глибинах серцець, передають закохані одне одному свої почуття, розповідають про радість і щастя, про тугу та біль. Саме кохання, любов – джерело творчого натхнення багатьох поколінь. До цієї одвічної теми завжди зверталися художники, скульптори, філософи, композитори.

Гра на фортепіано (звучить повільна романтична музика)

Ведучий. До кожного з нас рано чи пізно в душу заглядає кохання. Кохання – одне з піднесених, шляхетних і прекрасних почуттів! Кохання панує над світом. Воно поза віком і часом.

Ведуча.

Чи переллю колись у слово
Оце щемливе почуття?
Що так зненацька і раптово
Ввірвалося в моє життя?
До крику – душу обпалило!
До крові – серце обпекло!
Подарувало мені крила,
До неба – вкотре! – підняло!

Г. Костів-Гуска

Ведучий. Саме сьогодні, 14 лютого, ми звертаємось до теми кохання, бо сьогодні надзвичайний день – День Святого Валентина – Всесвітній день закоханих.

Ведуча. 14 лютого, день Святого Валентина – покровителя всіх закоханих. Це хвилююче свято прийшло до нас із Заходу, де щороку його відзначають. Різні перекази, легенди стверджують, що Святий Валентин – не вигаданий. У Давньому

Римі цим іменем був названий один священик. Жив він у III ст. н.е., у роки царювання Клавдія II. Як відомо, цей імператор прославився своєю жорстокістю, деспотизмом. Клавдій II заборонив одружуватися воїнам, бо, мовляв, вони тоді не так пильно нестимуть службу.

Рим. III століття нашої ери. Імператор мріє створити найсильнішу армію в світі. «Справжній чоловік має бути справжнім воїном, а не сидіти біля жіночої спідниці, – заявляє він. І оскільки воїн має бути завжди в поході, далеко від дому, то ніщо не повинно зв'язувати його з домівкою. Я забороняю воїнам моїх легіонів одружуватися». Священик Валентин, незважаючи на заборону та небезпеку, таємно одружував закоханих.

Ведучий. Усе закінчилося сумно. Валентина кинули до в'язниці. Тюремний наглядач зрозумів, що у камері знемагає освічена, душевно багата людина. Він ставився до Валентина із співчуттям, і, як міг, полегшував його муки. У цього наглядача тюрми була донька Джулія – надзвичайної краси дівчина, але вона була сліпою. Невдовзі священик Валентин став учителем доньки наглядача. Він навчав її арифметики, ботаніки, географії, відкрив перед нею світ, якого вона ніколи не бачила.

Ведуча. Валентин закохався у цю надзвичайно розумну дівчину і Джулія відповіла йому взаємністю.

Якось Джулія запитала у Валентина, чи Бог справді чує щиру, гарячу молитву, чи проявляє своє милосердя до бідних і страждених, до тих, хто вірить у нього.

– Так, – відповів Валентин.

Вони взялися за руки, впали на коліна і почали гаряче молитися, щоб Бог послав Джулії зір. Раптом у тюремну камеру увірвалося яскраве світло.

– О, Валентине, я бачу! – вигукнула Джулія.

– Я бачу!!!

Їхній радості не було меж.

Ведучий. Але Валентина 14 лютого 269 року стратили. Його не змогло врятувати навіть палке кохання прекрасної Джулії. Усю ніч перед стратою з 13 на

14 лютого він писав коханій листи. «Твій Валентин», – такими були останні слова в них, виведені його рукою.

Ведуча. Згодом, у 469 році, священника зарахували до лику святих. Відтоді Валентина вважають єдиним святим – покровителем всіх закоханих. З того часу минуло майже дві тисячі років. Та слова кохання живуть і досі. Весь світ у день 14 лютого зізнається у коханні. Закохані надсилають одне одному ніжні та трепетні листи, які називаються «Валентинками».

Ведучий.

Мені здається, може, я не знаю,
Було і буде так у всі часи:
Любов, як сонце, світу відкриває
Безмежну велич людської краси.
І тому світ завжди благословляє
І сонце, що встає, і серце, що кохає.

Ведуча. У Англії у цей день ворожать. Дівчата пишуть на папірцях чоловічі імена, заліплюють їх в глину і кидають у воду. Кулька, що спливає першою, і приносить дівчині ім'я судженого.

Ведучий. Француженки у ніч перед 14 лютого пришивають листки лавра до подушки, тоді можна побачити уві сні нареченого.

Ведуча. В Америці, Англії у День Святого Валентина ви не зустрінете жодної жінки без букета квітів.

Ведучий. Один з британських звичаїв такий: 4-5 хлопців на папірцях пишуть імена дівчат, кидають їх у кепку і витягують. Дівчина, чиє ім'я витягне хлопець, стає його «Валентинкою». А хлопець, стоячи на одному коліні, читає їй сонет Шекспіра.

Ведуча. День святого Валентина в Італії називають «Солодким днем», бо тоді прийнято дарувати своїм коханим переважно солодощі.

Ведучий. А поляки цього дня ходять до костьолів, моляться до ікони святого Валентина в надії на щасливе кохання.

Ведуча. Як на мене, найбільш не ординарно День усіх закоханих святкують

в Японії. 14 лютого на головній площі Токіо відбувається щось незвичайне: кілька дівчат та хлопців, стоячи на сцені, голосно вигукують свої побажання та освідчуються в коханні. Хто зробить це голосніше, той отримує приз.

Ведучий. Багато років тому в Англії у цей день дітей наряджали в одяг дорослих. Вони ходили від хати до хати і співали пісні про Святого Валентина.

Ведуча. В Уельсі з дерева вирізали дерев'яні ложки й дарували їх своїм коханим 14 лютого. Ці ложки оздоблювали сердечками, ключиками, що означало: «Ти знайшов шлях до мого серця».

Ведучий. На Сицилії існує таке повір'я: якщо молода дівчина стоятиме біля вікна півгодини перед сходом сонця напередодні Дня Валентина і перший промінь впаде на неї, то того ж року вона вийде заміж.

Ведуча. У Німеччині дівчата писали на цибулинах тюльпанів чоловічі імена. Який тюльпан зацвіте першим – за того дівчина і вийде заміж.

Ведучий. У Римі хлопці витягували невеличкі аркуші з написаними на них жіночими іменами. А японці вважають 14 лютого своєрідним днем вітання, коли подарунки отримує в основному сильна половина людства.

Ведуча. Усіх святкових витівок, що їх на День Святого Валентина роблять досить-таки серйозні люди, перелічити просто неможливо. Що там тобі листівки у вигляді сердечок, цукерки, парфуми і квіти! Як ви гадаєте, чи здатна була «залізна леді», колишній держсекретар Америки Мадлен Олбрайт обійти всіх учасників засідання Ради Безпеки ООН і вручити кожному з них по гарному подарункові із солодощами? Здатна – у День Валентина! Чи можуть жорстокі перуанські терористи дозволити побачення своїм заручникам із коханими? Так, лише у день Святого Валентина.

Ведучий. А в Норвегії 14 лютого можуть одружуватися без згоди батьків. В Японії в цей день освідчуватись в коханні може першою жінка.

Ведуча. Тема кохання хвилювала поетів у світовій літературі. Оскільки День усіх закоханих прийшов до нас із Західної Європи, то хотілося б побачити найвідоміших закоханих у світі, тобто Ромео та Джульєтту.

Виходять учні в образі Ромео і Джульєтти.

Уривок з трагедії «Ромео та Джульєтта» В. Шекспіра.

Ромео.

Мій світлий ангел, мов ясні далі,
Ти сяєш наді мною серед ночі,
Як легкокрилий посланець небес
Перед очима вражених людей,
Що, голови закинувши, слідкують,
Як серед хмар лінивих він ширяє
І по ефіру грудях чистих плава.

Джульєтта.

Ромео! О, навіщо ти, Ромео!
Зміни своє ім'я, зречися батька;
Як ні, то присягни мені в коханні,
І більше я не буду Капулетті.
О скинь же, скинь своє ім'я, Ромео,
Воно ж не є тобою і взамін
Візьми мене усю!...

Ромео.

Ловлю на слові!
Назви мене коханим, і у мить
Я вдруге охрещусь і більш ніколи
Не буду зватися Ромео.

Джульєтта.

Як ти зайшов сюди, скажи, й навіщо?
Як міг ти перелізти через мур?
Адже високий він і неприступний.

Ромео.

Кохання принесло мене на крилах,
І не змогли цьому завадить мури;
Кохання може все і все здолає, –

Твоя рідня мені не перешкода.

Лунає музика. У супроводі юнаків до залу входять героїні з літературних творів та сідають біля сцени.

Ведучий. Любов таємнича і загадкова стояла й стоїть біля витоків тих миттєвостей, коли в душах людських виникає щось незбагнено животворяще, викликає подив, захоплення, вводить у світ краси і величі.

Наташа Ростова. Мама, ради Бога, нічого не спрашивайте у мене тепер. Это нельзя говорить. Такого, такого... со мной не бывало!

Когда я в первый раз увидела князя, мне еще тогда казалось, что я влюбилась в него. Меня как будто пугало это странное, неожиданное счастье, что тот, кого я выбрала еще тогда, встретился мне и, как кажется, равнодушен ко мне.

Как только я увидела его, почувствовала что-то особенное. Как он был хорош! И совершенно не такой как все! Возвышающий голос, важный и умный и какой-то недоступный.

Боже мой, как я его люблю, как мне хорошо! Нет, нет, вы не думайте. Это слезы счастья, волнения и любви!

Леся Українка. Твої листи завжди пахнуть зів'ялими трояндами, мій бідний, зів'ялий квіте! Легкі, тонкі пахощі, мов спогад про якусь любов, минулу мрію. Мій друже, любий мій друже, створений для мене, як можна, щоб я жила сама, тепер, коли я знаю інше життя? І щастя, і горе, які божевільно сплелись – обірвались так раптом, як дитяче ридання, і я побачила тебе.

Я бачила тебе і раніше, але не так прозоро, а тепер я пішла до тебе всією душею, як сплакана дитина іде в обійми того, хто її жалує. Це нічого, що ти не обіймав мене ніколи, це нічого, що між нами не було і спогаду про поцілунки, але я піду до тебе із найщільніших обіймів, від найсолодших поцілунків! Тільки з тобою я не сама, тільки з тобою я не на чужині. Тільки ти вмієш рятувати мене від самої себе. Мій друже, чому ж я не можу, коли так, обмити твої руки, які тремтять мов струни, своїми гарячими слізьми?

Мій друже, невже я залишуся одинока? Візьми мене з собою!

Ти, може, маєш іншу мрію, де мене немає? Дорогий мій! Я створю тобі світ нової мрії. Я ж для тебе почала нову мрію життя. Візьми мене з собою. Я так боюся жити без тебе! Крізь темряву в простір я простягаю руки до тебе. Візьми мене з собою і це буде мій рятунок. І нехай в'януть білі, рожеві, червоні й блакитні троянди.

Єлька. Мене заливало щастя, я пила це повітря, цю зоряність неба, тишу озер. Звідки це на мене найшло? Все ніби осяялось навкруги, все сприймається інакше. Що ж це воно таке є, таємниче, всесильне, що раптом пробуджується в людині, і що його, мабуть, і наймудріші мудреці не можуть розгадати?

Ніч ніжності, такою була вона, ця ніч. Коли, йдучи, набралось у мене піску у черевчик і я нахилилась витрушувати, Микола підтримував мене, і я почула його схвильоване дихання, ніжну мову руки, що підтримувала мене так, мовби я якесь серпанкове створіння, з яким тільки й можна поводитись так голубливо, ніжно. Після того ми ішли вже весь час, побравшись за руки, мов боячись загубити в темряві одне одного.

Ведучий. Про любов написано багато, про неї складають трактати і поеми, прозаїки пишуть романи, а поети – вірші.

Виходить читець.

Читець.

«Мне нравится...».

Мне нравится, что вы больны не мной,
Мне нравится, что я больна не вами,
Что никогда тяжелый шар земной
Не уплывет под нашими ногами.

Мне нравится, что можно быть смешной –
Распущенной – и не играть словами,
И не краснеть удушливой волной,
Слегка соприкоснувшись рукавами.

Мне нравится еще, что вы при мне
Спокойно обнимаете другую,
Не прочтите мне в адовом огне
Гореть за то, что я не вас целую.

Что имя нежное мое, мой нежный, не
Упоминаете ни днем, ни ночью
Что никогда в церковной тишине
Не пропоют над нами: Аллилуйя!

Спасибо вам и сердцем, и рукой
За то, что вы меня – не зная сами! –
Так любите: за мой ночной покой,
за редкость встреч закатными часами.

За наши не – гулянья под луной,
За солнце, не у нас над головами, –
За то, что вы больны – увы! – не мной,
За то, что я больна – увы! – не вами!

Марина Цветаева

Ведуча. Коли, в якому віці приходить кохання? Звідки її чекати? Скільки разів можна кохати?

Ведучий. Відповіді на ці питання вам ніхто не дасть. Не існує рецептів кохання.

Ведуча. Коли кохання є, то воно є, а коли його немає, то воно неодмінно прийде.

Ведучий. Перше побачення. Перші квіти від коханого. Перший поцілунок. Перша любов... Найчистіше почуття. Багато людей згадують, що перше кохання запам'ятовується назавжди, і хоч бувають почуття сильніші, проте перше – найсвятіше.

Ведуча.

Не скажу, бо не знаю, як вийшло.
Все так сталося, ніби у сні,
Очі, схожі на стиглі вишні,
Зазирнули у душу мені.
Я завмерла від погляду того,
Зупинилося серце на мить:
В нім і радість була, і тривога,
Що одною стороною бринить.
І відтоді я втратила спокій,
Мов зорю з почорнілих ночей.
Хоч минуло не мало вже часу –
Не забула вишневих очей.
Тож не знаю, як воно вийшло:
Чи то справді було, чи у сні...
Очі, схожі на стиглі вишні,
Розтривожили душу мені.

Ведучий.

Кохати – то не в губи цілувати
Й слова красиві говорити.

Ведуча.

Кохати – це чарівним вогнем палати,
І ним людину найдорожчу гріти.

Ведучий.

Кохати – то не треба поруч бути,
Гуляти разом в срібно зорі ночі.

Ведуча.

Кохати – це ніде і ніколи не забути
В цілому світі наймиліші очі.

Ведучий.

Кохати – то не квіти приносити,
Кохати невірному не вдасться.

Ведуча.

Кохати – не для себе тільки жити,
Кохати – то народжувати щастя.

Ведучий. Мрія кожної дівчини – стати для нього отою одною-єдиною,
неповторною, коханою.

Ведуча.

Хотіла б я стати людиною –
Отою одною-єдиною,
Отою безмежно рідною,
Навіки тобі потрібною.

Хотіла б я стати богинею –
Отою одною-єдиною.
Отою ні з ким не зрівняною,
Хотіла б я стати коханою.

Список використаних джерел

1.Сценарій на День Святого Валентина [електронний ресурс] Режим доступу : http://xvatit.com/school/feast/den-valentina/43915-stsenar_valentina.html – назва з контейнеру.

Масляна

(свято у школі)

Мета: формувати та розширювати уявлення про традиції та звичаї українського народу; розвивати патріотичні почуття, інтерес до вивчення українського фольклору; естетичні погляди і смаки, що ґрунтуються на народній естетиці та найкращих надбаннях цивілізації; виховувати гармонійно розвинену особистість з високим національно-культурним потенціалом.

Дійові особи

Дорослі: ведучі, Масляна.

Діти: скоморохи, ямщик, Іван, купці, чоловік із торбою, Хома, Ярема, Яків, поводитир, ведмідь, зима, весна, мотрійки, читці.

Хід заходу:

Залу прикрашено написами: праворуч – «Весна», у куті «Ярмарок», ліворуч – «Зима». Під музику до зали входять діти й сідають на стільчики.

На сцену вбігають Скоморохи.

1-й Скоморох (радісно): Просимо, гості милі, вітаємо!

2-й Скоморох: Веселоців вам та радості бажаємо!

1-й Скоморох: Давно ми на вас чекаємо, Свято без вас не починаємо!

2-й Скоморох: Про початок повідомляємо!

1-й Скоморох (протяжно): Виставу розпочинаємо!

На сцену виходять ведучі:

1-й Ведучий:

А в лісовій хатинці

Пічку затопили.

Пирого з брусницею

Напекти схотіли.

2-й Ведучий:

Тож смакуй пирогами,

Розважайся піснями.

На сцену виходить група дітей. Діти виконують пісню «А вже весна».

1-й Ведучий: Здрастуйте, діти! Батьки! Усі глядачі!

2-й Ведучий: . А...

На сцені зненацька з'являється Масляна у хустці і, перебиваючи Ведучого, починає говорити.

Масляна: Доброго здоров'я; гості дорогі! (Відходить убік).

2-й Ведучий: Ми зібралися...

Масляна (перебиваючи):

Веселка-дуга

Не давай дощу,

Давай сонечка

До віконечка.

Гостей скликай,

Подавай коровай!

1-й Ведучий: А хто ти така, що увесь час перебиваєш?

Масляна знімає хустку.

Масляна: Я!? А ви ще не здогадалися, хто я?

Діти (разом): Масляна !!!!!

Масляна спершу танцює, а потім розповідає свою історію.

Масляна: Масляна – це одне з найулюбленіших свят Київської Русі. Його здавна відзначали наприкінці лютого, коли «весна з зимою зустрічалися». Друга назва свята – Сирний тиждень. Справа в тому, що Масляній передував зимовий піст, і люди врешті-решт могли їсти всілякі скоромні продукти, у першу чергу молочні та з м'яса.

У другій половині зими в корів, кіз, овець з'являлося потомство: телята, козенята, ягнята. Природно, більшали і надої молока – його тепер вистачало і тваринам, і людям.

Крім того, морози вже були не такими лютими, усе тепліше пригрівало сонечко...

Людам дуже хотілося скоріше провести зиму й зустріти довгоочікувану весну. Розуміючи, що найсуворіший час добігає кінця, а попереду – ласкаві весняні дні, люди насамперед дякували за тепло сонцеві, славили його, пекли млинці – круглі, рум'яні, червонуваті (якщо були зроблені з житнього борошна), які дуже нагадували сонячний диск.

До млинців готували олію, сир, сметану, діставали мед, пекли медові піріжки і візерункові пряники. Саме з цим і зустрічали довгоочікуване свято.

1-й Ведучий: Дозволь нам, Масляна, слово мовити.

Масляна: Ну, добре. Хоча й розгнівали ви мене, але сьогодні свято, гріх сердитися.

2-й Ведучий: Дозволь провести тебе на почесне місце. Запрошуємо тебе повеселитися, святом насолодитися.

Ведучі відводять Масляну на почесне місце.

1-й Ведучий: Гості дорогі! Дітки-малятка!

2-й Ведучий: Ласкаво просимо на вечорниці.

1-й Ведучий: У хату йдемо, подарунки несемо!

2-й Ведучий:

Подарунки наші – не стрічки червоні,
Не калачі рум'яні,
А пісні дзвінкі,
Ігри веселі.

На сцену виходять Ямщик та Іван: Вони підходять до «коня» – стільця, що стоїть на сцені.

Ямщик: Сіна дав коню?

Іван: Дав.

Ямщик: Напував коня?

Іван: Напував.

Ямщик: Так іди запрягай!

Іван: А де він?

Ямщик: Так ось же він, сідай. *(Показує на стілець.)*

Підходить ще один чоловік із торбою.

Чоловік із торбою (*до Ямщика*): свате, а свате, підвезіть!

Ямщик: Коню важко буде!

Чоловік із торбою: Ні, не буде! Я сяду, а торбу на коліна покладу.

Ямщик: Ну, коли так, то сідай.

Ямщик сідає на «коня», бере віжки й батіг.

Ямщик: Но-о-о, поїхали! Ах ви, голуб'ята, сиві, булані, посторонки рвані!

Ех, ех! Рви купини, рівняй бугри, тримай хвости козирем! Агов! (Стібає батоном).

Ямщик: (*Звертається до Івана*) Іване, скажи моему коню: «Тпру-у-у».

Іван: А сам чого ж?

Ямщик: Губи замерзли.

Скоморохи (разом): Тпру-у-у.

1-й Скоморох: А тепер, купці, виставляй свій товар! Ярмарок У нас!

2-й Скоморох:

Балалайка дзвінка,

Мідний самовар.

Свято на ярмарку,

А зовсім не базар.

1-й Скоморох:

Ярмарок, ярмарок,

Веселися, народ!

Нумо, дівчата-красуні,

Наперед виходьте!

2-й Скоморох:

Нумо, покупці,

Відкривайте гаманці,

Кращих товарів

У світі не знайти!

1-й Скоморох:

Гей, закликайте, голосніше закликайте!

Кращі товари на прилавки викладайте!

1-й Купець:

Давай-купуй!

Вибирай-забирай!

Не йди нікуди,

Підходь сюди!

І гав не лови!

Що хочеш – бери!

Купувати спіши!

Що завгодно для душі!

Тари-бари-розтабари!

Продамо ми всі товари!

Утомився я кричати,

Купуй так – буду мовчати.

2-й Купець:

Кому пиріжки?

Гарячі пиріжки!

З печі, з жару –

Гривеник за пару!

Насмажила, напекла,

Як Килина для Петра!

3-й Купець:

Ось горішки!

Гарні горішки,

Смачні, на меду,

Насиплю до схочу!

4-й Купець:

Гей, дівчата і хлоп'ята,

Нумо пряники збирати!

Масляна:

Мотрійка Мотрона!
Сарафан червоний,
Петельки кручені,
Персні золочені!

*Дівчатка, що зображують мотрійок, шикуються спочатку в колону,
а потім стають шеренгою.*

Масляна:

Поки разом всі мотрійки,
Не почути нам частівки,
А поставиш в ряд –
Заспівають у лад!

Дівчатка-мотрійки виконують частівки.

1-а Мотрійка:

Гей, дівчатка-витівниці,
Всі красуні білолиці,
Щиро будемо співати,
Дорогих гостей вітати.

2-а Мотрійка:

Купив батенько хустинку,
На потилиці – калинка.
Тепер мода на хустки,
На потилиці квітки.

3-я Мотрійка:

Ми з подружкою гуляли,
Сиром гору натирали,
Всю млинцями застеляли,
Зверху медом поливали.

4-а Мотрійка:

Я на Масляну каталась –
санчаточки зламались,

Коня баского загнала,
Всіх панянок обігнала!

1-й Ведучий:

Ну, а зараз привітаймо
Ярему та Хому.
Один з ярмарку іде,
А другий – із дому.

Ярема: Мене звать Ярема:

Хома: А мене звать Хома. Здоров був, брате Яремо!

Ярема: Здоров був, брате Хома! Куди прямуєш?

Хома: На ярмарок іду.

Ярема: А чи бував ти, Хома, на ярмарку?

Хома: Бував.

Ярема: А кого ти там бачив?

Хома: Бачив, як водили безрогу, безхвосту корову.

Ярема: А, це та, котра влітку по лісі гуляє, а взимку відпочиває.

1-й Ведучий (до залу): Діти, кого бачив на ярмарку Хома?

Діти (разом): Ведмедя.

На сцену входить Поводир із Ведмедем.

Поводир:

Розійдись народ чесной,
Йде ведмедик зі мной! (Ведмідь кланяється).
Багато знає він забав,
Веселих жартів, різних вправ.

Поводир: Ведмедику, ти співати вмієш?

Ведмідь киває головою. Поводир дає йому гармонь, просить заспівати голосніше.

Ведмідь бере гармошку, співає беззвучно, широко розкриваючи пащу.

Поводир: Щось тихо ти співаєш. А вам чутно? Попросіть Ведмедика, нехай заспіває голосніше.

Діти просять.

*Ведмідь голосно починає ревіти. Поводир відступає назад. Затуляє вуха руками, а
Ведмідь реве і підходить до Поводиря.*

Той відмахується від нього руками. Забирає гармонь.

Поводир: Ну, не ображайся, Михайле Потаповичу, не лякай людей. Покажи нам, Ведмедику, як красуні дівчатка рум'яняться, у дзеркальце дивляться, чепуряться.

Ведмідь сідає на підлогу, дивиться в дзеркальце, чепуриться.

Поводир: А як, Михайле Потаповичу, малі діти люблять горох красти?

Ведмідь повзе убік, плюхається.

Поводир: А як лінивці на роботу, не поспішаючи, бредуть?

Ведмідь ледь пересувається.

Поводир: А як із роботи додому біжать?

Ведмідь біжить швидше.

Поводир: Покажи усім, як Даринка в коло заходить, жваво танцює.

Ведмідь надягає косинку, береться за її кінці й танцює.

Поводир:

Тілі, тілі, тілі-бім,

Запалав козячий дім!

Коза вискочила, (тупнув)

Очі витріщила! (гаркнув)

Тарган дрова рубав, (у бубон брякнув)

Ноги у багно ввігнав.

2-й Ведучий: Ось йдуть Яків і Ярема. Нумо, розвеселіть нас, скоморохи.

Яків: Чи добре доїхали?

Ярема: Оперезався мішком та й пішов пішки. А ти?

Яків: Одна нога взута, інша роззута, а якби ще й третя була – не знаю, як би дійшла.

Ярема і Яків стають по різні боки сцени й у міру читання зближаються.

2-й Ведучий: Хлопці, що ж ви надумали?

Яків та Ярема (разом): Тихо, тихо, не заважайте. Будемо казку розповідати.

Ярема (робить три кроки):

Жили бабуся й онучата.

Ось і казки початок.

Яків (робить три кроки):

Жили-були два налими.

Ось і казки половина.

Ярема (робить ще крок): Жили-були гусак і півгусака.

Ярема та Яків (разом): Ось і казка вся.

1-й Ведучий (здивовано): Ну то й що?

Ярема та Яків (здивовано): Це казка про покупки.

2-й Ведучий: Про які покупки?

Ярема: Про покупки...

Яків: ...про покупки...

Ярема і Яків (разом): ...про покупочки мої....

1-й Ведучий: Нам, друзі, зиму повести треба – гідно, весело, дружно

Заходить Зима та її почет.

1-й Ведучий: Ласкаво просимо! Будьте як вдома.

2-й Ведучий:

Знайомтеся з усіма,

Хто вам не знайомий!

Давайте познайомимось!

Веселощі?

Дуже рад!

Злі та похмурі?

Повертайте назад!

1-й Скоморох:

Увага! Увага!

Усім! Усім!

Слухайте ті, хто не заснув зовсім.

2-й Скоморох:

Усі поспішайте!

Влаштуємо пир!

Скоморохи (разом): Зима оголошує зараз турнір!

Зима: Чекають тут вас усілякі забави, і підступи, звісно, чекають на славу. Тож вушко своє, друже, гостро тримай! Кмітливість і вправність скоріш проявляй.

Проводяться ігри за вибором музичного керівника.

«Гра «Сірий вовк»

Під час цієї гри діти мають продемонструвати спритність, щоб не потрапити до лап Сірого Вовка. Вовком буде один із гравців. Якщо ніхто не висловить власного бажання виконувати роль Вовка, виберіть його з допомогою лічилки.

Вовк сідає на пеньочку (стільці) і робить вигляд, ніби дримає в кущі ліщини. Він сидить собі тихенько, примруживши очі і підперши рукою щоку. Усі вдають, що збирають у лісі горіхи: тягнуться до верхніх гілок ліщини, нахиляються і піднімають горіхи, що впали на землю.

Крок за кроком вони наближаються до Вовка і приспівують: і рву, і рву горішечки, не боюсь вовка й трішечки! Побачивши, що Сірий міцно спить, діти сміливішають, підходять до Вовка зовсім близьенько і навіть махають руками, наче кидають у Вовка от: нарвані горішечки.

Сірому Вовкові того й треба. Він стрімко підхоплюється – і навздогін ганяється, поки таки когось упіймає. Той, кого спіймає Вовк, стає на його місце, і гру починають знову.

Гра «Подольночка»

У цю гру із задоволенням граються дівчатка.

Одна дівчинка буде за Подольночку. Вона стає в коло. Інші оточують її, беруться за руки, водять хоровод і співають:

Десь тут була Подольночка,

Десь тут була Молодесенька.

Тут вона впала,

До землі припала,

Личка не вмивала,

Бо води не мала.

Дівчатка співають, а Подоляночка ходить у колі, а потім присідає, схиляє голову на руки і вдає, ніби вона зажурена.

Дівчата співають:

Устань, устань, Подоляночко.

Подоляночка зводиться на ноги, а всі співають:

Умий личко,

Як ту скляночку.

Тут Подоляночка показує, як вона старанно вмивається.

Дівчатка раді, що вона така чепурненька, і пропонують подоляночці показати, як вона вміє танцювати: візьмися у боки, покажи нам скоки, та біжи до гаю, бери дівча з краю!

Подоляночка пританцьовує під цю пісеньку. Потім вона біжить до кола, бере за руку одну з подружок і веде в середину кола на своє місце, а сама стає в коло. Гра починається спочатку.

Гра «Плетений шум»

Це дуже красива гуртова гра-танок.

Діти утворюють півколо і беруться за руки. Пара, котра стоїть у середині півкола, підносить з'єднані руки догори, імітуючи ворота. Крайні парами (один іде з лівого, другий – з правого боку) пробігають у ці ворота. Як дійде черга до середньої пари, то вона перекручується під своїми руками.

Послідовно повторюючи ці рухи, діти то заплітають, то розплітають шум. Під час гри всі співають:

Ой нумо, нумо,

В плетеного шума.

Як наша мати

Буде заплітати.

Заплетися, шуме,

Заплетися,

Хрещатий барвінку,
Розстелися.

Гра «Бобер»

У цій грі дітям стане у нагоді вміння швидко бігати і добре ховатися. Той, кого виберуть на роль бобра, повинен добре сховатися, щоб його не одразу знайшли «хорти».

Той, кого виберуть на роль мисливця, пускатиме «хортів», щоб шукали. Добре. За «хортів» будуть усі бажаючі.

Спершу «бобер» ховається в кущах, а «мисливець» ставить «хортів» спинами до тих кущів і пильнує, щоб вони не бачили, куди заховався «бобер». Після того, як «бобер» заховався, «мисливець» починає співати:

Ой ти старий бобре,
Заховалися добре,
Бо я хорти маю,
На поле пускаю!

Проспівавши свою пісню раз, він співає так і вдруге – дає «боброві» час заховатися. Як проспівав вдруге, тоді гукає: «Хорти з лісу!!!». Хорти повертаються і починають шукати Бобра. Коли Бобра спіймано, гру починають спочатку, вибравши іншого Мисливця і Бобра.

Звучить музика. Зима йде з зали.

1-й Ведучий: Зима іде! Приходить весна!

2-й Ведучий: Приходь, весно, приходь, красна!

1-й Ведучий: Нехай сонце сяятиме ясно!

2-й Ведучий: . Нехай квіти майорять повсюди!

1-й Ведучий: Подаруй, весно, тепло чесному люду!

Скоморохи (разом):

Весна, весна красна!

Прийди, весно, з радістю

З радістю, з величезною милістю!

З льоном великим,

З коренем глибоким,
З хлібом високим.
Під руки виводять Весну.

Масляна:

Я гуляла з вами,
Співала й танцювала.
Однак я втомилася,
Сил в мене не стало.
Скінчилися забави,
Беріться за справи.

*Масляна залишає кошик із гостинцями, вклоняється та йде з зали.
Звучить пісня «Ой, минула вже зима».*

Скоморохи:

Масляна, прощай,
А на той рік знову приїжджай!

1-й Ведучий: З Масляною вас вітаємо!

2-й Ведучий: Свято завершуємо!

Скоморохи:

Покотила Масляна,
Добра красуня,
До майбутнього року,
До Сирного тижня.

1-й Ведучий: А ви тут залишилися.

2-й Ведучий: Удосталь нагналися.

1-й Ведучий: За столи тепер сідайте.

2-й Ведучий: І млинцями пригощайтесь.

Діти й виконавці ролей частуються гостинцями Масляної.

Використані джерела:

1. Сценарій свята «Масляна» [електронний ресурс] Режим доступу:
http://xvatit.com/school/feast/den-valentina/43915-stsenar_valentina.html – назва з
контейнеру

**Матеріали на допомогу проведення психолого-педагогічних досліджень
(анкети, тести, завдання)**

Анкета вивчення морального обличчя учнів

Допишіть, будь ласка, речення:

1. Більше всього я ціную в людині...
2. Я поважаю ровесників за те, що...
3. Я не поважаю, коли вони...
4. Про себе я думаю, що я...
5. Мені здається, що мої товариші цінують мене за...
6. Учителі мене вважають...
7. Мої батьки бачать у мені...
8. У собі я більше всього не розумію...
9. Моя головна життєва мета...
10. Для досягнення цієї мети мені необхідно...

АНКЕТА

Виявлення взаємовідносин у сім'ї

1. З ким у сім'ї ти особливо здружений?

1) з мамою, 2) з батьком, 3) з усіма, 4) ні з ким.

2. Кому довіряєш таємниці?

1) мамі, 2) батькові, 3) брату, 4) сестрі, 5) товаришеві, подрузі,

б) нікому, г) не знаю.

3. Розуміють тебе батько і мати?

1) розуміють, 2) розуміє мати, 3) розуміє батько, 4) не завжди.

4. Чи завжди справедливі до тебе в сім'ї?

1) завжди, 2) не завжди.

5. Якщо тобі погано, кому першому розповіси про свої неприємності?

1) мамі, 2) батькові, 3) брату, 4) сестрі, 5) товаришеві, подрузі,

б) нікому.

6. Чи розмовляєш ти з батьками на інші теми, крім навчання, поведінки, їжі, одягу?

1) з батьком, 2) з мамою. 3) з усіма, 4) ні.

7. Як проводиш дозвілля в сім'ї (з ким і як)?

1) беруть:

а) в гості; б) в кіно; в) на прогулянки; 2) не завжди, 3) ні.

ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВІВ НАВЧАННЯ

1. Запропонувати школярам скласти розклад занять за особистим бажанням.
2. Запропонувати учням заповнити анкету.

Питання: Чому ти вчишся?   Відповідь:

1. Цікаво.
2. Хочу все знати.
3. Боюсь одержати «2».
4. Щоб стати добрим спеціалістом.
5. Щоб не засмучувати батьків.
6. Щоб багато заробляти.
7. Щоб принести користь людям.
8. Щоб одержати похвалу.
9. Боюсь покарань батьків.
10. Боюсь осуду товаришів.
11. Щоб бути першим.

Проаналізувати зміст відповідей учнів. Результати дослідження можна показати в такій таблиці:

Клас	Кількість	Мають позитивні мотиви	Мають негативні мотиви	Пізнавальні	Соціальні	Мотиви тривожності	Мотиви протесту	Мотиви утилітарного характеру

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЗАКЛАСНИХ ІНТЕРЕСІВ ШКОЛЯРІВ

Учням пропонується таке:

1. Твоя улюблена справа у вільний час (читаєш художню літературу, йдеш у кіно; дивишся телевизор, займаєшся спортом, майструєш що-небудь, вирощуєш рослини, виховуєш тварин, колекціонуєш, слухаєш музику, сам граєш на якому-небудь інструменті, займаєшся господарською роботою). Підкресли і познач цифрами 1, 2, 3 місце того чи іншого інтересу у твоєму житті, якщо щось не названо в переліку, допиши сам.

2. Що подобається тобі у відзначених заняттях і чому? (можливість приємно провести вільний час, отримати нові знання, зробити корисну справу або гарну річ, проявити видумку, творчість, не знаю). Підкресли відповідне.

3. Під впливом кого або чого виник інтерес? (батьків, товаришів, кінофільмів, шкільних уроків, подій у житті, не знаю). Відповідне підкреслити.

Отримані результати представити за допомогою таблиць 1–3.

Таблиця 1. Розподіл позакласних інтересів

Школа _____ Клас _____

Вид позакласних інтересів   Загальна кількість назв   Ступінь інтересу
(позначте місце 1, 2, 3)

Таблиця 2. Що цікавить у позакласних заняттях?

№   Що цікавить   Кількість назв

Таблиця 3.

№   Фактори   Кількість назв

Після отримання результатів необхідно зробити певні педагогічні та психологічні висновки.

АНКЕТА

Пропонована анкета спряє виявленню відношення учнів до школи.

1. Як ти відносишся до своєї школи і як собі уявляєш школу майбутнього?
2. У якій школі бажав би ти навчатися?
3. За що ти любиш свою школу?
4. Якщо раптом ти опинився б чарівником, то що б ти змінив, а що залишив у твоїй школі?
5. Що корисного дала тобі школа?

АНКЕТА

Пропонована анкета спряє виявленню відношення учнів до вчителів у школі.

1. Хто з учителів є для тебе авторитетом і чому?
2. Чи є в тебе вчитель, якого ти не любиш? Чи помічаєш ти в ньому позитивне, добре?
3. Який урок ти чекаєш нетерпляче, з чим це пов'язано: з інтересом до предмету або якими-небудь якостями вчителя?
4. Справедливість, розум, освіта, вимогливість, доброта, гумор, принциповість. Назви дві, на твій погляд, найголовніші якості педагога. У кому з твоїх учителів вони більш повно втілені?
5. Уяви, що тобі запропоновано відрядження на північну полярну станцію. Кого б ти запросив з учителів із собою і чому? Кого не взяв би й чому?
6. Який випадок (хороший чи поганий), пов'язаний із твоїми вчителями, найбільше запам'ятався?
7. а) який предмет вважаєш найлегшим?
б) який предмет вважаєш найважчим?
в) який предмет вважаєш найулюбленішим?
г) який предмет найбільше не подобається?

8. Якщо б тобі доручили керівництво школою, то як би ти організував навчання школярів?
9. Що тобі подобається і не подобається у твоїй школі?
10. Хто з твоїх учителів подобається тобі найбільше? Чому?
11. Що ти цінуєш у своєму найулюбленішому вчителі? Що в ньому тобі не подобається?
12. Якби ти сам був учителем, то як би ставився до учнів?
13. Твої побажання вчителям.
14. Твої побажання щодо поліпшення роботи школи.

Визначення соціального статусу учня

Для цього використовується гра «У кого більше?». Потрібно раніше підготувати три кольорові листівки (смужки) для кожного учня. На зворотному боці листівок ставиться номер за списком. Учитель проводить вступну бесіду:

– Діти, ми з вами пограємо в дуже цікаву гру. Покладіть на парту свої щоденники і виходьте з класу.

Діти йдуть у двір чи в залу, де з ними проводять рухливі ігри. Потім учнів за списком по одному запрошують до класу, пропонують кожному листівки і говорять:

– Можете покласти їх у щоденники будь-яким трьом учням класу. Виграє той, у кого виявиться найбільше листівок, але тримайте в таємниці, кому поклали свої листівки.

Після того, як учень поклав листівки, він повинен не зустрічатися з тими, хто ще не визначив свого відношення до товаришів. Щоб не виявилось ображених дітей, учитель-експериментатор покладе листівки тим, хто не одержав їх від товаришів. Якщо учень має завищений рівень домагань, то йому можна не класти. Хай відчує ставлення до себе колективу класу.

Обробка отриманих даних може бути проведена по-різному: простий підрахунок кількості виборів на основі кількості смужок; складання таблиці

результатів (соціометричної матриці); складання карти групової диференціації (соціограми).

На основі дослідження можна визначити популярність, соціометричний статус кожного учня в групі.

Дані дослідження корисно порівнювати з результатами спостереження вчителя за життям класу, окремих учнів.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ МІЖСОБИСТИХ ВІДНОСИН У КОЛЕКТИВІ УЧНІВ

1. З ким би ти більше хотів сидіти за однією партою?
2. З ким би ти хотіла брати участь у виконанні громадської роботи?
3. Кого б з однокласників ти насамперед запросив до себе на день народження?
4. З ким би ти хотів піти в туристичний похід?

АНКЕТА «ПЕРЕВІР СВОЇ НАХИЛИ»

Якби Вам доводилося вибрати одну з двох можливостей, що б Ви вибрали?

- 1а. Доглядати за тваринами. 1б. Обслуговувати машини, прилади, слідкувати і регулювати їх. 2а. Допомогати хворим людям, лікувати їх. 2б. Слідкувати за станом та розвитком рослин. 3а. Слідкувати за якістю книжкових ілюстрацій, плакатів, художніх карток, відеозаписів 3б. Скласти таблиці, схеми, програми для комп'ютерів. 4а. Обробляти матеріали: дерево, тканину, металопластмасу, тощо. 4б. Доводити товари до споживача (рекомендувати, продавати). 5а. Обговорювати навчально-популярні книги, статті. 5б. Обговорювати художні книги чи п'єси, концерти. 6а. Вирощувати молодняк тварин будь-якої породи. 6б. Тренувати товаришів (чи молодших) у виконанні будь-яких дій (трудових, навчальних, спортивних). 7а. Копіювати малюнки, зображення чи настроювати музичні інструменти. 7б. Керувати будь-яким вантажним підйомним або транспортним засобом (підйомним краном, трактором, тепловозом). 8а. Інформувати, пояснювати людям потрібні їм відомості (в довідковому бюро екскурсії тощо). 8б. Оформлювати виставки; вітрини, брати участь у підготовці п'єс, концертів. 9а. Ремонтувати речі, вироби (одяг, техніку, житло). 9б. Шукати і виправляти помилки в текстах, таблицях, малюнках. 10а. Лікувати тварин. 10б. Виконувати обчислення, розрахунки

11а. Виводити нові сорти рослин. 11б. Конструювати, проектувати нові види промислових виробів, машин, одягу, будинки тощо. 12а. Розглядати суперечки, сварки між людьми, переконувати, пояснювати, карати, заохочувати. 12б. Розбиратися в кресленнях, схемах, таблицях (перевіряти, уточнювати, приводити в порядок). 13а. Спостерігати, вивчати роботу гуртків художньої самодіяльності. 13б. Спостерігати, вивчати життя мікробів. 14а. Обслуговувати, налагоджувати медичні прилади, апарати. 14б. Надавати людям медичну допомогу. 15а. Складати точні описи, звіт про явища, що спостерігаються. 15б. Художньо описувати, зображати події (спостерігати або уявляти). 16а. Робити лабораторні аналізи в лікарні. 16б. Приймати, оглядати хворих, розмовляти з ними, призначати лікування. 17а. Фарбувати та розписувати стіни приміщень, поверхні виробів. 17б. Здійснювати монтаж будинків збірку машин, приладів. 18а. Організовувати культпоходи ровесників (молодших школярів) у театри, музеї, екскурсії. 18б. Грати на сцені, брати участь в концертах. 19а. Виготовляти за кресленнями деталі, машини, одяг. 19б. Займатися кресленням, копіювати креслення, карти. 20а. Боротися з хворобами рослин, зі шкідниками лісу та саду. 20б. Працювати на клавішних машинах (друкарській машинці, телетайпі).

Потім діти підраховують кількість плюсів окремо в кожному стовпчику і суму записують внизу кліток.

I стовпчик – відповіді до професій «людина – природа» позначаємо буквою «П».

II стовпчик – «людина – техніка» – «Т».

III стовпчик – «людина – людина» – «Л».

IV стовпчик – «людина – знакова система» – «З».

V стовпчик – «людина – художній образ» – «Х».

Максимальні суми плюсів з тих чи інших стовпчиків указують на перевагу інтересів, а можливо, і нахилів до тих чи інших областей діяльності. У підлітковому віці інтереси можуть бути мінливими. Це ознака їх розвитку. Тому корисно проводити опитування на початку і в кінці навчального року.

Відповісти на питання анкети означає поставити плюс (так) або мінус (ні) в тій чи іншій клітці листа відповідей. Відповідати потрібно на кожне питання і кожний раз із двох запропонованих варіантів (а) або (б) один з вибраних позначати (+), другий (-).

ОРІЄНТОВНІ ВИХОВНІ ЗАВДАННЯ ТА НАПРЯМКИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В 5-6 КЛАСАХ

5 клас

1. Виховні справи

«Що таке самовиховання?», «Чи можна змінити характер людини?», «Треба – хочу – не можна», «Хліб – всьому голова», «Для чого живе людина?», «Дав слово – виконай його», «Про доброту і повагу до людей», «Про красу зовнішню і внутрішню», «Про точність і акуратність», «Дружний колектив – який він?».

2. Рольові ігри

«Як звертатися?», «Вітаю зі святом», «За столом», «У транспорті», «У театрі», «Запрошую в гості».

3. Конкурси, змагання, свята

Турніри веселих і кмітливих; вікторина «Що? Де? Коли?»; Новорічне свято; «Засвітила зірка ясна»; День здоров'я і чистоти; День сім'ї; День матері; Свято народних ігор; вікторина «Що знаю про лікарські рослини»; День іменинника; Конкурс-виставка «Світ моїх захоплень»; Турнір увічливих; Свято легенд (про добро, чуйність і справедливість); Конкурс творів «На кого хочу бути схожим»; Конкурс «Мій вернісаж»; Конкурс творів-мініатюр «Мій найкращий друг»; Свято книги; Веселі старти.

4. Інші заходи

Огляди періодичної преси «За текстами газет», усний журнал «Як ми говоримо».

Екскурсії на заводи, пам'ятними місцями села, до музею-світлиці. Походи «Картини рідної природи». Виготовлення альбому «Спогади ветеранів війни». Уроки мужності.

Інтерв'ю у працівників школи (кухаря, бібліотекаря, кочегара, техпрацівників, учителя, педагога-організатора); «Ваша праця – джерело життя», операція «Очищення водойм», «Милосердя», Ярмарок, Тиждень української народної творчості.

6 клас

1. Виховні справи

«Навички і звички у житті людини»; «Про культуру праці»; «Що таке справжня сміливість?»; «Про настирливість і впертість»; «Твій зовнішній вигляд»; «Про самовиховання здібностей і працелюбності»; «В ім'я твого і мого життя»; «Твоя програма самовиховання»; «Література і мистецтво в житті людини».

2. Інші заходи

Письмові твори «Кого я наслідую в житті», «Приклади справжньої дружби серед однокласників», «Позитивні риси в характері мого товариша», «Я і мій ідеал» (усний журнал); «У світі слів» (обговорення книг про дружбу, взаємодопомогу); рольові ігри «Розмова по телефону», «До мене прийшли гості»; турнір знавців хороших манер; огляд-конкурс «Моє робоче місце вдома». Походи в сусідні села до пам'ятних місць. Екскурсії на підприємства райцентру. Створення альбому «Річки району». Збирання матеріалів та виготовлення альбому «Цікаві люди мого села», велокрос, чемпіонат класу з шахів.

«Цікаві хвилинки» – огляди подій у країні, за кордоном за тиждень, місяць «П'ять хвилин із мистецтвом» (розповіді про українське мистецтво, художників, артистів, письменників), ремонт меблів у класі, Тиждень пам'яті, День сім'ї, Свято здоров'я.

7 клас

1. Виховні справи

«Чи знаєш ти себе?», «Рубежі, тобою намічені», «Красиве у житті», «Книга вчить», «З вірою в себе», «Про мене, про тебе, про нього», «Формула спілкування», «Як з'являються інтереси?», «Як подолати свої недоліки?».

2. Інші форми роботи

Письмова сповідь «Чи такий я, як всі», «Внутрішнє бачення свого «Я»; диспути «Контроль і самоконтроль, з чого вони починаються?», «Навіщо я прожив день, якщо не пізнав нічого нового?»; огляди преси «Цікаве у світ»;

конкурс «Мій характер у малюнках»; суд над колишніми звичками; анкета «Чи можеш ти назвати себе розумнішим від свого товариша?», анкета думок з приводу негідного вчинку однокласника; конкурс творів «Що для мене Батьківщина?»; подорож у народну творчість «Пісні мого краю»; діалог двох «Про новий кінофільм, книгу, подію»; конкурс ерудитів; ералаш «Один день із життя класу», різні гумористичні ситуації; естафета улюблених занять (вільний час вдома); Уроки пам'яті; походи по району; екскурсії до музеїв області; заочна подорож «По континентах»; створення Книги Дружби (матеріали про клас); поетичний струмочок – читання улюблених віршів (напам'ять із збірок).

8 клас

1. Виховні справи

«На порядку денному твій характер», «Твоя майбутня професія – яка вона?», «Людина завжди повинна йти вперед», Пошуки свого «Я» або «Шлях до себе», «Що значить цікава людина?», «Як навчитися глибше у все вникати?», «Про силу, волю і мужність, як їх розвивати?».

2. Інші форми роботи

Анкета-сповідь «Чому я такий?»; твори «Делікатність і тактовність поряд зі мною», «Як я розумію поняття патріот?»; диспути «Про егоїзм і душевну щирість», «Друг – це означає другий «Я»?; Турнір ввічливих хлопчиків; огляд преси «Пульс планети»; анкета «Хочу позбутися негативних рис характеру»; конкурс гострословів (дотепне слово); відверта розмова «Як би ти жив, якби міг жити, як хочеться?»; подорож у народну творчість свого села, вивчення її; збирання матеріалів про історію свого села, вивчення її; екскурсія до музеїв області; походи місцями бойової і трудової слави району; термінологічний лікнеп (нові терміни – до мого словника); читацька конференція по книзі; лекції дільничного лікаря; аукціон народної мудрості (загадки, прислів'я, билини-байки, оповідання); захист самохарактеристик; ремонт класної кімнати; операції «Турбота», «Милосердя»; Уроки пам'яті, мужності; діалог двох «Досліджуючи проблему»; розмова по колу «Якби я був директором школи»; трудові десанти.

Рухлива гра

Учасники гри стають у коло і розподіляються за порядком номерів.

Один із гравців бере м'яч, виходить з ним на середину кола, кидає його на землю і голосно називає один з номерів. Усі гравці розбігаються в різні боки. Той, кого викликали, стає ведучим. Він ловить або піднімає м'яч із землі і голосно дає команду: «Стій!». Після цього всі гравці повинні відразу зупинитися. Ведучий, не сходячи з місця, кидає м'яч у будь-кого з учасників гри, намагаючись зачепити його. Той відхиляється від м'яча як завгодно, але сходити з місця йому не дозволяється.

Якщо ведучий промахнувся, він знову біжить за м'ячем. У цей час решта гравців може вільно переходити з місця на місце, поки ведучий, схопивши м'яч, знову дасть команду: «Стій!». Ведучого змінює той, кого він зачепив м'ячем.

Інтелектуальна гра

Ця гра може відбуватися у приміщенні пришкольного літнього табору. Там має бути декілька кімнат.

Діти виходять на вулицю, і їм вихователь пропонує пограти в гру. Для цього вони повинні уявити себе туристами, які випадково побачили зачарований замок і в них виникло бажання зайти в нього. Діти заходять у приміщення, в одну з кімнат. І тут трапляється щось дивовижне: прилітає Змій (переодягнений учень) і викрадає одну їхню товаришку. Зачиняє їх у цій кімнаті, а подружку заводить в іншу і також зачиняє.

Завдання дітям: потрібно визволити їхню подружку, але для цього необхідно спочатку відкрити двері, які можуть відкритися лише за допомогою чарівних слів. Відгадка, що це за слова, знаходиться десь у кімнаті в конверті. Діти шукають конверт.

Завдання в конверті:

Чарівні слова, які допоможуть визволити вашу товаришку, є фразеологічним зворотом. Коли ви відгадаєте перше слово звороту, відчиняться двері, коли

відгадаєте друге слово звороту і скажете ці чарівні слова біля дверей, де замкнута ваша подружка, відчиняться й ті двері.

Для того щоб вибратись із замку, вам потрібно буде знайти завдання, яке знаходиться в кімнаті, де ваша подружка.

Перше слово звороту – дієслово, відповідає на питання *що робити?*, складається з чотирьох букв, синонім до слова лупцювати. (бити).

Друге слово, яке є частиною чарівної фрази (фразеологічного звороту), – іменник, відповідає на питання *що?*, у формі множини, складається з семи букв, починається на літеру «б». (байдики).

Учні відгадують чарівні слова і визволяють свою подружку. Потім вони знаходять друге завдання, з допомогою якого можуть вийти із замку.

Можливі варіанти слів: *поверх, пора, вир, риба, товар, верх, ховрах* і т. д.

САМОВРЯДУВАННЯ. ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ З УЧНЯМИ В ЛІТНІЙ ПЕРІОД

Організація самоврядування дітей в оздоровчому таборі потребує творчого підходу вихователів. Пропонуємо можливі варіанти поділу школярів загону на творчі групи: «Господарі», «Наймудріші», «Журналісти», «Друзі книги», «Організатори» тощо.

«Соловейко» – пісенне джерело,

«Смішинка» – жартівливе джерело,

« Майстри» – джерело умільців,

«Ласуни» – джерело сюрпризів,

«Мудрики» – джерело народної мудрості та інші.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН-СІТКА РОБОТИ ЗМІНИ В ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ

ДНІ ЗАХОДУ. 1-ий Заїзд, операція «Валіза», орг. збір загону. 2-ий Експерсія по табору, операція «Затишок». Підбір назв загонів, емблем, девізів, пісень. Оформлення загонових куточків. 3-ий Відкриття табірної зміни. Конкурс на кращий загоновий куточок, загонове місце. Вогнище. Вечір знайомств «Розкажи мені про себе». Концерт вожатих. 4-ий День природи. Експерсія до лісу «В гостях у Мавки Виставка виробів з матеріалів «Лісова фантазія». 5-ий Гра-подорож «Сорочинський ярмарок», брейн-ринг «Українські обереги». 6-ий Неділя – Батьківський день. Свято квітів. Концерт «Наші таланти». 7-ий День спорту. Відкриття малих Олімпійських ігор. Веселий футбол. Гра «Сторінки Олімпіади». 8-ий Естафета легкої атлетики. Вшанування героїв спорту. 9-ий Шахово-шашковий турнір. Змагання з футболу. Перегляд кінофільму. 10-ий Змагання з волейболу, баскетболу. Вистава лялькового театру. 11-ий Турнір з тенісу. Вечір поезії та романсу. Музичний конкурс «Золотий камертон». 12-ий День Нептуна. Конкурс «Козацькі розваги». 13-ий Закриття малих Олімпійських ігор. Конкурс

«Веселі старту». 14-ий День самоуправління. Зустріч з модельєром. Лекція «Сучасна молодіжна мода», конкурс «Міс табору». 15-ий День казки. КВК «У світі казок», конкурс інсценізованої казки. 16-ий День туриста. Операція «Зелена аптека». Поле чудес «Люби і знай свій рідний край». 17-ий День сміху. Гуморина. Конкурс шумових оркестрів. Конкурс Мюнхаузенів (на кращу вигадану історію) 18-ий День миру. Конкурс малюнка на асфальті «Хай завжди буде сонце». Конкурс «Господарочка». 19-ий День ввічливості. Шоу-конкурс «Супер-пара». Операція «Мийдодир» (банний день). 20-ий День іменинника. Конкурс малюнків, вернісаж, вернісаж». Маскарад «Музобоз», концерт для іменинників «Улюблені відео кліпи». 21-ий День театру. Сценічні майданчики, театральний калейдоскоп. 22-ий День пам'яті: похід до обеліску, конкурс військової пісні. 23-ий Закриття табірної зміни. Заключний концерт. Прощальне вогнище «Серед друзів». 24-ий Роз'їзд дітей.

ВОГНИК ЗНАЙОМСТВ У ЗАГОНІ

Загін збирається на свій перший «вогник» у перший табірний вечір навколо невеликого загонового вогню. Щоб познайомити дітей, можна використати завдання, написані на сердечках, зірочках. Спочатку кожен по черзі називає себе, потім виконує отримане завдання. По ходу можна задавати завдання. Вожатий починає знайомство із себе, тому теж виконує завдання. Він і веде вогник далі.

Завдання на зірочках, сердечках.

1. Що ви можете пробачити іншій людині?
2. Твоя улюблена пісня.
3. Коли ти відчув радість життя?
4. Яке питання ви задали б загоновій вожатій? (вона відповідає).
5. Чи завжди тебе розуміють люди?
6. Твій улюблений вірш.
7. Що таке авторитет?
8. Кого ти найбільше поважаєш?
9. Яким хочете насамперед побачити ваш загін?
10. Чого чекаєте від табору?
11. Ваша улюблена справа?
12. Ваша улюблена страва?
13. Ваш улюблений колір? Чи переважає він у вашому одязі?
14. Яку якість вожатої ви вважаєте найголовнішою?
15. Які люди вам подобаються?
16. Яка ви людина?
17. З ким би ви пішли у розвідку?
18. Відгадайте загадку?
19. Зобразіть метелика.
20. Що найбільше цінуєте в людях?
21. Які якості вважаєте найгіршими в людей?
22. Ваш улюблений співак?
23. Ваш улюблений композитор і його пісні?
24. Що ви найбільше цінуєте в собі?

25. Що вас найбільше хвилює в житті?
26. Чи завжди ви задоволені собою?
27. Ваша рожева мрія?
28. Як ви любите проводити свій вільний час?
29. Назвіть три якості, які, на ваш погляд, найбільш необхідні сучасному хлопцеві, дівчині.
30. Чи легко ви спілкуєтеся з незнайомими людьми?
31. Зобразіть півня.
32. Вимовте звуки відомих вам тварин (не менше 10).
33. Чи легко бути молодим?
34. Як ви ставитеся до своєї зовнішності?
35. Чи надовго вас вибивають з життєвої колії тимчасові невдачі?
36. Чому надаєте більшу перевагу: поїсти чи поспати?
37. Як ви ставитеся до гумору?
38. Вас незаслужено образили. Ваші дії?
39. Ви «сова» чи «жайворонок»?
40. Якому стилю одягу надаєте перевагу?
41. Яким книгам надаєте перевагу?
42. Які сучасні газети читаєте?
43. Який ви?
44. Яку погоду найбільше любите? Чому?
45. Ваша улюблена пора року? Чому?
46. Затанцюйте «Лезгинку».
47. Затанцюйте «Циганочку».
48. Затанцюйте «Яблучко».
49. Що таке щастя? У чому воно?
50. Якщо б ви життя почали спочатку, яким би воно було?
51. Чи вмієте ви мріяти?
52. Що головне в роботі з дітьми?
53. Від чого ви відчуваєте радість?

**План самоаналізу діяльності вчителя по підготовці і
проведенню виховного заходу**

1. Педагогічне обґрунтування виховного заходу. Доцільність його проведення. Участь учнів у виборі форм проведення.
2. Місце виховного заходу в системі навчально-виховної роботи школи (класу, табору). Його зв'язок з навчальним матеріалом, з іншою діяльністю виховного характеру.
3. Мета заходу. Наскільки вона досягнута.
4. Характеристика учасників заходу, охоплення їх активною діяльністю при складанні плану, підготовці та проведенні.
5. Оцінка педагогом результативності виховного заходу. Його пізнавальна і виховна цінність.
6. Оцінка педагогом психологічного стану учнів під час підготовки та проведення заходу.
7. Які позитивні сторони та недоліки бачить сам педагог у проведенні заходу.
8. Які висновки робить сам учитель на майбутнє?

Завдання:

1. Розказати вірш чи виступити з промовою.
2. Заспівати пісню.
3. Затанцювати.
4. Прочитати скоромовку у максимальному темпі.
5. Назвати 10 слів, що починаються на літеру «Щ».
6. Розповісти гумореску чи смішну історію.
7. Показати пантоміму або зобразити якусь фігуру, щоб учні вгадали.
8. Намалювати дружній шарж на когось з учнів або автопортрет.
9. Скласти віршик, використовуючи запропоновані глядачами рими, наприклад: *кішка – ліжка, бійка – двійка, море – горе, мова – розмова.*

10. «Видумати робота» – помічника вчителю: намалювати і пояснити.

11. З гумором освідчитися в коханні або пройти з одного місця залу в інше, при кожному кроці промовити лагідне слово хлопцю або дівчині (не зупинятися і не робити пауз).

12. Провести серед глядачів цікаву гру.

Ті, хто найкраще впорається зі своїм завданням, нагороджуються призами і медалями: «За винахідливість», «За дотепність», «Кращому художнику» (поету, співаку) та ін. Переможців обирають глядачі.

За кілька днів до концерту необхідно вивішати яскраве оголошення, в якому повідомити про концерт і його програму. Учні повинні бути готові розказати вірш, веселу історію, заспівати, затанцювати. Ці завдання, а також скоромовка, пантоміма, слова на букву «Щ», освідчення в коханні, проведення гри – виконується одразу ж після зачитування запитання.

На малюнки, складання вірша відводиться час для підготовки. Учасникам можуть допомагати глядачі.

Після концерту – дискотека.

Самоаналіз студента-практиканта як основа формування професійних вмінь

В сучасних умовах до особистості педагога, його професіоналізму висуваються дуже високі вимоги. Сьогодні важлива не система знань, умінь і навичок сама по собі, а можливість створити умови для розвитку ключових компетентностей, які включають не тільки когнітивну, операціонально-технологічну, але і мотиваційну, етичну, соціальну і поведінкову складові.

Однією із найбільш значущих є здатність фахівця аналізувати свою діяльність відповідно до найвищих критеріїв в особистісній і професійній сфері. Визначення педагогом освітньої стратегії забезпечується безперервним вивченням власного педагогічного потенціалу, в основі якого лежить самоаналіз професійної діяльності. Аналіз власної діяльності як процес осмислення педагогічного досвіду є найважливішим і своєрідним інструментом становлення професійної особистості педагога, стимулом для самовдосконалення, тому розвиток здатності педагога до самоаналізу виступає як основна умова для виявлення професійних труднощів і освітніх потреб.

Педагогічна практика наполегливо вимагає розглядати вміння аналізувати педагогічну діяльність як основне, яке забезпечує становлення професійної майстерності педагога. Педагогічний аналіз і самоаналіз допомагають своєчасно виявляти та усувати недоліки та помилки, правильно оцінювати результати власної педагогічної діяльності. Здійснюючи аналіз і самоаналіз, педагог повинен виявляти свою спроможність використовувати на практиці теоретичні знання, самостійність у розгляді та оцінці конкретних видів навчально-виховної роботи з дітьми.

Самоаналіз – аналіз індивідом власних суджень, переживань, потреб і вчинків. Часто його ототожнюють з близьким за змістом поняттям «рефлексія» (від лат. *Reilexio* – звернення назад, відображення), що означає самоспостереження, міркування над своїми переживаннями і думками. На відміну від «рефлексії» поняття «самоаналіз» більшою мірою концентрує увагу на

процесуальному аспекті власної психіки, відрізняється цілеспрямованістю і довільністю процесу цього процесу. Таким чином самоаналіз є одним із методів самопізнання.

Процес осмислення, цілісне бачення педагогічних проблем успішні тільки в ході саме професійної діяльності педагога і при його активній участі. Тому ідея розвитку здатності педагога до самоаналізу професійної діяльності в процесі вузівської підготовки є в значній мірі важливою для педагогічної науки.

Цілеспрямований розвиток здатності педагога до самоаналізу діяльності стає можливим за допомогою такої системи методичної роботи, яка здатна створити мотиваційне, інформаційне, діагностичне, координаційне, психологічне забезпечення. Найважливіше навчити майбутнього педагога у процесі самоаналізу своєї поведінки бачити практичні результати своєї діяльності: що зроблено, як зроблено, чи можна було зробити більше і краще, що цьому перешкодило в мені самому, в чому винні інші.

Зміст педагогічної практики студентів визначається змістом їхньої професійної підготовки. В аспекті педагогічної підготовки діяльність студентів під час виконання програм різних видів педагогічної практики спрямовується на вирішення наступних завдань:

1. Навчитися розглядати й аналізувати співвідношення між теоретичними положеннями дидактики, теорії і методики виховання з організації навчально-виховного процесу та практичною роботою вчителя-предметника і класного керівника.
2. Формувати уміння та навички спостереження й аналізу організації навчально-виховного процесу в навчальному закладі.
3. Удосконалювати власні професійні уміння й навички, здобувати нові знання.
4. Формувати вміння самоаналізу й самокорекції власної професійної діяльності.
5. Удосконалювати і коректувати професійні вміння педагогічного спілкування.

До компонентів самоаналізу відносяться: самоконтроль, самодіагностика, самооцінка і усвідомлення майбутнім педагогом своїх утруднень. Виявлені компоненти забезпечують ефективну діяльність педагога, який, тільки при аналізі і самоаналізі організації освітнього процесу, зможе виділити виникаючі суперечності між фактами, подіями, намагаючись усвідомити їх природу і причинно-наслідкові зв'язки, і тим самим вийде на уявне створення нової психолого-педагогічної ідеї.

Отже, аналізуючи свою педагогічну діяльність, педагог формує в собі таку якість, як професіоналізм. Таким чином, найважливіше місце в підготовці майбутніх педагогів повинне займати навчання студентів навикам самоаналізу.

Зважаючи на вищесказане пропонуємо включити в програму педагогічної практики студентів IV курсу здійснення самоаналізу проведеного виховного заходу (виховної години).

**Методика проведення самоаналізу діяльності майбутнього вчителя
під час підготовки та проведення виховного заходу (виховної години)**

1. Оцінювання педагогічного обґрунтування виховного заходу, доцільність цього проведення та обраної форми.
2. Визначення місця виховного заходу в системі навчально-виховної роботи класу, його зв'язку із навчальною та виховною діяльністю.
3. Оцінювання ступеня досягнення мети заходу.
4. Характеристика учасників заходу, охоплення їх активною діяльністю під час складання плану, підготовки та проведення заходу.
5. Оцінювання результативності виховного заходу, його пізнавальної та виховної цінності.
6. Оцінювання психологічного стану учнів під час підготовки і проведення заходу.
7. Визначення позитивних сторін та недоліків у проведенні заходу.
8. Висновки.

НА ДОПОМОГУ КЛАСНОМУ КЕРІВНИКОВІ

ТЕСТ «Які ви батьки?»

Уважно прочитайте запропоновані питання. Тест доповнить вашу уяву про себе, як про батьків, допоможе замислитися над деякими питаннями виховання.

Вам необхідно вибрати одну з трьох відповідей:

можу і завжди так роблю – 2 бали

можу, але не завжди так роблю – 1 бал

ні – 0 балів

Чи можете ви:

- у будь-який момент залишити свої справи і зайнятися дитиною?
- порадитися з дитиною, незважаючи на її вік?
- зізнатися дитині, що припустилися помилки у ставленні до неї?
- вибачитися перед дитиною, якщо Ви неправі?
- стримати себе, зберегти рівновагу, якщо вчинок дитини викликає обурення?
- повірити хоча б на хвилинку, що Ви – «добра фея»?
- уявити себе в ролі дитини?
- розповісти дитині про повчальний випадок зі свого дитинства, який показує

Вас у невігідному світлі?

- завжди утримуватися від вживання слів, які можуть образити дитину?
- пообіцяти дитині, що виконаєте її бажання за гарну поведінку?
- надати дитині один день, коли вона може робити все, що заманеться, і поводити себе так, як хоче, а Ви б ні в що не втручалися?
- не відреагувати, коли Ваша дитина вдарила чи штовхнула іншу дитину, а та дала здачі?
- встояти проти дитячих прохань і сліз, якщо впевнені, що це – примха, забаганка?
- поставити перед дитиною розумне і посильне для неї завдання і не

допомагати їй, навіть якщо Ви бачите її несправність і невміння?

– подолати бажання віддати дитині все найкраще на шкоду іншим членам сім'ї?

Якщо ви набрали від 21 до 30 балів – це означає, що дитина – найбільша цінність у Вашому житті, Ви прагнете не тільки зрозуміти, а й пізнати її, поважаєте її, дотримуєтесь найпрогресивніших принципів виховання і постійної лінії поведінки. Інакше кажучи, Ви дієте правильно і сподіваєтесь на добрі результати.

Якщо Ви набрали від 11 до 20 балів – це означає, що піклування про дитину для Вас – питання першорядне. Ви маєте здібності вихователя, але не завжди застосовуєте їх послідовно і цілеспрямовано. Часом Ви занадто суворі, в інших випадках – надміру м'які, крім того, Ви схильні до компромісів, які послаблюють виховний ефект. Вам слід серйозно замислитися над своїм підходом до виховання дитини, виробити чітку лінію поведінки.

Менше 11 балів свідчить про те, що перед Вами постали серйозні проблеми стосовно виховання дитини. Вам бракує або знань, або бажання і прагнення виховати дитину як особистість, а можливо, і того, і другого. Бажано порадитися з фахівцем-педагогом та психологом, ознайомитися з літературою з питань сімейного виховання.

ТЕСТ «Який Ви вихователь?»

1. Дитина побилася з однокласником і Вас терміново викликають до школи.

Як Ви поступите?

- а) зопалу покараєте дитину
- б) з'ясуєте, як виникла бійка і після цього визначите міру покарання
- в) спочатку переговорите з класним керівником

2. Допомагаючи вам прибирати, дитина ненароком розбила кришталеву вазу.

Ваше рішення?

- а) найперше – покарання
- б) роздратована фраза «Іди звідси, обійдусь без тебе»
- в) заспокоїте дитину – адже це ненароком

3. Якщо Ви покарали свою дитину, а потім зрозуміли, що вчинили несправедливо, Ви:

- а) промовчите, щоб не зруйнувати свій авторитет
- б) вибачитесь
- в) визнаєте свою помилку і поясните, що і дорослі іноді помиляються.

4. Дитина докучає Вам своїми питаннями, а Ви стомилися

- а) обриваєте її: «Дай хоча хвилинку відпочити від тебе!»
- б) відповідаєте не думаючи, не серйозно, лише б відповісти
- в) пояснюєте, що дуже стомились і просите перенести розмову на інший час,

тут же домовляєтесь, на коли

5. Дитина просить написати твір. Як Ви вчините?

- а) напишете «чорновик», а дитині залишиться лише переписати
- б) суворо скажете: «Працюй сама, тільки таким чином ти чомусь навчишся!»
- в) допоможете вибрати тему, підібрати літературу, а написати запропонуєте

самостійно

6. Дитина просить Вас: «Мамуся, будь ласка, давай заведемо хом'ячка!» Що Ви відповісте?

- а) «Ні в якому разі. Це забере в тебе дуже багато часу»
- б) «Ну що ж, давай, якщо ти так хочеш. Я допоможу тобі доглядати за

кліткою»

в) «Спочатку подумай: чи все ти передбачила, наскільки серйозне твоє захоплення. Якщо так, то хом'ячка ми купимо, але пам'ятай, що прибирати за ним доведеться лише тобі»

Якщо Ви 6 раз вибрали відповідь під літерою «в» – Ви непоганий вихователь і педагог. Якщо таких відповідей тільки половина, Вам потрібно в чомусь переглянути свої звички, погляди. Якщо ж іще менше – доведеться серйозно замислитися над своїми педагогічними методами.

ТЕСТ

Цей тест може бути запропонований усім, хто займається справою виховання – батькам, педагогам, студентам. Тестування може проводитися в індивідуальному порядку, під час батьківських зборів, можна просто перевірити самого себе.

	Так	Іноді	Ні
1. Чи відповідаєш ти на запитання дитини словами, наприклад, «Я тобі це поясню, коли виростеш».	0	2	5
2. Чи вважаєш ти, що дитині на «кишенькові витрати» потрібно давати не певну розумну суму, а залежно від потреб дитини	0	2	5
3. Чи намагаєшся ти пояснити дитині, чому їй забороняєш будь-що?	4	2	0
4. Чи дозволяєш ти маленькій дитині допомагати по господарству, якщо навіть ця допомога приносить мало користі або взагалі не приносить?	4	3	0
5. Чи вважаєш ти, що невинний обман дитини неприпустимий?	0	2	4
6. Чи використовуєш ти кожну можливість, щоб розвивати в дитині спостережливість?	5	1	0
7. Чи дозволяєш ти собі саркастичні зауваження по відношенню до дитини?	0	0	5

8. Чи вважаєш ти, що рання «посвята» дитини в «доросле» життя шкідлива?	0	3	4
9. Чи дотримуєшся ти поглядів, що добрий прочухан ніколи ще не шкодив дитині?	0	2	5
10. Чи читаєш ти книги про виховання?	4	2	0
11. Чи вважаєш ти, що в дітей можуть бути власні секрети?	3	2	0
12. Чи журиш ти дитину, якщо вона лишає їжу на тарілці?	0	2	4
13. Чи даєш ти дитині можливість розвивати віру у власні сили і самостійність?	5	1	0
14. Чи радієш ти успіхам дитини, якщо і бачиш її недоліки?	3	2	0
15. Чи з задоволенням ти проводиш час з дитиною? Чи приносить тобі радість спілкування з нею, чи ти тільки відчуваєш задоволення від того, що виконав свій обов'язок?	5	1	0
16. Чи засуджуєш ти суворість і строгість у вихованні дітей, які приводять до неприродної поведінки дітей?	5	0	0
17. Чи в змозі ти зберігати абсолютний спокій, якщо дитина злиться?	5	1	0
18. Чи можеш ти наказати так рішуче, щоб цей наказ був виконаний майже негайно?	5	0	0
19. Чи легко ти налагоджуєш дружні відносини з друзями твоєї дитини?	4	2	1
20. Чи вважаєш ти достатньою для осуду дитини причину, що ти в її віці цього не робив або цим не цікавився?	0	2	5
21. Чи вирішуєш ти за свою уже дорослу дитину життєво важливі питання, аргументуючи словами: «Я знаю краще, що тобі потрібно»?	0	2	5
22. Чи вважаєш ти, що твої діти не можуть мати від тебе			

	таємниць і не мають права ображатися, якщо ти, наприклад, розкриваєш лист, який вони одержали?	0	2	5
23.	Чи можуть діти в суперечці переконати тебе? Чи трапляється, що ти пом'якшуєш свої первинні погляди, рішення, розумієш, що вони дуже суворі чи неправильні?	5	3	0
24.	Чи просиш вибачення в дитини, якщо несправедливо покарав або запідозрив її, або позбавив задоволення?	5	3	0
25.	Чи можеш ти відірватися від важливої справи або цікавої телепередачі, якщо твоя дитина просить у тебе поради або допомоги в чомусь для неї дійсно дуже важливому?	5	2	0
26.	Чи буваєш ти несправедливим і не виконуєш дані тобою обіцянки?	0	2	5

Підрахуйте кількість балів, одержаних за відповіді на питання.

130 – Ви ідеальний (на) батько, мати, вихователь настільки, що навіть можна висловити сумнів, що на всі питання відповідь була відвертою.

100–129 – Ви дуже хороші батьки, які розуміють важливість своїх обов'язків, розуміють дітей.

80–99 – Ви загалом хороші батьки, вихователі, хоча допускаєте помилки, послаблюючи власний вплив на процес виховання дітей.

60–79 – на жаль, у багатьох питаннях Ви виявляєтесь поганеньким вихователем. Очевидно, діти не почувають себе з Вами достатньо добре. Замислюйтесь над тим, що Ви робите.

Менше, ніж 60 – на превеликий жаль, у своїх справах і вчинках Ви непослідовні, непоміровані, дуже рідко робите те, що повинні робити постійно, або ж постійно робите те, що не повинні робити взагалі. Діти не знають, коли і в чому вони можуть розраховувати на розуміння, підтримку, допомогу.

Менше, ніж 30 – дуже шкода Ваших дітей, їм можна лише співчувати.

АНКЕТИ (для батьків)

I етап

1. Скільки книг у Вашій домашній бібліотеці?
2. Скільки книг педагогічного і психологічного змісту?
3. Які журнали Ви передплачуєте, купуєте?
4. Які газети Ви отримуєте, купуєте?
5. Які книги про виховання дітей Ви прочитали в останній час?
6. Які питання виховання Вас цікавлять?

II етап

1. Які методи в виховній роботі Ви використовуєте частіше: вимоги, покарання, переконання, заохочення?
2. Чи дотримується у Вашій сім'ї єдність вимог до дитини?: так, ні, іноді.
3. Які види заохочення використовуєте у вихованні?: словесна похвала, схвалення позитивного вчинку, придбання дитині нової іграшки, одягу, інші.
4. Чи караєте дитину фізично?: так, ні, іноді.
5. Чи позитивно впливає на дитину вибрана Вами міра впливу?: так, ні, іноді.
6. Чи довіряє Вам дитина, ділиться своїми секретами?: так, ні, іноді.
7. Чи намагаєтеся Ви контролювати свою власну поведінку заради виховання дитини?: так, ні, іноді.

III етап

1. Чи самостійно виконує дитина домашні завдання?
2. Чи прагне вчитись і поводитися краще?
3. Чи дотримується режиму дня?
4. Чи має постійні доручення в сім'ї?
5. Чи буваєте Ви разом з дитиною в кіно, парку, лісі? (Якщо так, то як часто?)
6. Чи виїжджаєте Ви з дитиною на прогулянки, на лижі, санки, на рибну ловлю, по ягоди, гриби? (Якщо так, то як часто?)
7. Чи граєте Ви з дитиною в настільні ігри?
8. Чи піддається дитина на Ваші виховні впливи?

9. Чи заохочуєте Ви дитину за позитивні вчинки?

Орієнтовна тематика бесід для батьків початкових класів

1. Ваша дитина стала школярем.
2. Режим дня першокласника.
3. Особливості шестирічних дітей.
4. Гра і розвиток здібностей дітей.
5. Домашня навчальна праця першокласника.
6. Виховання слухняності у дітей.
7. Виховання в дітей культури поведінки.
8. Батько як учитель.
9. Раціональне харчування дітей.
10. Організація літнього відпочинку дітей.
11. Культура сімейних відносин.
12. Самообслуговування і побутова праця молодшого школяра.
13. Роль сім'ї у розвитку пізнавальних інтересів дітей.
14. Як допомогти дитині добре навчатися.
15. Трудове виховання дітей у сім'ї.
16. Статеве виховання молодших школярів.
17. Виховання чуйності й доброти.
18. Роль читання в розвитку молодшого школяра. Позакласне читання дітей.
19. Проблеми вільного часу і організація відпочинку дітей.
20. Свідома дисципліна – запорука успішного навчання.
21. Учити дитину вчитися.
22. Щаслива сім'я. Яка вона?
23. Виховання самостійності в дітей.
24. Фізичне виховання дітей в сім'ї.
25. Як прищепити дітям любов до природи.
26. Чи вміє ваша дитина жити в колективі.
27. Виховання в дітей культурно-гігієнічних навичок.

28. Про закінчення початкової школи та завдання перехідного періоду.

Орієнтовна тематика бесід для батьків старших класів

1. Проблеми спілкування батьків і дітей. Педагогічний такт батьків.
2. Екологічне виховання дітей у сім'ї.
3. Зміст і організація навчально-виховного процесу у 9-11 класах.
4. У дитини багато вчителів. Чи збільшилися проблеми?
5. Дбайте про культуру поведінки дітей.
6. Заохочення і покарання в сім'ї.
7. Батькам про використання біологічних ритмів організму.
8. Основні умови успішного виховання дітей в сім'ї.
9. Авторитет батьків.
10. Самовиховання школяра.
11. Домашня навчальна праця учня.
12. Методи педагогічного впливу на дитину.
13. Гра і праця.
14. Діти й телебачення.
15. Сім'я і місто.
16. Сім'я і двір.
17. Батько і товариші сина.
18. Виховання моральних почуттів.
19. Виховуйте громадянина з дитинства.
20. Вікові примхи і неврози.
21. Психологія юнацької дружби.
22. Роль сімейних традицій у вихованні дітей.
23. Образ «Я» і зовнішність дитини.
24. Ваші діти в школі, колективі.
25. Діти і гроші.
26. Зробіть дитину вашим одноступцем.
27. Мікроклімат сім'ї.

28. Подружіться з вашою дитиною.
29. Наукова організація праці старшого школяра.
30. Дівчата і хлопці, перше кохання.
31. Шлях до професії.
32. Допоможіть дитині знайти себе.
33. Що чекає за порогом дитинства?
34. Щоб діти говорили правду.
35. Ваші діти будуть батьками.

Поради батькам

Наскільки зрозумілі Вам думки і почуття Ваших дітей? Що Ви можете зробити зі свого боку, щоб наладити спілкування з дитиною. Послухайте деякі поради педагогів:

- висловлюйте дитині Вашу повну увагу (всім: позою, виразом обличчя – дивитися в очі);
- навчіться розуміти мову поз і жестів. Поки Ви не розумієтеся на тому, що можна зрозуміти без слів, Ви пропускаєте більше половини того, що хотіла б сказати вам дитина;
- не перебивайте і ніколи не вгадуйте вголос того, що вона хоче сказати;
- намагайтесь відчувати, які саме життєві потреби Вашої дитини. Їй потрібна увага? Їй потрібен спокій? Порада? Допомога? А може, вашій дитині треба вилити якісь почуття у присутності того, кому вона може довіряти;
- намагайтесь контролювати власні почуття. Слухати означає кохати. Співчуйте. Ставте себе на місце дитини. Зосереджуйте свою увагу на її переживаннях, час від часу висловлюючи своїми словами те, що вона говорить: просіть, щоб вона Вас виправила, якщо Ви зрозуміли її неправильно;
- уважно вислухавши, потурбуйтеся про те, щоб відповідь не відбила в дитини бажання іншого разу бути з Вами відвертою. Уникайте читання моралі і читання нотацій. Стережіться замість відповіді вступати в суперечку, заявляти про незгоду, критикувати, докоряти чи давати поради (якщо тільки не

переконаєтеся, що вас саме цього просять). Діти не стануть другого разу відверто ділитися з тими, хто їх принижує;

– у житті сім'ї на дружбу і довірливість треба відповідати відкритістю, готовністю поділитися власними душевними переживаннями.

Наші найдорожчі друзі – діти, які стали вразливими, дозволивши нам побачити їх такими, які вони є насправді – і в сильних, і в слабких своїх сторонах. Виливати душу своїм дітям – це зовсім не ознака слабкості, як багато хто думає. Поділитися своїми переживаннями, відкрити дитині, що дорослі теж часом борються із собою, помиляються, не завжди знають, – це дуже важливо, бо допомагає дітям бачити, що ми – такі ж люди, і тому маємо розуміти один одного.

Здібність до спілкування і довіра йдуть поруч. Якщо ми в чомусь відкриваємося людям і вони приймають нас, то ми починаємо довіряти їм. Це відкриває шлях до більш глибокого спілкування і, у свою чергу, до більшої довіри.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ЗБОРІВ

Тема: Культура поведінки, вихованість, ввічливість

Мета:

1. Пояснити батькам роль виховання культури спілкування, тактовності, ввічливості у дітей.
2. Дати рекомендації щодо напрямків розвитку культури поведінки у школярів.
3. Виявити ставлення батьків до виховання внутрішнього світу дитини.

План:

1. Бесіда «Спочатку схвалюють очі, потім серце».
2. «Що таке культура спілкування?»
3. Тест-таблиця «Результати виховання культури поведінки дитини в моїй сім'ї».
4. Обговорення проблемних ситуацій.
5. Виступ вчителів-предметників.
6. Слухання батьків.
7. Оголошення теми наступних батьківських зборів.
8. Індивідуальні бесіди з батьками.

Бесіда: Спочатку схвалюють очі, потім серце.

Внутрішня культура, духовне багатство, високі моральні якості тільки тоді є соціально цінними, коли вони визначають норми щоденної поведінки людей, характер і форми спілкування між ними, гармонію внутрішнього світу і зовнішнього вигляду.

Вихованість є передусім якістю соціально необхідною, суспільно цінною. Люди стикаються один з одним у найрізноманітніших соціальних, моральних

ситуаціях

Вступають у взаємодію несхожі, часом просто протилежні погляди, темпераменти, характери. Цілком очевидно, що невихованість, незнання психічних механізмів спілкування, невміння навіть поводитися серед людей, поважати, щадити й берегти одне одного в умовах повсякденного, звичайного, буденного спілкування призводять до великих соціальних витрат.

Дуже часто нова людина починається не з ерудиції, інтелекту, смаків, ділових і моральних якостей – усього, чим багатий її внутрішній світ. Це буде потім. А поки – зовнішність, манери, стиль поведінки. Спрацьовує так званий «феномен першого враження», яке виявляється таким сильним, що накладає відбиток на все подальше спілкування.

Хороші манери, дотримання норм етикету, вихованість взагалі не просто естетика, щось зовнішнє. Вони споконвічно цінуються й шануються в народі, тому що за ними стоять глибока духовність, багатий внутрішній світ людини. Зрозуміло, не можна вважати, що внутрішня культура автоматично породжує зовнішню, а ця дзеркально відображує глибини душі. При хибній розстановці акцентів у вихованні ця єдність може бути порушена. Зустрічаються, на жаль, люди, які зовнішнім блиском, бездоганними манерами намагаються приховати черствість, егоїзм, байдужість, цинізм.

При відсутності культури поведінки багато достоїнств людини втрачають реальну, відчутну для оточуючих цінність. Дж. Локк про це влучно сказав: «У погано вихованої людини ученість стає педантизмом, дотепність – блазенством, простота – неотесаністю, добродушність – підлесливістю. Хороші якості становлять істотне багатство душі, та тільки вихованість є для них оправою».

Що таке «культура спілкування»?

Вихованість – якість особи, в якій органічно поєднані культура спілкування, культура зовнішності, й культура задоволення потреб (побутова культура). Серцевиною в цій тріаді є культура спілкування.

Принципи і норми культури спілкування формувалися віками. Народи всіх країн ретельно відбирали, зберігали, нагромаджували досвід спілкування за

принципом: розумно-морально-гарно. Стрижнем культури спілкування є гуманне ставлення людини до людини. Тому формування в дітей позиції відвертості, довір'я, дружелюбності – неодмінна умова виховання культури спілкування. І для того, щоб розв'язати це завдання, нам, дорослим, треба дуже ретельно проаналізувати, а як же ми самі ставимося до оточуючих, до знайомих, і незнайомих, до сусідів, товаришів по школі, рідних і близьких і, зазвичай, до самих себе.

Добре ставлення до людей має виявлятися в зрозумілій для всіх формі. Такою формою, якістю спілкування людини з людиною є ввічливість.

Слово «ввічливість» має спільний корінь із словом «вежа», яке до XVI століття мало значення «знавець», той, хто знайомий із звичаями – умовними і загальноприйнятими способами вираження доброго ставлення до людей. У звичаях закріплені прийняті в тому чи іншому суспільстві форми вітання, звертання, надання деяких послуг, формули подяки й вибачення.

Неприпустимо, щоб діти бачили у звичаях лише пусті умовності, які ускладнюють життя. Дуже важливо розкрити їм глибокий внутрішній зміст звичаїв, переконати їх, що дотримання звичаїв свідчить про повагу до людей, до загальноприйнятих традицій.

Різні життєві ситуації пов'язані з певними нормами пристойного і непристойного. Тому треба знайомити дітей з цим ситуативним етикетом. Існують певні норми поведінки на вулиці, у транспорті, в місцях громадського харчування, розваг, видовищ, в установах, на зборах і мітингах, під час урочистих церемоній тощо. Все це повинно стати надбанням підростаючого покоління.

Тест-таблиця для батьків

«Результати виховання культури поведінки дитини в моїй сім'ї»

Якості, властиві моїй дитині	Так, завжди	Інколи	Ніколи
Тактовність			
Наявність гарних манер			
Уявлення про основні правила етикету			

Грубість			
Вживає сленгові слова			
Говорить нерозбірливо, збиваючись			
Уміє ввічливо вести полеміку			
Калічить та перекручує слова			
Має здорове почуття гумору			
Охайна			
Дотримується культури рухів та жестів			
Одягається зі смаком			
Прагне наслідувати зовнішність друзів			
Дотримується порядку у власній кімнаті			
Належно поводить себе за столом			
Прислухається до порад батьків			
Дотримується ввічливості під час спілкування з незнайомими людьми			

Результати тестування:

45-48 балів. У вашої дитини бездоганна культура поведінки. Та чи щирими були ваші відповіді?

35-44 балів. Ви приділяєте належну увагу культурі поведінки у дитини, тому й результат маєте гарний.

25-34 балів. Ваша дитина отримує виховання культури поведінки в сім'ї, але вам варто приділяти більше часу та зусиль вирішенню цієї проблеми.

15-24 балів. Шанси вашої дитини стати культурною людиною невеликі. негайно слід звернути увагу на це, ще не пізно!

Менше 14 балів. Вашій дитині можна лише поспівчувати. Ви, певно, цілком забули, що у вас є батьківські виховні обов'язки.

Педагогічний практикум для батьків

Обговорення проблемних ситуацій:

Ситуація 1. Дівчинка поступається молодій жінці місцем в автобусі, кажучи

при цьому такі слова: «Сідайте, будь-ласка! Мене мама вчила поступатися місцем літнім людям». Яку помилку допустила матір при вихованні дівчинки? На чому вона не зосередила увагу?

Ситуація 2. Ваша дитина завжди поводить себе ввічливо у вашій присутності. Але від знайомих Ви не раз чули нарікання на її невихованість, грубість. Ваші дії, чи звернете Ви увагу на поведінку Вашої дитини?

Підсумок зборів

Діти – наше найбільше щастя. І звичайно ж для нас вони наймиліші та найдорожчі. Проте вкрай важливо пам'ятати про роль вихованості, ввічливості у житті кожного. Тактовність відкриває будь-які двері. Вихованість же є виявом культури особистості. Привчимо наших дітей до цього змалечку, аби не зіткнутися з їхньою грубістю та нетактовністю у подальшому.

Тема: Бездоглядність підлітків та її наслідки.

Що робить підлітка важким.

Мета: на конкретних прикладах проаналізувати випадки виховання, які викликають найбільше проблем у батьків, дійти спільної думки. Залучати батьків до читання педагогічної літератури. Ознайомити з правами дитини, виховувати повагу до дитини, як до рівноправного члена сім'ї.

Обладнання: тест для батьків. Виставка педагогічної літератури. Пам'ятка для батьків.

Плакати з крилатими висловами:

«Вихователь сам має бути тим, ким хоче зробити вихованця».

В. Даль

«У вихованні вся справа в тому, хто вихователь».

Д. Писарєв

«Вихователю треба глибоко знати життя, щоб до нього готувати».

Л. Толстой

«Батьки — приклад для дитини».

«Виховувати - ховати від зла».

Учитель: Доброго дня, шановні гості. Ми раді вітати вас на сьогоднішній діловій грі. Хто з батьків не мріє, щоб його дитина виросла найрозумнішою, найвродливішою, найсильнішою, найдобрішою і наймужнішою, хто не сподівається, що люди поважатимуть сина чи доньку за працьовитість і знання справи, за вихованість. Одним словом, ми мріємо про всебічну досконалість наших дітей.

Учитель: Всебічний, гармонійний розвиток – наш ідеал. Ідеал і сімейного, і суспільного виховання. Але скільки треба наполегливої і кваліфікованої праці батьків і вчителів, щоб наші діти ввібрали все багатство інтелектуальної, моральної культурної спадщини, виробленої людством.

Учитель: Виховувати – це значить творити людину. Сьогодні ми поговоримо про деякі складні випадки, з якими зустрічаються батьки у вихованні дітей. Та спочатку давайте познайомимося з нашими учасниками. *(Називає імена учасників, які погодилися взяти участь.)*

Учитель: Ви всі працюєте в різних сферах, спілкуєтеся з різними людьми, але всіх вас об'єднує те, що у вас є діти.

Учитель: А розпочнемо ми з вами зустріч із простого тестування, яке дасть вам можливість перевірити ще раз ваші педагогічні здібності. Можливо, саме це тестування не дасть вам у майбутньому припуститися помилок у вихованні вашої дитини. Результати цього тесту знатимете тільки ви, якщо ви відверто дасте відповіді на питання тесту, дізнаєтесь, який ви вихователь. *(Усім батькам пропонується тест і простий олівець)*

Тест для батьків «Чи можете ви?»

1. У будь-який момент залишити всі свої справи і зайнятися дитиною.
2. Порадитися з дитиною, не зважаючи на її вік.
3. Зізнатися дитині в помилці, якої ви припустилися в ставленні до неї.
4. Вибачитися перед дитиною, якщо ви не праві.
5. Стримати себе, якщо вчинок дитини роздратував вас.
6. Поставити себе на місце дитини.

7. Повірити хоча б на хвилинку, що ви добра фея.
8. Розповісти дитині про повчальний випадок зі свого дитинства, який невігдно свідчить про вас.
9. Пообіцяти дитині, що виконаєте її бажання за хорошу поведінку.
10. Завжди утримуватися від слів, які боляче вразять дитину.
11. Надати один день, коли б вона робила все, що їй заманеться, і поводи́ла себе так, як схоче, а ви ні в що не втручалися.
12. Не відреагувати, коли ваша дитина вдарила, грубо штовхнула або просто незаслужено образила іншу дитину.
13. Встояли проти дитячих прохань і сліз, якщо впевнені, що це – примха, забаганка.

Відповіді:

А – можу і завжди так роблю – 3 бали.

Б – можу, але не завжди так роблю – 2 бали.

В – не можу -1 бал.

Підрахуйте бали

Якщо ви набрали 30-39 балів, це означає, що дитина – найбільша цінність у вашому житті. Ви дієте правильно, й можете сподіватися на добрі результати.

Сума 16-30 балів: піклування про дитину для вас питання першорядне. Ви схильні до компромісів, які послаблять виховний ефект. Вам слід серйозно замислитися над підходом до виховання.

Менше ніж 16 балів – перед вами постали серйозні проблеми стосовно виховання дитини.

Учитель: А тепер переходимо до нашої гри. На сьогоднішнє засідання винесено декілька запитань, які стосуються кожного з нас, адже рано чи пізно кожен намагається дати на них відповіді.

Вам здалося, що контакт з дитиною втрачено?

Ще вчора все було добре й весело. Ви встигали перекинутися слівцем, могли

один одного заспокоїти. І ось щось зникає, віддаляється. Дитина відчужена, дивиться «з холодком». Розмова не зав'язується. Невже все розвалюється?

Не бійтеся! Якщо контакт був, він, як правило, не зникає. Однак для цього потрібно докласти зусиль і вам, і дитині. Людина по суті своїй консервативна, звичок дотримується, тим більш таких, з якими їй комфортно і затишно.

Є такі вікові моменти, коли щось змінюється в дитині. Чи у вас відбувається якась нова стадія, і не зрозуміло, як тепер любити, як розуміти.

Не метушіться, крилами не тріпочіть. Форсаж ситуації навантажить дитину, зовсім стривожить вас і не принесе плодів. Влаштуйте день спокою і мовчання. Або й три.

У наших невеликих життєвих просторах довго не намовчишся. Слово, друге – і зав'язалася розмова. Ось і контакт потихеньку налагоджується. І через якийсь час вже дивуєшся: «Що ж це було?»

Якщо ж розлад не виправляється, необхідно «копати глибше». А чи був контакт взагалі? Чи існував він лише в уяві батьків? Адже те, що дитина слухняно розповідає про шкільні події, це ще не довіра, а якщо на когось поскаржитися – це ще не таємниця душі.

А може, це ви переключилися на деякий час на свою роботу-турботу, і дитина відчула себе загубленою, нікому не потрібною?

Ні в якому разі не можна припиняти працювати над собою, над проблемою виховання дитини, вашим спільним життям. Якщо уважно і лагідно подивитися в дитячі очі, ви обов'язково помітите погляд у відповідь.

Ось підслухана розмова між батьками і дитиною: «Ти наша дитина, й батькам видніше, як тебе виховувати».

«А я по телевізору чув, як говорили, що за дітей відповідають усі».

(Обговорення питання. Виступи батьків).

Ніхто не хоче, щоб його дитина виростила жадібною, грубою, злою. І все ж таке трапляється, навіть у гарних родинах. Отже, батьки врешті-решт не розуміють звідки береться доброта, егоїзм, гуманність, байдужість. Виростити дитину нелегко. Доводиться багато чим жертвувати. Добре, якщо жертви

розумні. Пожертуйте, наприклад, поганими звичками.

Чому таке трапляється? Ваша думка.

Негативізм є природною формою боротьби дитини з обмеженнями. Так званий пасивний негативізм – це відмова від виконання розпоряджень, що порушують симетричність відносин з дорослими. Активний негативізм – здійснення дій, що прямо протилежні тим, яких вимагає дорослий. Він є ще більш вираженою формою ствердження своєї рівності з дорослим. В активно-негативній поведінці відтворюється найважливіша функція дорослого: ухвалення рішення, вироблення наміру. Воно будується найпростішим з можливих способів: шляхом створення точного негатива стосовно рішення дорослого. В узагальненій формі такий спосіб дії може бути представлений як «завжди чинити всупереч розпорядженням що віддаються».

Фактичним автором наміру залишається дорослий, а дитина лише «перекладає» його, замінюючи всі плюси на мінуси, а мінуси на плюси.

У підлітковому віці сприйняття дитини дорослими дуже сильно відрізняється від її самосприйняття. Дорослі недооцінюють рівень її психологічної зрілості, сама вона його переоцінює. Тому не дивно, що вона жагуче бореться за свої «дорослі» права. Положення підлітків ускладнюється тим, що в сучасному суспільстві відсутній який-небудь соціальний інститут, що дозволив би їм реалізувати свою спрямованість на повноцінне входження в дорослий мир наприклад, як це було в часи натурального господарювання. В 12-14 років у підлітка було багато можливостей показати себе «як дорослого». Школа не надає такої можливості. Вона адекватна молодшому шкільному віку, у якому провідною діяльністю є навчальна. Підліткові ж необхідна «арена» для розгортання його соціальної активності.

Рекомендації для батьків підлітків відповідають тому ж загальному напрямку, що й для батьків трирічних дітей. Необхідно усвідомити, що їхня дитина стала вже майже дорослою. А це значить, що вона повинна зайняти в сім'ї нове положення, значно більш рівноправне, ніж раніше. У неї повинні з'явитися її нові права, й нові обов'язки.

Головне право – це право розпоряджатися собою, воно вимагає високої відповідальності, а відповідальність і зароджується, і проявляється в сумлінному виконанні своїх обов'язків.

Дотримуючись звичної схеми, батьки часто намагаються нав'язати дитині обов'язки, «замкнуті» на ній самій: прибирання нею своєї кімнати, сумлінне навчання й ін. Однак подібні вимоги звичайно викликають у підлітків роздратування, тому що вони прагнуть до самостійної організації власного життя й саме в цьому найменш схильні.

Батько: Ви говорите про міру суворості, а можна виховувати дитину без усякої суворості. Якщо робити все розумно і ласкаво, так і життя можна прожити й ніколи не бути суворим із дитиною.

А. Макаренко: «Під суворістю я не розумію який-небудь гнів або істеричний крик. Ні в якому разі. Суворість доречна тільки тоді, коли не має кілких ознак істерії... ваша впевненість, ваше рішення, якщо ви його висловіте ласкаво, воно зробить ще більше враження».

Учитель: Ось і добігає кінця наша зустріч. Ми вдячні за те, що ви відгукнулися на наше прохання, прийшли на ділову гру, щоб поділитися своїми думками, поглядами, переживаннями. Згадкою про нашу зустріч нехай будуть пам'ятки для батьків. *(Роздати пам'ятки)*.

Пам'ятка для батьків

Шановні батьки, пам'ятайте!

1. У дітей, які не знають, що їм робити у час дозвілля, псується і голова, і серце, і моральність.
2. Допоможіть своїй дитині вибрати корисне заняття.
3. Турбуйтеся про те, щоб дитяче серце не стало грубим, злим, холодним, байдужим і жорстоким у результаті «виховання».
4. Пам'ятайте, батьки! Фізичне покарання – це показник не тільки вашої слабкості, розгубленості, безсилля, а й педагогічного безкультур'я. Ремінь та тумаки вбивають у дитячому серці витонченість і чутливість, розбещують людину. Одурманюють її отрутою брехні.

5. Не ставте вашу дитину в становище, коли вона змушена оборонятися брехнею.

6. Говоріть із дитиною так, щоб не залишилося ніякого сумніву в тому, що ви керуєтеся турботою й тривогою за неї, а не бажанням відмахнутися, образити.

7. Будьте, навіть у дрібницях, до кінця правдивими і чесними зі своїми дітьми. Незначну домішку брехливості, штучності дуже добре помічають діти.

8. Не забувайте поділитися із своїми дітьми досягненнями й невдачами, тоді вони відкриватимуть вам свої таємниці, чекатимуть вашої поради, підтримки.

9. Пам'ятайте, батьки! Вашу дитину виховує кожна хвилина життя, кожний куточок землі, кожен ваш крок, слово, справа, з якими її особистість стикається ніби випадково, мимоволі.

10. Враховуйте основні методи виховання й переконання, вправи, стимулювання.

Тема: Родина – школа любові

Мета:

1. Розширити уявлення батьків про людину як головну загальнолюдську цінність.

2. Познайомити батьків з результатами дослідження щодо впливу родинної атмосфери на розвиток моральних якостей підлітка.

3. Спонукати батьків до розміркування про особливості виховання дитини в родині.

План:

1. Анкета «Думка».

2. Бесіда «У теплому родинному колі» та «Дитина – дзеркало батьків».

3. Методи батьківського контролю й виховання.

4. Обговорення проблемних ситуацій.

5. Виступ вчителів-предметників.

6. Слухання батьків.

7. Оголошення теми наступних батьківських зборів.

8. Індивідуальні бесіди з батьками.

Анкета для батьків «Думки»

Кожен з батьків ставить відмітку навпроти твердження, яке поділяє.

Думки	Батько	Мати
Вважаю, що з дитиною слід говорити, не допускаючи критики рішень батьків.		
Вважаю, що з дітьми можна говорити про все.		
Вважаю, що самостійність дітей допустима лише у певних межах.		
Вважаю, що дітям потрібно надавати свободу вибору в усьому.		
Вважаю, що дітям необхідно брати участь у проблемних сімейних розмовах.		
Вважаю, що неможна повідомляти дітям про суперечки між дорослими.		

Бесіда: У теплому родинному колі

Кожна людина все своє життя проводить у родині. Спочатку в батьківській, потім у своїй власній, а потім, буває, в родині своїх дітей. З часом склад родини змінюється, стають іншими обов'язки її членів, піклування. Ми рідко замислюємося про значення звичних слів: «мир», «родина». Проте мир на Землі, мир у державі розпочинається з миру в сім'ї. Родина – це школа любові для дорослих і дітей. У родині люди стають особистостями, унікальними і неповторними. У метушні повсякденного життя ми не завжди встигаємо поговорити одне з одним. А якщо випадає вільна хвилина, ми дуже довго шукаємо привід для розмови.

Як ми, батьки, спілкуємося із дітьми, чи вважаємо їх повноправними членами родини?

(Класний керівник знайомить батьків з висновками, зробленими на основі

анкети «Думки».)

Колись у старовину існувала традиція: вся родина збиралася за столом. В основі цього звичаю покладено прагнення об'єднати всіх членів родини, щоб не втрачати духовний зв'язок поколінь. Про стіл казали: «У дім прийшов – усіх навколо себе зібрав». Отже, не пожалійте і ви, шановні батьки, сил і часу для того, щоб очі бачили, а серце відчувало: це рідне для усіх вас родинне коло, ваша відрада і опора.

Дитина – дзеркало батьків

Психологи та соціологи не раз задавалися проблемою порівняння характерів та особливостей родинних стосунків з рівнем моральної вихованості, і неодмінно виявлялося, що між першим і другим існує чіткий зв'язок. Можна навіть визначити різні групи родин і відповідно різні типи поведінки підлітків. Ось дві головні ознаки, що характеризують родину:

- гармонійність відносин у родині;
- особливості виховних зусиль батьків.

Проведені дослідження дозволили визначити кілька груп родин.

У родинах першої групи взаємовідносини між батьками і дітьми будуються на взаємній повазі, піклуванні одне про одного, доброзичливості. Протиріччя, що виникають у таких родинах, нетривалі і вирішуються без конфліктів. Ці родини підтримують тісний зв'язок зі школою, батьки і вчителі діють спільно. У підлітків, які виховуються в таких родинах, можна виділити наступні загальні риси характеру і поведінки: товариськість, доброзичливе ставлення до оточуючих, колективізм, повага до старших.

Друга група родин. Тут теж спостерігається узгодженість родинних відносин, але, на відміну від першої групи, ставлення до виховання підлітків більш пасивне. Взаємовідношення між батьками і підлітками можна швидше назвати співіснуванням. У таких родинах авторитет батьків невисокий. У підлітків із родин даної групи поряд з певними позитивними якостями можна спостерігати й негативні: лінь, упертість, лицемірство.

Третя група родин. Найбільш характерна риса – конфлікти. У педагогічному

плані такі батьки неспроможні, а діти, що виховуються у таких родинах, часто відносяться до категорії «важких».

Четверта група родин. Це родини, в яких нікого не хвилює внутрішній світ дитини. Їхнє головне правило: «Щоб навчався відмінно і поведився пристойно». Стосунки між батьками і дітьми позбавлені близькості, взаєморозуміння. І результат такого виховання – повне не сприйняття дитиною моральних норм своєї родини.

Отже, шановні батьки, ви маєте завжди пам'ятати, що моральне обличчя дитини – її погляди, ставлення до людей – головним чином залежить від того, якими підліток бачить своїх батьків удома, в родині. Дитина – це дзеркало, у якому його батьки можуть побачити самих себе.

Методи батьківського контролю й виховання

Вчені-психологи визначили чотири основні методи родинного виховання дітей: автократичний, демократичний (авторитетний), ліберальний, хаотичний.

У чому ж полягають ці методи?

Автократичний – усі рішення, що стосуються дітей, приймають виключно батьки.

Демократичний (авторитетний) – рішення приймаються батьками разом з дітьми.

Ліберальний – при прийнятті рішення останнє слово, як правило, залишається за підлітком.

Хаотичний – застосовуються усі попередні методи в залежності від конкретної ситуації.

Найкращий для взаєморозуміння між батьками та підлітками є демократичний метод виховання. Його можна вважати так званою «золотою серединою». Цей стиль у найбільшій мірі сприяє формуванню у дитини самостійності, активності, ініціативи і соціальної відповідальності.

Демократичний стиль виховання найбільш позитивно впливає на підлітків. Батьки в таких родинах користуються владою, але виявляють своє піклування і дають добрі поради. В родині встановлюється атмосфера довіри, поваги і тепла. У

дітей виховується самостійність, здатність у будь-якій ситуації приймати правильне рішення, товариськість і комунікабельність у відношенні з оточуючими.

Педагогічний практикум для батьків

Ситуації до обговорення:

Ситуація 1. Ваша донька зробила модну стрижку, відрізавши косу. Ваша реакція?

Ситуація 2. Син привів додому великого дворого собаку. Ваші дії?

Ситуація 3. Вашій донці запропонували роботу за кордоном у якості фотомоделі. Як ви вчините?

Ситуація 4. Ви дізналися, що син приховує від Вас, що потоваришував із дівчиною. Ваша реакція.

Підсумки зборів

Світло у вікні дому... Які почуття воно викликає у наших дітей? Радість, що на тебе чекають? Щасливе зітхання: «Ну от я і вдома»; роздратування «Ну чого їм не спиться, що їм треба від мене!»; побоювання: «Як пройти тихенько, щоб обійшлося без скандалу та галасу»? Яка із цих думок виникне у вашої дитини, коли вона стане на поріг рідної домівки, – залежить саме від вас, батьки, від вашого вміння знайти компроміс у відносинах із нею, допомогти порадою і зарадити у біді.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абдуллина О. А., Загрязкина Н. Н. Педагогическая практика студентов. / О. А. Абдуллина, Н. Н. Загрязкина. – М.: Просвещение, 1989. – 175 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студентів педагогічних вузів / Н. П. Волкова. – К., 2001. – 235 с.
3. Д'ячкова Т. В., Кацова Л. І. Педагогічна практика як засіб підготовки студента до роботи з важковихованими учнями // Зб. наук. пр. / Т. В. Д'ячкова, Л. І. Кацова. – Херсон, 1998. – С. 51–57.
4. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: Навч. посіб. / С. Г. Карпенчук. – К.: Вища шк., 2005. – 304 с.
5. Козакова Н. В. Організаційно-методичні засади педагогічної практики майбутніх вчителів початкової школи в умовах ступеневої підготовки. / Н. В. Козакова. – К., 2004. – 248 с.
6. Кузьмінський А. І., Вовк Л. П., Омеляненко В. Л. Педагогіка: завдання і ситуації: Практикум. / А. І. Кузьмінський, Л. П. Вовк, В. Л. Омеляненко. – К.: Знання-Прес, 2003.
7. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. / В. І. Лозова, Г. В. Троцько – Харків, 2002.
8. Педагогіка: Навчальний посібник / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – Вінниця: «Книга-Вега», 2003. – 416 с.
9. Педагогічна практика в літніх оздоровчих таборах: Посібник / Безлюдна Н. В., Пащенко М. І. – Умань, 2009. – 168 с.
10. Психолого-педагогічна практика (практично-зорієнтований посібник на допомогу студентам, магістрантам, аспірантам, психологам, соціальним педагогам) / Кол. авторів: Пащенко М. І., Пащенко Д. І., Перепелюк Т. Д. – Умань, 2008. – 179 с.
11. Шулдик Г. О., Шулдик В. І. Педагогічна практика: Навчальний посібник для студентів педагогічних вузів. / Г. О. Шулдик, В. І. Шулдик. – К.: Науковий світ, 2000. – 143 с.
12. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник. / М. М. Фіцула. – К.: «Академія», 2002.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

Навчально-методичний посібник

Видання друге, виправлене, доповнене

Підписано до друку 07.10.2015. Формат 60x90 1/32
Папір офсет.
Обл.-вид. арк. 4,9. Ум. друк. арк. 6,6.
Тираж 300. Зам. № 2119.

**Видавець та виготовлювач
ФОП Жовтий О.О.**

20300, м. Умань, вул. Садова, 2
(УДПУ, навчальний корпус № 1)
Тел. 097 255 65 07
047 44 3 51 33
093 540 78 82
e-mail: nastek@meta.ua
www.foto-na.net.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК, № 2444 від 22.03.2006 р.